VIRTUS
VERA
NOBILITAS

CATALOGUE OF HEBREW MANUSCRIPTS

CAMBRIDGE
UNIVERSITY PRESS
LONDON : Fetter Lane

NEW YORK
The Macmillan Co.
BOMBAY, CALCUTTA and MADRAS
Macmillan and Co., Ltd.
TORONTO
The Macmillan Co. of Canada, Ltd.
TOKYO
Maruzen-Kabushiki-Kaisha

All rights reserved

Heb. Bb
C. 1784c

Cambridge, University of. Trinity College.
Library

CATALOGUE OF THE MANUSCRIPTS IN THE HEBREW CHARACTER

COLLECTED AND BEQUEATHED TO
TRINITY COLLEGE LIBRARY
BY THE LATE

WILLIAM ALDIS WRIGHT
VICE-MASTER OF TRINITY COLLEGE

BY

HERBERT LOEWE, M.A.

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

21/12/37
11:4:27

CAMBRIDGE
AT THE UNIVERSITY PRESS
1926

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PRINTED IN GREAT BRITAIN

לזכרון נשמת

וויליאם אלדיס ריט

אחד המיוחד במעתיקי המקרא

וסופר מהיר בתורת י"י

ת'נ'צ'ב'ה'

מאת מוקירו ומכבדו

נבי מרדכי ב"ר יעקב קייס הלוי ינר

שנת תפרה לפ"ק

PREFACE

THE manuscripts described in the following pages were collected by the late Dr William Aldis Wright, Vice-Master of Trinity College. The number of volumes and rolls amounts to 159, but many volumes contain more than one work each. Most of the manuscripts belonged at one time to the late Dr C. D. Ginsburg, from whom the Vice-Master acquired them. Among other previous owners may be named the Duke of Sussex and the Rev. W. H. Black. The Black collection was housed in Mill Yard, Leman Street, where there was a famous theological library. This will explain the quaint phrase גנזי מילירד ("Treasures of Mill Yard") and the Latin notes signed "W. H. Niger" which are to be found on many binder's leaves.

The collection is one of no little interest, for the late Vice-Master selected his books with keen discrimination. He was one of the Revisers of the Authorized Version of the Bible. In collaboration with the late Dr S. A. Hirsch, he published an unknown Hebrew commentary on Job. These two facts in themselves suffice to account for the splendid collection which he formed. His interest in Hebrew studies was fostered by the late Dr Schiller-Szinessy, who counted Dr Wright among his special pupils. אחד המיוחד במעתיקי המקרא וסופר מהיר בתורת י"י, so he describes him[1] and apt indeed is the description, which I have ventured to repeat as a dedication.

Attention may be drawn to the following works of interest which will be found in the collection:

A splendid array of biblical manuscripts, including some Qaraite scrolls, one dating from (*circa*) 1320.

A rare Italian lectionary, containing curious variants in the list of *Haftaroth*.

A commentary on Genesis by Samuel Rofē al-Maghribi, not known to Benjacob, nor in Neubauer's *Catalogue*.

A fine collection of biblical commentaries, including *Qaraitica*, some by Yepheth ibn 'Ali.

[1] Introd. to his ed. of *Qimḥi on the Psalms*, p. xii.

Seghullath Melakhim, by R. Isaac Dondon, a rare commentary on the Pentateuch.

A commentary on portions of Canticles, apparently by Don Isaac Abravanel: if the ascription is correct, the commentary is unique and previously unknown.

A unique copy of a philosophical work by R. Judah Qanpanṭon.

Fine copies of Qimḥi's commentaries.

חנוך לנער, a commentary on Proverbs by R. Saul Ṣerero, author's holograph.

A complete and fine copy of the *Midraš Šoḥar Ṭob*, from which Buber edited his text.

A very rare commentary by R. Judah Albuṭini on the *Yad* of Maimonides.

Elijah Delmedigo's copy of Maimonides' "Guide."

Early (XV century) copies of the *Compendia* of Isaac of Dueren and Isaac of Corbeil and of Abraham Klausner's *Minhagim*.

Fine liturgical MSS, rare grammatical works (a splendid copy of Qimḥi's *Mikhlol*) and various good works on lexicography.

Rare and, in some cases, unknown *Qabbalistica*.

Interesting specimens of Italian-Hebrew poetry, including some of the works of Moses Rieti.

A little-known fragment of the King Arthur Epic in Judæo-German, various rare or unknown Judæo-German stories and a printed fragment of "Paris and Venus," also Judæo-German, of which no other copy is known.

There are some interesting works on the calendar, a good collection of philosophical MS; among the "miscellaneous" works is a history of the Jews of Malabar.

The *Adversaria* of Thomas Yeates and his holograph treatises will be found of interest.

No. 103 contains marginal and other notes by R. Menaḥem 'Azariah of Fano.

No. 118 bears the signature of a Censor unknown to Popper.

The late Vice-Master was most generous in lending his treasures. The story of the *Midrash* MS and Buber has been told by Dr Abrahams in his obituary notice of Dr Wright in the *Jewish Chronicle* (see below, p. xix, *errata*, ref. to p. 42). Among Dr Wright's papers in the Trinity Library will be found a leather-covered book recording the

dates and particulars of manuscripts lent and the dates of return. Not only Buber but Dr Hirschfeld—who edited Yepheth ibn 'Ali's commentary on Nahum from the Vice-Master's MS—Dr M. Gaster and several other scholars have availed themselves of Dr Wright's generosity. I do not believe that he ever saw all his biblical manuscripts at Cambridge, for he allowed many to remain with Dr Ginsburg to assist him in his great Masoretic task. In particular, Dr Wright was anxious to make his collection useful to students who were beginning Rabbinics, and so he desired to issue a catalogue which would contain many things known to the expert but valuable to the neophyte. Abbreviations were to be explained, books of reference cited and all possible assistance furnished. Dr Wright hoped that when his collection was made accessible, the catalogue would enable it to be used as a training ground for men who had taken the Tyrwhitt Scholarship and who were preparing themselves for a literary or bibliographical career in Hebrew. Accordingly he took great pains in supervising my work. I used to take away three manuscripts at a time—full details will be found in the book I mentioned above—and when I brought them back, he would go over my descriptions with much care. "Do, please, explain this point more fully," he would frequently remark. I trust that I have satisfied his desire. Nearly all the manuscripts were catalogued in his lifetime and the entries revised by him. Of his kindness and approbation I cherish many happy recollections. He loved to tackle difficult readings, geographical puzzles and strange לעזים. His wide range of reading enabled him frequently to succeed where other scholars were baffled.

In those days the *Jewish Quarterly Review* was still published in London and Dr Abrahams and Mr Montefiore promised to include this Catalogue in its pages. It was completed on Wednesday, 15 *Kisleu* 5669, being 9 December 1908. By that time the *Jewish Quarterly Review* had crossed the Atlantic and the new editors knew not Joseph! So the Catalogue has had to abide in the decent obscurity of the desk for a term almost double that suggested by Horace. In the meanwhile foreign scholars have frequently made inquiries about the manuscripts, the fame of which has spread abroad. Therefore the munificence of the Council of Trinity College—to whom, as to the Librarian, Mr H. M. Adams, my special thanks are

due—will be widely appreciated. At last scholars in England and abroad will have an opportunity of knowing what the Aldis Wright Collection contains, and students of benefiting by the Vice-Master's forethought.

I should mention the fact that some of the Ginsburg MSS were briefly described by the late Dr A. Neubauer in his articles "Kurze Notizen über Hebräische Handschriften": the one dealing with the present manuscripts appeared in the *Israelietische Letterbode—Driemaandelijksch Tijdschrift*,...onder redaktie van M. Roest, 11th year, Amsterdam, 1885–6, pp. 157–165, Van Es and Joachimsthal[1]. I have given these references and cited them as "Neubauer," to differentiate them from references to Neubauer's Bodleian Catalogue, here cited as "Neubauer, *Cat.*" Neubauer had very little time at his disposal to inspect the Ginsburg MSS; and to this cause some slight inaccuracies are due. These I have ventured tacitly to correct, without offence, I trust, to the memory of that great Master זצ"ל.

Mr H. W. Sheppard has devoted considerable time to a study of the Bible Codex G. 1 (No. 11) and I have given the references to his publications.

Unless otherwise stated, years C.E. are given according to the Julian calendar up to 2 Sept. 1752. After this date I have translated years A.M. into the corresponding Gregorian equation. The calculations were made, in the first instance, from Zuckermann-Brann's tables; they have since been checked by comparison with R. Schram's *Kalendariographische...Tafeln.*

It remains for me to express my thanks, first to Dr Abrahams[2], Reader in Rabbinic, by whose advice and through whose introduction I undertook this, my first piece of literary work, many years ago, and to the following gentlemen who assisted me in points connected with certain manuscripts, the numbers of which follow their names: Dr L. D. Barnett (46); the late Rev. B. Berliner (130); Prof. A. A. Bevan (25, 140); Dr D. Blondheim (73); Dr A. Büchler (22); Rev. Dr A. Cohen (22); Rev. H. J. Chaytor (39 and others); Rev. Dr M. Gaster (156); Rabbi Sir H. Gollancz (125); Mr James

[1] A copy can be seen in Trinity Library.

[2] Alas, since these words were written, he has passed away; but the words stand in warm gratitude to his memory.

H. Loewe and Dr Hirschfeld, on many points; Dayan Lazarus (73); Mr J. Leveen (120); the late Rev. G. Margoliouth, Mr E. J. Thomas (46) and Mr F. M. Cornford. Dr J. K. Fotheringham has kindly assisted me with regard to the calculations of dates. To the Reader of the Cambridge Press I am indebted for much advice and help.

HERBERT LOEWE.

St Catharine's College,
Sunday, 26 *Adar*, 5685.
22 *March*, 1925.

CONSPECTUS OF MSS

I. *Bibles:*

(Scrolls) Pentateuchs	1–4, 159
,, Esther	5–10
(Volumes) Bibles, Complete	11, 12, 21
,, Pentateuchs	13–20
,, Prophets	13
,, Lectionaries (*Haftaroth* etc.)	14, 16–18, 22

II. *Bible Commentaries:*

Pentateuch [Isaac hal-Levi ?]	26
Pentateuch, סנולת מלכים, Isaac Dondon	27
Pentateuch, מים עמוקים, Judah Birdugo	28 (1)
Pentateuch, גלי עמיקתא, Judah Birdugo	28 (2)
Pentateuch, דרשות, Niṣṣim	30
Pentateuch, דרשות, Šemṭob b. Joseph	140
Genesis, Samuel ha-Rophē al-Maghribi	23
Genesis, Yepheth ibn ʿAli	24
Genesis, ס׳ הקנה, Elqanah b. Yeroḥam	103
Genesis, notes on certain *Ṣidroth*	29
Leviticus (fragm.), Abraham ibn Ezra and Moses b. Naḥman	85 (5*e*)
Numbers, Yepheth ibn ʿAli	25
Joshua, Yepheth ibn ʿAli	31
Judges, Don Isaac Abravanel	32 (1)
Major Prophets, David Qimḥi	34
Isaiah, David Qimḥi	35, 36
Isaiah, lii, 13 etc., Ṣaʿadyah ibn Danan	33 (1)
Isaiah (Vision of), Enoch b. Solomon al-Qonsṭanṭini	38 (1)
Ezekiel (Vision of), Enoch b. Solomon al-Qonsṭanṭini	38 (1)
Minor Prophets, David Qimḥi	34, 36
Minor Prophets, Yepheth ibn ʿAli	37
Zechariah (Vision of), Enoch b. Solomon al-Qonsṭanṭini	38 (1)
Esther, Levi b. Geršon	39
Esther, Isaac ʿAramah	47 (2)
Esther, Abraham Ṣabbaʿ	59 (2)
Ecclesiastes, Isaac ʿAramah	47 (1)
Ecclesiastes, Levi b. Geršon	39
Canticles, Don Isaac Abravanel (?)	32 (2)
Canticles, Joseph Ḥayyun	46
Canticles, Levi b. Geršon	39
Canticles, Samuel Armilus Rophē	46
Canticles, *Zohar*	106 (1)
Canticles, בן פורת יוסף	38 (2)

Lamentations, Moses b. David Narboni 39 (7)
Ruth, Levi b. Geršon 39
Ruth, Abraham Ṣabba' 59 (3)
Ruth, Fragment 29
Proverbs, Abraham ibn Ezra 40
Proverbs, Levi b. Geršon 39, 40
Proverbs, Moses Qimḥi 40
Proverbs, Solomon b. Isaac (Rashi) 40
Proverbs, Saul Ṣerero 41
Daniel, Abraham ibn Ezra 40
Daniel, Moses Qimḥi 40
Daniel, Levi b. Geršon 39, 40
Daniel, Solomon b. Isaac (Rashi) 40
Job, Unnamed 42
Job, Moses b. Naḥman 44
Job, Obadiah Ṣforno 43
Psalms, David Qimḥi 45
Various verses 38 (3), 44, 50, 106 (3)

III. *Midrashic Literature:*

Midraš on Psalms 48, 49

IV. *Talmud and Halakhah:*

Novellæ on Talmud 50
,, ,, Mishna, חשק טוב, Raphael b. Abraham Galigo 51 (1)
,, ,, *Šulḥan 'Arukh*, קשות הנסך, Jacob Qastro 52
,, ,, *Ṭur* 53
List of Talmudic and Midrashic passages quoted in various books 54
List of Talmudic and Midrashic passages in *Moreh Nebukhim* 125
תקוני מלויקיאו על ר' אלפס 55, 56
ספר סמיכת חכמים, Naphtali b. Isaac 57
ספר ברכת ה' 57
'Erubin, commentary by Joseph Almosnino 41 (2)
Ḥullin, commentary 39 (8), 61
משנה תורה, Maimonides 58, 62
Fragment of *Kallah* and *Derekh 'Ereç* 74
Commentary on *Aboth*, Isaac b. Israel 59 (1)
Commentary on *Aboth*, Joseph Naḥmias 60
Commentary on *Aboth*, Maimonides 70 (5)
דקדוקי עניות 63
Sketch of the rise of the *Halakhah* 88 (1)
Commentary on Maimonides, הלכ' קדוש החדש 64
Treatise and notes on laws of calendar 67 (2), 83, 138 (1)
Treatise and notes on laws of calendar by Joseph b. Šemṭob 138 (2)
Laws of calendar and tables of Naḥšon 66 (2)
ביאור ס' נשים by Judah b. Moses Albuṭini 65
Halakhic notes and *Responsa*, Ṣa'adyah ibn Danan 33 (1)
Halakhic notes 106 (10)

Responsa 70 (1, 3)
הוראות, Isaac of Dueren 66 (1)
שערי דורא, Isaac of Dueren 66 (3), 68
הלכות נדה, Isaac of Dueren 67 (1)
ס"מק, Isaac of Corbeil 69, 70 (2)
Laws of *Get* and *Kethubbah* 70 (3)
Maimonides on Creeds 70 (4)
Ṭur 'Oraḥ Ḥayyim 71
Commentary on *Ḥošen Mišpaṭ*, אור ישועות 72
Minhagim of Abraham Klausner 73
Fragment of ת"שבץ 83
Liturgical rubrics 70 (1, 3), 83, 84, 106 (5, 12)

V. *Liturgy:*

Leaf containing שיר הכבוד וגו' 74
Ṣiddur, Ashkenazic rite (Italian) 75
Ṣiddur, Ashkenazic rite, Sabbaths 16, 17
Ṣelihoth, Ashkenazic rite 76
Maḥzor, Ashkenazic rite 77
Liturgy for יום כפור קטן 78
Ṣeliḥoth, Avignon rite 79
Maḥzor, Roman rite 80, 81
Order of prayers of Isaac Luria 82, 106 (12)
Prayer for those going on a sea voyage 26
Portions of Liturgy 83
'Azharoth, commentary 60 (2)
סודי התפילה 85 (1)
Poem for מוצאי שבת 85 (3)
Liturgical poems, not *Piyyuṭim*, e.g. שיר הכבוד etc. 74, 77
Poems for שלש רגלים 113 (2)
פרקי שירה 110 (2), 138 (3)
Book of Common Prayer (Hebrew) 86, 87
Private prayers etc., Qabbalistic 106 (8); p. 115
ודוי from ספר ברית אברהם 110 (3)

VI. *Grammar and Lexicography:*

Notes on Grammar etc. 88 (1)
לבנת הספיר, Messer Leon 88 (2)
Preface to *Mahalakh*, Benjamin b. Judah 88 (3)
מכלול, David Qimḥi 89
לוח הבנין 90
Grammar by Moses Luzzatto 91
Introductio ad linguam sanctam 92
Grammar, Thomas Yeates 93
Glosses in Rashi (German) 94
Vocabulary, Thomas Yeates 95, 96, 97
Lexicon, Thomas Yeates 98, 99, 100
פירוש מלות זרות and index of citations in *Moreh* 125

VII. *Qabbala:*

Qabbalistic alphabets	28 (3), 108 (2)
סודי תפילה, El'azar of Worms	85 (1)
כוונות האר״י ז״ל	82, 106 (12)
Qabbalistic notes	85 (2), 88 (1), 106 (4–12)
עץ חיים, Ḥayyim Vital	101, 102
ס׳ הקנה, Elqanah b. Yeroḥam	103
ספר מראות אלהים, Enoch b. Solomon al-Qonsṭanṭini	38
Zohar to Genesis and Exodus	104
Zohar to Exodus	105
Zohar to Canticles	106 (1)
Qabbalistic treatise	27–9, 106 (2)
היכלות	105, 107
ספר יצירה	108 (1), 109
ספר יצירה, commentaries	108 (3), 109 (1, 3)
Commentary on מערכת האלהות	108 (4)
דעת חכמה (Part of דברי חכמים) by Judah Leb Pochawitzer	110 (1)
Explanation of ten *Ṣefiroth*	111
Qabbalistic chart	112
Qabbalistic poem, Abraham	112
Qabbalistic poem, Moses Zakutha	112
Qabbalistic *Responsa*	106 (5)
ס׳ מגלה עמוקות, Nathan Spira	113 (1)
גלי עמיקתא, Judah Birdugo	28 (2)
מים עמוקים, Judah Birdugo	28 (1)
גלגולים	51 (2), 114
שערי אורה, Joseph Giqaṭilla	115, 116
שערי צדק, Joseph Giqaṭilla	117
ס׳ הבהיר	117
אמרי שפר, Abraham Abulafia	118
מפתחות הזהר	119

VIII. *Philosophy and Ethics:*

ארבעה קנינים, Judah b. Solomon Qanpanṭon	120
דרך אמונה, Abraham b. Šemṭob Bibago	121
Commentary on Porphyry's *Introduction* to Aristotle, Judah b. Yehiel Messer Leon	122 (2)
Aristotle's *Categories*	122 (3)
Aristotle's *Interpretations*	122 (4)
Treatises by Messer Leon	122 (5, 6)
Aristotle's *Analytica Priora*	123
Aristotle's *de Anima*	124 (1, 4)
ספר העגלות הריוניות	124 (3)
Maimonides on the Creeds	70 (4)
Maimonides, מורה נבוכים	125
Maimonides, מורה נבוכים, commentary by Mordecai b. Eliezer Comtino	126

יסוד מורא, Abraham ibn Ezra 88 (4)
מכלול יופי, Samuel Zarzah 127
חובות הלבבות, Baḥya b. Joseph 128 (1)
ספר הגן, Isaac b. Eliezer 128 (2)

IX. *Polemics:*

אל תהי כאבותיך, Profiat Duran 129
הודאות בעל דין, Don David Nasi 130 (1)
כלימות הגוים, Profiat Duran 130 (2)

X. *Poetry:*

Poem, Abraham ibn Ezra 85 (3)
Poem, Ṣa'adyah ibn Danan 33 (1)
מקדש מעט, Moses Rieti 131
מעון השואלים, Moses Rieti 132
Poem (Gradiska) 133
Verses 24, 33, 36, 40, 85 (5), 88 (1), 104, 113 (2), 118, 120, 123, 125, 129, 138, 140
Poem, Luzzatto 76
Qabbalistic poems 112
Poems on מורה 125
Poem for Three Festivals 113 (2)
שיר הכבוד וגו' 74, 77
פרקי שירה 110 (2), 138 (3)
Poem, Abraham Zarka 88 (2)

XI. *Biography:*

Biography of Ḥayyim Viṭal 134
Necrology 83, 113 (2)

XII. *Romance:*

King Arthur (Yiddish) 135
Jargon romance stories 136
Paris and Venus (Printed) 158

XIII. *Science and Astronomy (Calendar):*

מעשה מכונה 137
Treatise on Calendar 138 (1)
שארית יוסף, Šemṭob b. Joseph 138 (2)
Commentary on ששׁ כנפים 88 (5)
Calendar tables of Naḥšon 66 (2)
Notes on Calendar 67 (2), 83
Maimonides on קדוש החדש 64

XIV. *Homiletics:*

דרשות ה"רן 30
ס' מעלות המדות, Yeḥiel b. Yequthiel 139
Homilies, Semṭob b. Joseph 140
ספר שבתות ה', Abraham Manṣano 141

Sermons (Jerusalem) 142
Sermons, Abraham b. Saul Broda 143
Sermons, Raphael Joseph b. Rabbi 144
Sermons, Ḥayyim Kaç (?) 145

XV. *Miscellaneous:*

Fragments from the bindings of MSS 151
Kethubboth 146–149
History of Jews of Malabar 150
Treatises, Thomas Yeates 153–155
List of subscribers to Solomon Silberberg's Pentateuch 152
השטן ביום הכפורים, Moses Aaronstein 157
ספר ברוך שאמר, Samson b. Eliezer 156
Letters 129
Letter of Abraham Maimonides 85 (4)
Letters of Azriel 129
Letter of Eliezer of Fano 129
Letter of Isaac of Corbeil 69
Letter of Profiaṭ Duran, אל תהי כאבותיך 129
ספר המשלים, Abraham Giqaṭilla 33 (2)
Treatise on alphabet, Abraham Giqaṭilla (?) 33 (3)
Riddles, Abraham Giqaṭilla 33 (4)
Riddles, Abraham ibn Ezra 26
Notes on the Canon 24
לחישות 70 (1), 73
Aphorisms, Spanish 122 (7)
Geographical notes, Portuguese 122 (1)

EXPLANATION OF ABBREVIATIONS

Benjacob = Isaac Benjacob, *Bibliographie der gesammten Hebräischen Literatur* (אוצר הספרים), Wilna, 1880.

Briquet, 1888 = *Papiers et Filigranes des Archives de Gênes*, 1154–1700, by C. M. Briquet, Geneva, 1888.

Briquet, 1907 = Briquet's larger work in 4 volumes (*Les filigranes, dict. hist.*), Paris, 1907.

Buxtorf, *Bibl. Rabb.* = J. Buxtorf, *Bibliotheca Rabbinica*, ed. Herbornæ Nassaviæ, sumtibus I. N. Andreæ, M.D.CC.VIII.

Buxtorf, *de abb.* = *De Abbreviaturis Hebraicis*, Herbornæ Nassaviæ, J. N. Andreas, M.D.CC.VIII.

Davidson, *Thes.* = אוצר השירה והפיוט, *Thesaurus of Mediæval Poetry*, by Prof. Israel Davidson, vol. I, New York, 1924.

Gross = *Gallia Judaica, Dict. géogr. de la France d'après les sources Rabbiniques*, Henri Gross (trs. by M. Bloch, Paris, 1897).

Hirschfeld = *Descriptive Catalogue of the Hebrew MSS of the Montefiore Library*... H. Hirschfeld, Ph.D., Macmillan and Co., 1904.
These MSS are at Jews' College, but the *Cat.* must not be confused with Neubauer's *Cat. of the Heb. MSS in the Jews' College*, London, 1886, for the latter describes the MSS of the London בית המדרש.

Neubauer = *Kurze Notizen über Hebräische Handschriften* (see preface, p. x).

Neubauer *Cat.* = Neubauer's Bodleian Catalogue.

Pettigrew = *Bibliotheca Sussexiana, a descr. Cat...of the MSS and pr. books in the Library of H.R.H. the Duke of Sussex*... by Thomas Joseph Pettigrew, London, 1827.

Schram = *Kalendariographische...Tafeln*, Robert Schram, Leipzig, 1908.

Steinschneider = Steinschneider's Bodleian Catalogue.

Zuckermann-Brann = *Anleitung und Tabellen zur Vergleichung jüd. u. christl. Zeitgaben* by Dr B. Zuckermann, ed. by Dr M. Brann, Breslau, 1893.

P.T. = Printed text. The printed edition with which each MS has been compared is thus referred to, after it has been previously specified.

Transcription of Names. When a conventional equivalent exists, it has been adopted, e.g. Moses, David etc. In other cases, the usual scientific symbols have been employed.

The *sizes of the MSS* have been given in centimetres, but a fraction has usually been treated as the next (higher) number, because leaves have been shortened by trimming.

ADDENDA ET ERRATA

P. 3 (MSS 16, 17 at end) *for* 150 *read* 152

P. 9, end of l. 16 fr. foot, *for* 157 *read* 59, l. 14 fr. foot.

P. 14, No. 24, l. 1, *for* Jephet *read* Yepheth.

P. 15, l. 6, מדכורא (acc.). Possibly יבקא is to be regarded as repeated from the previous line.

P. 16, l. 9 fr. foot, *for* אלה *read* אל.

P. 21, l. 4 fr. foot, *for* Nissim *read* Niṣṣim.

P. 33, l. 5 fr. foot, *for* ibn Ezra *read* Abraham ibn Ezra.

P. 34, l. 12 fr. foot, מפתח *sic*; (not מבטח).

P. 35, No. 41, l. 2, *for* Serero *read* Ṣerero.

P. 37, No. 43, l. 1, *for* Sforno *reaa* Ṣforno.

P. 39, l. 5 fr. foot, possibly אמביר is אמביר (אמן כן יהי רצון).

P. 42, l. 4 fr. foot. To my great regret I have not been able to find the reference to the number of the *Jewish Chronicle* in which Dr Abrahams wrote about this MS. The cutting, which he shewed me in 1908, may possibly be found among his papers, in which event I will place within the manuscript a record of the date of the article. If my memory is correct, the description was written in "Books and Bookmen" on the occasion of the death, either of Buber or of Aldis Wright.

P. 43, No. 52, *for* Castro *read* Qastro.

P. 44, No. 56, *after* Jsmael *insert* comma.

P. 44, No. 56 (and p. 95, on f. 125b of No. 106), *for* Tranquillo Corcos *see* refs. in vol. II (p. 229) of A. Berliner's *Gesch. d. Juden in Rom* (Frankf., 1893), also in *Jew. Enc.*, IV, 263, and bibliogr. on 264.

P. 49, No. 64 *delete* comma in first line.

P. 50 (MS 67, note at foot of f. 1a) } *add* See *Bereshith Rab.* xix (2); lxxxvii (5); *Midr.*
P. 60 (Note 4) } *hag-Gadhol*, ed. Schechter, cols. 87, 597 (ט״ז).

P. 51, No. 68, l. 3, *for* xv–xvi, *read* xv.

P. 66, l. 8, *for* Morpurge *read* Morpurgo.

P. 89, l. 2 fr. foot, *for* צור *read* צור.

P. 89, Nos 101–2, *for* Vital *read* Viṭal.

I am indebted to Dr Max Weinreich for the following notes :—

MS. No. 135. WIE-DU-WILT, is the name of the hero of the Arthur Romance in the Judæo-German version: he is the son of Gawain. Cf. L. Landau, *Arthurian Legends, or the Hebr.-Germ. Rhymed Version of the Legend of King Arthur*, Leipzig, 1912.

MS. No. 136. (1) and (2) are by Elias Levita: also to be found in Bodleian MS. (Neub. 1217) dated 1554. "Knoll"="Grosser Luemmel."

MS. No. 158. That Levita is the compiler is not certain, though probable. Cf. the article on this *unicum* by Dr J. Schatzki in the *Festschrift* for Dr Alfred Landau issued by the philological section of the *Jüd. Wiss. Inst.*, Wilna, 1926.

NOTE

At the time when this catalogue was being compiled, the majority of the biblical MSS were lent by the late Vice-Master to the late Dr C. D. Ginsburg. The present descriptions are generally based on such notes as were available and references have been given to the accounts of each MS in Ginsburg's *Introduction.* It must, however, be pointed out that many of Dr Ginsburg's conclusions and remarks are challenged, first by Prof. L. Blau (pp. 217–254 of *Jew. Quart. Rev.*, No. 46, xii. Jan. 1900) and secondly by Mr H. W. Sheppard (see references on p. 2, No. 11, below). Since the return of the manuscripts to Cambridge I have, owing to the rarity and brevity of my visits, not been able to make more than a cursory examination of those which I had not seen previously; hence many points of interest have, to my great regret, been left unnoticed.

I. BIBLES

Scrolls.

1

Complete Pentateuch.

1292 c. 24 pieces of parchment. 92 columns, about 90 lines to column. Qaraite. See Chwolson, *loc. cit. infra* (where colophon is given in full), date, between 1320–1350; the scroll was presented to the Congregation of סולכאט by Eliezer b. Jacob.

Complete Pentateuch, see 159.

2

Portion of Pentateuch, containing Genesis i to Exodus xxix, 40.

710 c. 16 pieces of parchment. 57 columns, about 70 lines to column. Qaraite. See Chwolson, *Corpus Inscriptionum Hebraicarum*, St Petersburg, 1882, column 232, No. 138. Cent. XIV.

3

Portion of Pentateuch, containing Numbers xiv, 45 to Deuteronomy xxxiv, end.

514 c. 8½ pieces of parchment, 42 columns, about 80 lines. Qaraite. See Chwolson, *loc. cit. supra.* Cent. XIV.

4

Portion of Pentateuch, containing Leviticus xviii, 6 to end of Deuteronomy.

1826 c. 28 pieces of parchment. 98 columns, 45 lines to column.

5

Esther. Parchment. 195 × 42 c. 4 pieces. 11 columns, 36 lines to the column.

6

Esther. Parchment. 176 × 34 c. 3 pieces. 12 columns, 35 lines to the column.

7

Esther.

Parchment. 197 × 6·3 c. 5 pieces. 25 columns, 14 lines to the column: very beautifully written.

8

Esther.

Leather. 537 × 32 c. 9 pieces. 33 columns, 17 lines to the column. The characters are very large and fine.

9

Esther.

Leather. 233 × 11·2 c. 4 pieces. 17 columns, 14 lines to the column: beginning and end defective. The MS begins at ii, 8 רבות אל שושן הבירה

10

Esther.

Parchment. 182 × 20·5 c. 4 pieces. 18 columns, 25 lines to the column. The benedictions are added. This MS is embellished with many beautiful etchings. Date XVI–XVII century. German or Dutch.

BIBLES, VOLUMES.

11

Complete Bible.

2 vols. small folio. Franco-Italian hand. Vol. I has 279 ff., vol. II 290 ff. *Maṣorah magna* and *parva*. Date, Monday, 5 *Šebaṭ* 5179 = 2 January 1419; written by Astruc d'Escola[1] at Avignon. Colophon at end of Chronicles. For full description see Ginsburg, *Introduction to Hebrew Bible*, p. 734, G. 1, No. 52. Ginsburg's remarks are, in part, challenged by Mr H. W. Sheppard, M.A., in his *First Book of Psalms in the text of G.* 1 (Camb. 1920). See also his *Variants in the Consonantal Text of G.* 1 *in the Books of Samuel and Kings* (*Journal of Theol. Studies*, vol. xxii, pp. 36–60) and his *Tone-waves of the Psalms* (*Jewish Guardian*, Sept. 5, 1924).

12

Complete Bible (Gen. i, 1 to xxiv, 48a, Neh. xiii, 23b–31, wanting).

Vellum. 21 × 15 c. ff. 549. *c.* 1380–1400. *Sephardic* hand. *Maṣorah magna* and *parva*. See Ginsburg, *op. cit. supra*, p. 743, G. 2, No. 53.

[1] See H. Gross, *Gallia Jud.*, p. 147.

13

Pentateuch and Prophets.

2 vols. Vellum. ff. 112 and 206. Date, Tuesday, 5 *Ab* 5234 = 19 July 1474. *Maṣorah* and vowel points. Spanish hand. Square character. Written by Joseph son of Senior, surnamed di Bailo in מאושת. Colophon at end of Pentateuch. See Ginsburg, *op. cit. supra*, p. 747, G. 3, No. 54. Neubauer, p. 157, B, 1.

14

Pentateuch with *Maṣorah* and Targum, five Rolls, Haftaroth and Job.

3 vols. Vellum. 35 × 28 c. ff. 451. *c.* 1400. German hand. Square character. Scribe, Isaac b. Simḥah. Colophon at end of Deuteronomy; written for R. Meir b. Nathan. Finished on Thursday, 16 *Ab* עקב פ׳, no year given. Owners: ידידיה? בן מנחם מטרצינה (Neub *Cat.* 1491): owner's date in vol. III, f. 451a, 3 *Marheśvan* 174 = Friday, 29th Sept. 1413. See Ginsburg, *op. cit. supra*, p. 753, G. 4 No. 55. Neubauer, p. 158, A. 2.

15

Pentateuch. Vellum. 14 × 10 c. ff. 211. *c.* 1450. Franco-Italian hand. See Ginsburg, *op. cit. supra*, p. 759, G. 5, No. 56.

16, 17

Pentateuch, Haftaroth and daily prayers.

2 vols. Paper. 4to. 26 × 19 c. ff. 182 and 202. *c.* 1830. Written by Simon Silberberg. See Ginsburg, *op. cit. supra*, p. 762, G. 6, No. 57. See also MS No. 150.

18

Pentateuch with Haftaroth.

Vellum. 17 × 11 c. ff. 265. Spanish-Rabbinic hand. Gen. xvi, 11 to Deut. xxxi, 28; the *Haftaroth* follow *Sephardic* rite.

19

Pentateuch.

Vellum. 22 × 17·5 c. ff. 129. 2 columns of 28 lines each to the page. Square characters with points, *Rāfè* and accents. Begins at Gen. i, 26. Marginal *Maṣorah*; many illuminations on margins.

20

Pentateuch.

Vellum. 17·5 × 13 c. ff. 90. 2 columns, 35 lines each, to the page. Cent. XVI *circa*. Italian-Rabbinic hand. *Maṣorah*. After the end of Deuteronomy, the scribe began to write Joshua but reached only to ii, 12a: the next leaf is blank: the portion written has not been pointed.

21 (W 58)

Complete Bible.

Vellum. 18 × 13 c. ff. 578. Cent. XIII. *Sephardic* hand. (The following description is by Dr Ginsburg.) This small quarto, which is written in a beautiful *Sephardic* hand, on very fine vellum, consists of 578 folios. It contains the whole Bible. On the first five folios (1a–5b) are nine arabesque and architectural ornamentations in gold and colours, which respectively occupy the whole page. In the outer line of six of these ornaments, a list is given of the phrases which occur throughout the Bible in one form, except in one instance when the form differs.

Genesis begins with fol. 6a. The order of the Prophets is that exhibited in column III in the Table on page 6 in my *Introduction to the Hebrew Bible*, whilst the order of the Hagiographa is that given in column IV in the Table on page 7. With the exception of the Song of Songs, Exodus xv, 1–10 (fol. 53a–b), and the שירה or Last Song, Deut. xxxii, 1–43 (fol. 154a–155a), which are written in specially arranged lines according to a prescribed order, the Song of Deborah, Judges v, 1–31 (fol. 179b–180a), and the two Psalms, one in II Samuel xxii (fol. 234a–235a), and one in I Chronicles xvi, 8 (fol. 418b–419a), as well as the Three Poetical books, Psalms, Proverbs and Job, which are written in poetical lines, each folio has two columns, and each full column has 28 lines. The *Maṣorah magna* is given on each folio, in two lines in the upper margin and in three lines in the bottom margin, whilst the *Maṣorah parva* is given on the outer margin and in the space between the columns. The *Maṣorah*, which is in almost microscopic writing, is in the form of a ribbon with decorative interlacing, which makes it most difficult to decipher.

The 54 Pericopes into which the Pentateuch is divided are indicated in the margin against the beginning of each hebdomadal lesson by the word *Parashah* פרשה. In the vacant space intervening between these lessons, the number of verses in the preceding Pericope is registered, with

a numerical sign of a proper name of the same numerical value as the number of verses.

Besides these annual Pericopes, this MS also indicates the triennial Pericopes against each of these ancient Palestinian lessons by the letter *ṣamekh* (ס). This feature is of great importance, since it is not often given in MSS, in the margin of the text.

The division of the text into open and closed sections is duly indicated by the prescribed sectional vacant spaces, and not by the letters *Pē* (פ) and *ṣamekh* (ס) introduced into the text as is the case in some MSS, and especially in modern editions. The only exception to this rule is where an open section requires a blank line at the beginning or end of a column, then a *Pē* (פ) or three *Pēs* (פפפ) or even four (פפפפ) occupy the vacant space, to preclude the suggestion of a *lacuna*. (Comp. folios 18a; 47b; 51a; 59a–b; 112a.)

The aspirated letters (בגד כפת) in the middle of words, and the silent letter *Hē* (ה) are marked with the *Rāfê* stroke.

It has the two verses in Josh. xxi, viz. 36, 37, without any remark that they are absent in some MSS. It frequently quotes variations from the celebrated *codex Hellali* (comp. folios 35a; 44b; 49a; 83b; 143b etc.) as well as other variations, with the expression *Mithchalfin* (מתחלפין, compare folios 44b; 48a; 59a; 81b; 124b etc.). Numerous important variations have been chemically effaced by an itinerant *Nakdān* (נקדן), who substituted the ordinary readings in his standard *codex* or manual which he carried with him on his tour to revise the *codices* of the sundry communities, as for instance, on folios 11b; 21b; 23a; 27a; 41b; 45b; 49b; 57b; 71a–b; 107b; 139a; 155b and in numerous other instances. Fortunately, however, many important "various readings" are still left. These have either escaped his notice, or agreed with his manual, and may easily be seen in and collated from the notes of my New Edition of the Hebrew Bible, where they are given by the name 58 = נח W.

At the end of the Bible are eleven pages, viz. fol. 570a–575a, of appendix or what may be called *Māṣorah Magna* or *Finalis*. These tabulate the number of verses, words, letters and *Ṣedarim*, the authorship and the years covered by the respective Books, as well as the "Eighteen Emendations" introduced into the text by the *Ṣopherim*, Ezra and Nehemiah.

The MS was probably written about A.D. 1280, and almost certainly not later than A.D. 1300. It greatly resembles Or. 2201 which is dated A.D. 1246, and is described in my introduction, pp. 667–674, and is named in the notes of the New Edition of the Hebrew Bible 14 = Or. 2201.

The pagination is as follows:

Genesis,	fol. 6a–42a,	followed by a vacant space of 5 lines.
Exodus,	fol. 42a–73b,	„ „ „ „ „ „ 4 „
Leviticus,	fol. 74a–96a,	„ „ „ „ „ „ 4 „
Numbers,	fol. 96a–128a,	„ „ „ „ „ „ 4 „
Deuteronomy,	fol. 128a–156b,	„ „ „ blank page.
Joshua,	fol. 157b–176a,	„ „ „ vacant space of 3 lines.
Judges,	fol. 176a–194a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Samuel,	fol. 194a–236b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Kings,	fol. 236b–280a,	„ „ 3 blank pages.
Isaiah,	fol. 282a–312a,	„ „ a vacant space of 3 lines.
Jeremiah,	fol. 312a–349a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Ezekiel,	fol. 349a–382a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Hosea,	fol. 382a–386a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Joel,	fol. 386a–387b,	„ „ „ „ „ „ 2 „
Amos,	fol. 387b–391b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Obadiah,	fol. 391b–392a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Jonah,	fol. 392a–393a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Micah,	fol. 393a–395b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Nahum,	fol. 395b–396b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Habakkuk,	fol. 396b–397b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Zephaniah,	fol. 397b–399a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Haggai,	fol. 399a–400a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Zechariah,	fol. 400a–405b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Malachi,	fol. 405b–407b,	rest of page blank.
Chronicles,	fol. 408a–452a,	followed by a blank page.
Psalms,	fol. 453a–494b,	„ „ „ vacant space of 3 lines.
Job,	fol. 494b–510a,	„ „ „ „ „ „ 4 „
Proverbs,	fol. 510a–522b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Ruth,	fol. 522b–524b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Canticles,	fol. 525a–527a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Ecclesiastes,	fol. 527a–532a,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Lamentations,	fol. 532a–534b,	„ „ „ „ „ „ 2 „
Esther,	fol. 535a–540b,	„ „ „ „ „ „ 3 „
Daniel,	fol. 540b–551a,	„ „ „ „ „ „ 3 „

Ezra, Nehemiah, fol. 551a–569a, fol. 569b is blank. Fols. 570a–575a contain Masoretic appendix.

22

Lectionary, mainly Italian rite, containing *Haftaroth* **and five Rolls.**

Vellum. 10 × 8 c. ff. 136 (ff. 5, 6 should follow f. 12). Cent. XV. Description by W. G. Black on binder's leaf, as follows:

"Codex nitidissimus, in Italia forsan scriptus, sæculo XV, in pergamena, ff. 136 [10·3 × 7·8]. Hebraice.

(1) הפטרת בראשית בישעיה etc.; titulus iste ad f. 3 præmissus est; numero sunt 78 (= *Haftaroth*). Lectiones Biblicæ, e Prophetis tam prioribus quam posterioribus, ad usum Synagogarum, secundum consuetudinem Hispanorum, selectæ; una cum oratione seu benedictione ad initium ac alia ad finem, ff. 2b, 3–95b, 96b–7. Confer lectionem XXII, ad ff. 29–30, e I Reg. vii 13–26, cum adnotatione ad marginem textus Hooghtiani: nec non vide quæ habentur in Præfatione Hooghtiana, § 35, ubi de *Haftaroth* agit editor eruditus illius editionis. (Amstr. 1705, VIII°.)

(2) Quinque libri ex Hagiographis, qui חמש מגלות appellantur, scilicet:

I. Carmen Carminum Salomonis, f. 98–102b.
II. Ruthæ Historia, f. 102b–107b.
III. Threni quinque Ieremiæ, f. 107b–113.
IV. Ecclesiastes, f. 113–123b.
V. Estheræ Historia, f. 123b–134b.

Totus textus charactere quadrato, cum punctis exornatur: tituli vero lectionum et colophones charactere Rabbinico scripti sunt."

The *Rāfè* mark is added occasionally and the text is fully accentuated. The scribe, though a caligraphist, was careless and prone to *homoioteleuton*. In some cases he omitted passages and added them in the margin, e.g. 63b; 57a; in others, he wrote the same passage twice over. On 64a he noticed his mistake before adding the vowels and accents and crossed out the superfluous lines. He does not seem to have corrected all the mistakes himself, e.g. f. 110b, 3rd line from foot (Lamentations iii, 25) טוב ה' לְקַוֹּו, where the MS agrees with the Masoretic text, while the corrector imagined that a *yod* had been omitted[1]. Notice the curious "correction" on f. 131b. There is no *lacuna* on 127a, as stated in the margin by Black (Esther iii, 7)[2].

[1] The ordinary editions have no notice of this word. Ginsburg's Bible has the following note: לקוו כתיב לקַוָיו קרי בס"א לקַוָיו כתיב וקרי וכן ד"א

[2] But see note in Ginsburg's text.

Cf. f. 17b, line 11, where the scribe has negligently confused the opening words of two consecutive paragraphs; also f. 25a, line 13, where the *Tetragrammaton* was omitted, although subsequently inserted. On f. 23a, line 1, יהוה (unpointed) has been erroneously written for אדני (Isaiah vi, 1). Ff. 5 and 6 have been wrongly bound and should follow f. 12. An attempt has been made to rewrite some of the faded portions of the text, e.g. f. 52b.

The rite followed is, *in the main*, that of Italy, with the following exceptions. (*Haftaroth* which have not been noticed below agree with the lessons indicated in S. D. Luzzatto's Bible, Trieste, 1858.)

(*α*) The *Haftarah* for בראשית, according to the Italian use, should be Isaiah xlii, 1–xliii, 10: but the MS, though beginning at הן עבדי אתמך בו, according to Italian use, ends at xlii, 21 (יגדיל תורה ויאדיר), following *Sephardic* use.

(*β*) ויצא (Hosea xi, 7, ועמי תלואים) ends at xii, 14, instead of xii, 2, agreeing neither with *Ashkenazic*, *Sephardic* nor Italian uses.

(*γ*) מקץ agrees with *Sephardic* and *Ashkenazic* uses (I Kings iii, 15–iv, 1).

(*δ*) פקודי. According to Italian and certain *Ashkenazic* uses, the portion should be I Kings vii, 51–viii, 21 (ותשלם כל המלאכה till בהוציאו אתם מארץ מצרים). According to *Sephardic* use, I Kings vii, 40–50, should be read (ויעש חירום till זהב .... לבלתי הבית), but the MS agrees with none of these. It begins I Kings vii, 40 but ends at verse 51, not 50. The title for this *Haftarah* is פקודי ולשבת שני דחנוכה, this agrees with some Italian rites, except for the additional verse at the conclusion.

(*ε*) ויקרא. Begins Isaiah xliii, 21 (עם זו), differs from all three uses in ending at xliv, 6 (ומבלעדי אין אלהים) instead of at xliv, 23 (כי גאל ה' יעקב ובישראל יתפאר).

(*ζ*) צו. Beginning Jeremiah vii, 21 (כה אמר .. עלותיכם ספו ..), differs from all three uses in ending at verse 28, and also in adding two verses—x, 6 and 7 (מאין כמוך וגו'): according to other rites, ix, 22 and 23 (אל יתהלל חכם) are added.

(*η*) שמיני. The MS agrees with all uses in its beginning but differs from all in its ending. The MS begins II Samuel vi, 1 (ויסף עוד דוד), and ends at vii, 3 (לך עשה כי ה' עמך). The Italian use ends at 17 (כי דבר נתן אל דוד): the *Ashkenazic* use ends at the same place: the *Sephardic* use ends at vi, 19 (וילך כל העם איש לביתו).

(*θ*) בהר. According to the MS, the *Haftarah* is Jeremiah xvi, 19–xvii, 14 (ה' עזי ומעוזי), but this is the *Sephardic* and *Ashkenazic* selection

for בחקתי. For בהר, all three uses read Jeremiah xxxii, 6–27 (ויאמר ... הממני יפלא כל דבר to הנה חנמאל).

Hence the MS differs from all three uses.

The *Haftaroth* for special occasions are not given in calendar order, as they come, but are collected together at the end: the only exceptions to this are the lessons for 9 *Ab*, which are placed between Sabbaths *Ḥazon* and *Naḥamu*.

(ι) ט׳ באב. (מנחה.) The MS has שובה (Hosea xiv, 2 ad fin.) alone. The Italian and *Sephardic* uses read שובה followed by מי אל כמוך (Micah vii, 18–20), whilst the *Ashkenazim* read דרשו (Isaiah lv, 6–lvi, 7).

(κ) ואתחנן. All writers agree in reading Isaiah xl, 1–26 (נחמו to איש לא נאדר), but the MS ends at verse 16, וחיתו אין די עולה.

The other *Haftaroth* in Deuteronomy, from שופטים onwards, follow the Italian use and are not from Isaiah. The *Haftarah* which is read on שמחת תורה is given after פ׳ האזינו and is headed וזאת הברכה[1]: it ends on f. 69a, and the rest of the page is blank. On f. 69b the *Haftaroth* for special Sabbaths begin, and from this point the introductory rubric is in Aramaic, not in Hebrew as hitherto, e.g. f. 69b:

כד מיקלע ריש ירחא בשבתא

The first *Haftarah* is for *Roš Ḥodeš*; the second for *'Erebh Roš Ḥodeš*: the third, f. 72a, is headed להלולא, for weddings. (See the reference in the *Minhagim* of R. Abraham Klausner, MS No. 73, cat. p. 157, where the respective precedence of the Prophetical lessons for weddings and circumcisions is discussed.) The *Haftarah* is Isaiah lxi, 9–lxii, 9 (ונודע ... שוש אשיש). It was probably used for a חתן, in addition to the ordinary weekly reading.

(λ) פרשת החדש begins at the words כה אמר ... בראשון (Ezekiel xlv, 18). Here the MS is in agreement with all rites, but at the end differs from all. The Italian and *Ashkenazic* uses end at xlvi, 18 (לא יפצו עמי איש מאחזתו): the *Sephardim* end at verse 15 (בבקר עולת תמיד) and the MS at verse 11 (ושמן הין לאיפה).

There is no *Haftarah* for שבת הגדיל. Dr Adolf Büchler has kindly suggested that this Sabbath was not specially distinguished at all times. E.g. the *Halakhoth Gedoloth* (ed. Hildesheimer, *Meqiçē Nirdamim*, Berlin 1888, p. 622), in discussing the portions of the Law and Prophets to be read on the four *Parašiyyoth* etc., contains no mention of שבת הגדיל. In some communities this Sabbath was observed specially only when it

[1] Cf. MS No. 142, ε; see below, p. 11 and p. 59.

coincided with ערב פסח. Dr Büchler suggests that this MS may represent a Bologna or local Italian rite.

(μ) The *Haftarah* for the first day of Passover follows *Sephardic* use, and differs from certain *Ashkenazic* and Italian rites. These latter read Joshua iii, 5–7 (אהיה עמך till ויאמר יהושע ... התקדשו), continue with v, 2–vi, 1 (אין יוצא ואין בא to בעת ההיא אמר ה׳) and conclude with vi, 27 (ויה׳ את יהושע ... בכל הארץ). The *Sephardim* and this MS omit Jos. iii, 5–7.

(ν) The *Haftarah* for the second day of Passover differs from all three uses. The *Sephardim* and *Ashkenazim* read II Kings xxiii, 1–9 and 21–25 (לא קם כמהו to ויצו מלך and בתוך אחיהם to וישלח המלך). The Italians begin at the same place but read continuously to verse 30 (וימליכו אותו תחת אביו). The MS has verses 21–30 only.

(ξ) The *Haftarah* for the Sabbath intervening in Passover follows *Sephardic* and *Ashkenazic* uses; i.e. Ezekiel xxxvii, 1–14 (היתה עלי יד ה׳ to דברתי ועשיתי נאם ה׳). All Italian uses begin at xxxvi, 37 (... כה אמר עוד זאת אדרש), but some end at xxxvii, 14, others at xxxvii, 18 (והיו לאחדים בידך).

(ο) The *Haftarah* for the second day of Pentecost differs from all three uses, which begin at Habakkuk ii, 20 (וה׳ בהיכל קדשו) and end at iii, 19 (למנצח בנגינותי). The MS begins at iii, 1 (תפלה לחבקוק) but ends at verse 19.

The following is a *conspectus* of those *Haftaroth* which do not follow the Italian use.

Sephardic use	*Ashkenazic* use	Neither
בראשית		ויצא (e)
מקץ	מקץ (*Seph.* and *Ash.* identical)	פקודי (b)
יום א׳ דפסח		שבת ב׳ דחנכה (e)
שבת חול המועד פסח	שבת חול המועד פסח (*Seph.* and *Ash.* identical)	ויקרא (e)
		צו (e)
		שמיני (e)
		בהר (different chapter)
		ואתחנן (e)
		הלולא (f. 72a)
		פ׳ החודש (e)
		יום ב׳ דפסח (b)
		יום ב׳ דשבועות (b)

(e) and (b) mean that the irregularity consists in the ending or beginning, respectively.

Of the 78 *Haftaroth* in the MS, 62 follow Italian rite, four follow *Sephardic* rite (in two cases the *Ashkenazic* being identical), while 12 differ from all: moreover, of the last category, seven agree with one of the above-mentioned rites in the beginning but differ as regards the conclusion, three do the reverse, one is an entirely different chapter and one (הלולא) could obviously not be compared with modern rites.

It seems highly probable that while care was usually taken to begin the *Haftarah* at the prescribed place, latitude was allowed as regards the ending, the statutory portion being sometimes increased or diminished.

There is no *Haftarah* for שמחת תורה among the Festival *Haftaroth*; this is due to the fact that the Portion read on that day has already been given as the *Haftarah* for וזאת הברכה. The previous *Haftarah* (among those for festivals) is headed יומא קמא דשמיני עצרת and ends on f. 95b, after which תם is written below. Dr Adolf Büchler has kindly suggested that this conforms to the rubric of the *Halakhoth Gedoloth* (ed. Hildesheimer, מקיצי נרדמים, Berlin, 1888, p. 620, line 9) where שמחת ת׳ is known only as the second day of שמיני עצרת, and not as a distinct festival (see p. 59 below).

F. 96a is blank: the verso contains נאלנו, the verse which the *Sephardim*, but not the Italians, recite between the *Haftarah* and the latter *Berakhoth*: then follow the concluding Benedictions in larger characters than the rest of the MS.

Among the peculiarities of the benedictions, notice, f. 2b, בתורה במשה for ובמשה etc. The latter benedictions follow the *Sephardic* rather than the Italian formula but differ from both, e.g.:

(1) F. 96b: שכל דבריו נאמרים באמת:

(2) ib. כי אל (מלך omitted) נאמן אתה:

(3) ib. וְלַעֲנוּמַת נפש תְּנַקּוֹם:

(4) ib. מנחם ציון בבניה:

(5) F. 97a: שמחנו...ובבן דוד בן ישי משיחך:

(6) ib. על התורה...למנוחה ולקדושה לחיים ולכבוד ולתפארת...אנחנו מודים לך ומברכים את שמך תמיד אלהי ישענו:

The pointing of the BENEDICTIONS is very faulty: *Pathaḥ* and *Qameç* are frequently confused (this is not due to the similarity in the signs for these

vowels, as this scribe employs symbols which are quite distinct); the *Dageš* is often omitted when not affecting the pronunciation: e.g.

מְקַדֵּשׁ : שְׁנַתָּ : קָדְשְׁךָ : שְׁמַךְ : נֶאֱמַן : דְּבָרָיו : הַמְדָבֵּר : וגו׳

Such errors are frequent in *Sephardic*-Italian MSS.

F. 97b is blank and ff. 98a–end contain the five scrolls. The middle of each scroll is indicated by the word חצי.

F. 100a, foot, Canticles.

F. 105b, centre, Ruth.

F. 110b, centre, Lamentations. There is a sign which may mark the division, the word חצי is not given.

F. 118b, centre, Ecclesiastes.

F. 129b, centre, Esther.

These divisions do not agree with the *Maṣorah*.

The half of Canticles, acc. to *Maṣorah*,				is at	iv, 14 :	acc. to MS, at	v, 2.
„	„	Ruth,	„	„	ii, 21 :	„	„	iii, 8.
„	„	Lamentations,	„	„	iii, 34 :	„	„	iii, 15.
„	„	Ecclesiastes,	„	„	vi, 10 :	„	„	vii, 1.
„	„	Esther,	„	„	v, 7 :	„	„	vi, 1.

At the end of Ecclesiastes and Lamentations (ff. 113a, 123b) the sign ית״קק is added, to shew that the last verse but one is to be repeated, in order to conclude with "consolation" and not with "punishment." This is also the case with Isaiah and Malachi, hence the סימן. י = Isaiah, ת = Malachi (תרי עשר), ק = Qoheleth and ק = Qinoth. See J. Leusden's Intr. to Athias Bible, Amsterdam, 1667, 1, section x.

Among the binder's leaves, at the end, there is a fragment of a Latin MS on vellum, which was bound up with the book.

On the last binder's leaf there is a note by Black:

"See Rodd's catalogue, No. 876, and J. R. Smith's catalogue (1851), No. 135."

On the first two leaves there are some rough notes by a former owner (?).

רפאל חיים ירחציבי

שלי אלי החפט (الحافظ ?)

Then follow the Blessings of the Law. The volume seems to have been part of a חמש originally, or, at all events, a companion volume, as f. 2a (by first scribe) begins:

ואחר שקרא בתורה וגללו את הספר המפטיר אומר...

Below, note by a later hand,

? ברוך ? צדק and "i me."

(The Rev. Dr Abraham Cohen of Emmanuel College, has kindly drawn my attention to a volume of the Former Prophets with Qimḥi's Commentary (printed at Soncino in 1485) now in the Robertson Smith Library, Christ's College. This was described by him in his article on Cambridge *Incunabula* (*Jewish Quarterly Review*, XIX, p. 746). I examined this book and found that the beginnings ONLY of the *Haftaroth* are indicated in the margin by a later hand. It appears that the sections conform to the Italian rite, but as the concluding verse is not marked, it is impossible to decide whether the rite is identical with that of this MS.)

II. BIBLE COMMENTARIES

23

Commentary on Genesis, attributed to Samuel ha-Rofē al-Maghribi.

Paper. Small 4to. 21 × 15 c. ff. 452. Cent. XVI–XVII. Maghrebine hand, Rabbinic characters, partly pointed. 48 quires (Nos. 2–49) signed with Hebrew letters and Arabic words on the upper margin of the first pages. Quires 2, 23, 24 and 49 are imperfect. The MS is defective at beginning and end. Leaves are missing after ff. 203, 211, and 212. Not mentioned in Benjacob or in Neubauer, *Cat.*

The MS consists of commentary and translation, Arabic in Hebrew characters, the pointed Hebrew text is embodied. The comments are sometimes written in the form of questions and answers, and the *Muqaddimāt* or introductions occur at the beginning of most of the weekly sections. These peculiarities seem to point to Samuel ha-Rofē al-Maghribi, who lived in the XIVth century, as the author of the commentary. His *Muqaddimāt* and his commentary on Exodus, Leviticus and Numbers, which is written in the form of questions and answers, are preserved in MSS Orient. 2482–2490 of the British Museum.

Commentary on Genesis, ס׳ הקנה, by Elqanah b. Yeroḥam, see 103.

24

Commentary on Genesis by Jephet ibn ʿAli.

Paper. 4to. 20·5 × 15 c. ff. 154. Date 1603? Maghrebine-Rabbinic characters: two different hands, 1 = ff. 1–10, 2 = ff. 11–154. Imperfect at beginning and end. Leaves are wanting after ff. 1, 10, 16, 20, 21, 31, 51, 53, 55, 75, 95. Partly pointed. The translation and commentary are in Arabic, but written in Hebrew characters. The Colophon is on f. 100b, as a new *fasciculus* begins on f. 101:

כמל שרח פרשה לך לך מן כלאם המשכיל
הגדול יפת נכד אבו[1] עלי אלבצרי רֹאשׁ ודלך בתאריך
נהאר אתלאת תלת עשר פי שהר אלול סנה
אשבם ליצירה ושלום

[1] Note אבו, not אבי.

סיבלא דל אלכף מני פי אלתראב
ואלכט באקי פי אלכתאב
באללה עליך יא קארי דל אלכתאב
אדעו לי באלכלאץ מן יום אלחסאב

אלכט יבקא זמאנא
בעד כאתבהו ופאעל אכיר בעד אלמות מדכורא[1]

"Completed is the copy of the *Pericope Lekh Lekha*, according to the discourse of Yepheth, a grandson(?) of Abu 'Ali, al-Baçri, the learned, the great, God be gracious unto him! And this (took place) on the date, Tuesday, the 13th of *Ellul*, 1362 of the Creation (see note below, on date).

"This hand of mine will assuredly perish in the dust, but the writing abideth in the book. O Reader of this book, I adjure thee by God, pray for my Salvation on the day of reckoning. The writing abideth a while after the writer's death and the doer of good works is remembered after death."

Notice דל, vulgar form of הדא אל.

The date of the MS is erroneously given. According to Zuckermann-Brann, the 13th of *Ellul* can never fall on a Tuesday. The Rev. G. Margoliouth[2] kindly suggests that אשבם represents the Seleucid Era and refers not to this MS but to the archetype from which it was copied. The scribe must, by mistake, have transcribed the entire Colophon of the MS which he had before him and he then added ליצירה to explain a date which was unintelligible to him. On this hypothesis, our present MS is a copy of one written soon after Yepheth's death. If אשבם = Seleucid Era, then (1362+3449) the date would be Friday, 23rd of August 1051. Tuesday must in any case be incorrect, on account of the reason stated above. According to a note by a previous owner אשבם was intended by the scribe to represent 363 A.M. = 1603 C.E.; this the word ליצירה would suggest. The date would then be Wednesday (Tuesday night? אלתלאת), August 10th, 1603[3]. 363, however, would surely have been represented by ש״סג not אש״בם. It is tempting, though scarcely possible, to read the last letter as *mem*, this would give the words אֵשׁ בָּם (= 5343 or 1583), but the last

[1] כ (=ך) and ד (=ג) have not been dotted by the scribe.

[2] Since deceased. [3] Probably correct. See the conclusion of the description of (25).

letter is clearly *ṣamekh*. If the date given refers to the common era, an almost impossible contingency, 1362 would be far too early for this MS and would have to refer to the date of the archetype.

25

Commentary on Numbers by Yepheth ibn 'Ali. Arabic in Hebrew characters.

Paper. 4to. 20·5 × 15·5 c. ff. 185. Dated 1605. Oriental-Rabbinic characters. 19 quires, Nos. 3–21.

The MS is incomplete and begins at iii, 19, at the words והרא אסמא בני גרשון and ends at xxii, 1. The pointed Hebrew text is embodied, each verse being followed by an Arabic translation. (The above description is by a previous owner.)

The *Parašah* במדבר ends on f. 10b thus:

בנ״לך וא״עי תמת פרשה במדבר סיני בעון אלרחמאן וכרמה יתלוהא
פרשה נשא את ראש ובאלה נסתעין:

נשא ends on f. 39b:

תמת ב״י לעולם אמן ואמן בנ״לך וא״עי

בהעלותך ends on f. 80b with a similar doxology.

שלח לך begins on f. 81a with:

בשם יוי אעולם נעשה ונצל׳

and ends on f. 116a with the doxology.

חקת begins on f. 116b:

בשם יוי נעשה ונצליח: והצדיק כתמר
יפריח: ורשע באש כסיר ירתיח:
ועצמותיו באש כחוח׳

and ends on f. 146a with the doxology and والحمد الله وحده.

בלק follows, heading as for שלח לך: it ends at the termination of the MS with the words:

(The Colophon is given, for convenience, as it stands in Hebrew characters, without any other diacritical points than those in the MS. An Arabic transcription is subjoined):

[י]תלו הדה אפרשה פרשה וירא בלק.....ברוך נתן ליעף כח...
וכאן אפראג מן נסך דלך נהאר אלאתנין אמבארך סאבע עשר מן
שהר כסליו סנה השׁ״סו ליצי׳ במצר אמחרוסה והו כט אצעף כלק

אלה״ לעבד אפקיר אי אלה״ אראני מנה עפ[וה] וגפראנה ואצפח
עז סיאתה וכטיאתה״ ואן יגעל לה חט ונציב ואפ[ר] פי דאר אתואב
ואן יחשרה פי זמרת אצאלחין אפאיזין אמתאבין הצעיר יעקב חזן
ס״ט ב״כר ישועה החזן נ״ע ב״כר הזקן יעקב נ״ע ב״כר הנכבד אליהו
החזן נ״ע ב״כר הזקן הנכב״ד אברהם נ״ע ב״כר החסיד שמואל נ״ע
א[להים] יקים עליהם נבתויא (דהינ׳ נפשו בטוב תלין) תנצבה (דהינ׳
תהיה נפשו צרורה בצרור החיים) יחביעמ (דהינ׳ יעלזו חסידים בכבוד
וגו׳) ישיעמ (דהינ׳ יבוא שלום ינוחו על משכב׳) זיבעפ (דהינ׳ זכרני
יי ברצון עמך פקדני בשועתך)

[يـ]تلو هذه .....وكان الفَرَاغ من نَسْخ ذٰلك نهار الاثنين المبارك سابع عشر
من شهر... سنة ..... بمصر المحروسة وهو خطّ اضعف خلق الله العبد
الفقير الى الله الراجى منه عَفْوَهُ وَغُفْرَانَهُ والصَفْحَ عن سَيِّئَاتِهِ وَخطياتِه
وان يُجْعَلَ له حظ ونصيب وَافِرٌ فى دار التَّوَّاب وان يحشره فى زمرة
الصالحين والفائزين المثابين

"The Pericope 'and Balaq Saw' follows this Pericope. Blessed be He who giveth strength to the weary and to him who hath no power increaseth might. The completion of the copying of this (book) took place on Monday, the blessed, the 17th of the month of *Kislev*, the year 5366 of the Creation, in Cairo the capital. And it is the writing of the weakest of God's creatures, the humble servant in need of God, who hopeth for His pardon and His forgiveness and remission from his sins and wickedness. And (who prayeth) that there be granted him a share and a full portion in the abode of the repentant ones and that He may join him to the category of the virtuous and victorious and rewarded ones, Jacob Ḥazzan etc. ben Yešu'ah Ḥazzan etc. ben Jacob etc. ben Elijah etc. ben Abraham etc. ben Samuel etc."

It is curious to find the epithet "Blessed" applied to Monday. It is usually reserved for the third day of the week on account of the twofold occurrence of the phrase וירא אלהים כי טוב in connection with the work of the third day of Creation.

The dating of this MS is curious. The Colophon gives the date, Monday, 17th *Kislev*, 5366. According to Zuckermann-Brann, the 17th of *Kislev* can never fall on Monday. The scribe probably finished his work late on Sunday, after dusk, hence the date is "Sunday night, 17th of November, 1605." The MS is so similar in style to No. 24, that it is quite possibly from the pen of the same scribe. See the note on the Colophon of 24.

26

Comments on the Pentateuch [collected by R. Isaac hal-Levi ?]. Paper. Small 4to. 17·3 × 13·2 c. ff. 253: ff. 67b, 160b, 170b, 204b and 252a blank. Cent. XVI–XVII. Spanish-N. African Rabbinic hand.

The handwriting changes slightly at ff. 61, 72 and 168. The beginning is incomplete and there are a few leaves missing in the body of the MS.

Commentary to Exodus begins on f. 73a.
„ „ Leviticus „ „ f. 141a.
„ „ Numbers „ „ f. 161a.
„ „ Deuteronomy „ „ f. 205a.

The author's name is not mentioned. F. 1a is headed, by a later hand,

לקוטים על התורה הובא מתארודאנת י"עא

For Tarudant, "in regno Maroccano," see Steinschneider, Cat. Bodl. col. 1942 No. 6514 and index geogr. 700. See also C. Taylor, *App. to... Aboth*, MS no. 91, where this place occurs.

The commentary is of a Qabbalistic and mystic nature. The Exegesis usually consists of a threefold explanation, ע"ד הקבלה, ע"ד הדרשא, ע"ד החכמה. E.g. ff. 25b, 26a. Quotations frequently made from

(*a*) "Qabbalah," e.g. 20b, 79a, 176b, etc.
(*b*) *Zohar*, e.g. 55b, 62b, 193a, 213a, etc.
(*c*) *Midraš Rabba*, e.g. 56b, 72b, etc.
(*d*) הרן ז"ל, 73a.
(*e*) ר' יצחק, 178b.
(*f*) ר' יוחנן ב' הקנה, 198a foot.
(*g*) רא"בע, 217b.

The commentary on Exodus begins on f. 73a thus:

אתחיל לכתוב ספר ואלה שמות בע"הו ידוע הוא שמרעה היה מורן של כל הנביאים והיה מוכן לנבואה בכל הדברים שצריך אליהם ורז"ל הזכירום שצריך שיהיה ממשפחה מיוחסת ויותר

ממשפחת האם לפי שרוב הבנים דומין לאחי האם ואר״זל לעולם ידבק אדם בטובים...

The commentary on Leviticus begins on f. 141a thus:

ספר ויקרא...בע״הו מקריאת הק״בה לנביא יתבארו בו ג׳ ענייניים שהם עיקרי התורה והם חידוש העולם ומתן תורה ותחיית המתים. זה ע״ד המדרש. ואמנם ע״ד הסוד כשקרא ה״בה למשה ע״ה הודיעו סוד הייחוד מלמעלה למטה...

The commentary on Numbers begins on f. 161a thus:

ספר במדבר...איש על דגלו באותות הקדמה ידוע הוא שכל הפעולות האנושות הן נפעלות לתכלית דרך משלמי שבות בספר כדי לקרות בו או ליקח שכר כתיבותו...

The commentary on Deuteronomy begins on f. 205a thus:

ספר אלה הדברים דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה הטובות הגדולות שקבלו מהש׳ הוא שנתן להם תורתו וזאת הטובה כלולות בה ג׳ טובות א׳ קבלת התורה שהעלנו בה למדרגת המלאכים ולא נהיה בהמים (?) וזה ע״י מצותיה...

On f. 72b and on the end pages are various לקוטים.

On ff. 252b, 253a there is an additional note on פ׳ מקץ. Below:

ואמר אני
[מחבר ?] הספר
הוא החכם
הר׳ יצחק הלוי

On f. 253b there is a prayer for those going on a sea voyage and the key to ibn Ezra's riddle of the fifteen Jews and fifteen Gentiles on the ship.

27

Commentary on the Pentateuch סגולת מלכים ס׳ by R. Isaak Dondon.

Paper. Folio. 33 × 23 c. ff. 343, original foliation 510. 40 lines to the page. Spanish-North African hand. There is no water-mark. The appearance of the MS suggests that it was written at the end of the XVI century. See Neubauer, p. 158, B, 2, and Neubauer's *Cat.* No. 266: not mentioned by Benjacob.

A note by Black states:

"The only known copy. The work is mentioned by Chacham Asulai, the author of the *Shem Hagdolim*, as the only copy in existence in Africa, being this very MS."

Neubauer, however, who saw the MS twice, mentions (see ref. in *Cat.* No. 266) another copy in the Bodleian (No. 266). Several leaves are bound in the wrong order, but this must have been done originally as the scribe has usually prefixed the following note to the page:

זה העלה לאחר מה שלפניו: (f. 213a)

Thus ff. 213–214, 267–268 should be transposed. F. 288 is out of place entirely and probably belongs to the beginning, now lost. Between ff. 39–40, 58–59, leaves are wanting.

The MS begins on f. 131a, original foliation (פ' ויגש), at the words:

נגד תכונתו ולכ"א המשל מים עמוקים...

The leaf is headed, by a later hand,

ספר סגולת מלכים להרב ר' יצחק דונדון זל"ה

28

Two Qabbalistic commentaries on the Pentateuch, called ס' מים עמוקים and גלי עמיקתא by R. Judah ברדוגו [Birdugo], and **Qabbalistic alphabets.**

Paper. 8vo. 16×10c. ff. 55. Dated 1847. Spanish-Rabbinic hands. Title-page and headings illuminated in black and white. Complete:

(1) Ff. 1–26 = ס' מים עמוקים

(2) Ff. 27–48 = גלי עמיקתא

(3) End pages, Qabbalistic alphabets, etc.

See Neubauer, p. 158, B, 3. Not mentioned by Benjacob.

(1) Title-page:

ספר מים עמוקים להרב הגדול מעוז ומגדל...יאודה בירדוגו ז"צל... הועתק פעם שנית בשנת לא יסור שבט מיהודה לפ"ק על ידי...משה טולידאנו בן-לא"א...אברהם:

A note by Black gives the date as A.M. [5]407 = C.E. 1647: but the letters of the פרט make 617 = 1847. It is possible that the ר of יסור was not meant to be reckoned and was written larger by accident. The MS, however, seems modern and 1847 is probably correct. The MS begins:

בראשית' בחסרון הנסמך' בעבור שהכל נברא בכח שמים וארץ' ודרך דרש במה שהוא ראשית לבית ברא שהוא אנכי:

The Colophon, f. 26a, explains the scope of the work and states that it was written at the request of חיים ן׳ עטר. F. 26b is blank.

(2) This treatise is also a commentary on the Pentateuch, somewhat similar in character to the preceding: scribe's name מרדכי צרור. According to Neubauer, *loc. cit. supra*, this may represent the author and not the scribe.

(3) A series of 29 Qabbalistic alphabets in square characters, beginning on the last leaf and ending on f. 53b. As the heading states, the first alphabet is not reckoned, the requisite number being 28:

ראיתי לכתוב כאן סדר כ״ח אלפא ביתות אשר אספתי וקבצתי מפי סופרים ומפי ספרים וסדרתי אותם על סדר א״ב:

ספר הקנה. See No. 103.

29

Five leaves of Notes on certain *Ṣidroth* of Genesis and on portions of Ruth.

Paper. 4to. 20×13·5 c. Cent. XVI. Spanish-Rabbinic hand. The commentary is of a mystic character.

F. 1a contains conclusion of commentary on Ruth, beginning:

ברשותי והנך כולהו לשון תודה׳ אשר היא טובה לך מז׳ בנים, בני קטורה וישמעאל אית דאמרי מז׳ בנים מפרץ ועד בועז נקרא שמו בעובד שתהא ביאתו של זה סימן יפה שתתחדש האדמה...

The commentary on Genesis begins on the same leaf, below:

והארץ היתה תהו וב׳. כבר הודענוך בכמה מקומות ענין תוהו ובוהו כאשר אמר החכם בענין ההיולי (ὕλη) ופרשנו עניינן על זה לפי דעתנו נוטה צפון על תוהו תולה ארץ על בלימה...

On f. 3a, line 18, R. Hananel is quoted; on f. 4a, line 8, *Mekhilta*; on 5a, line 22, 5b, lines 4, 8 etc., *Midraš Rabba*. The notes seem to have been collected by some *Maggid* for homiletical purposes.

30

דרשות [Discourses] of R. Nissim (ה״רן), commentary on Pentateuch.

Silk-paper. 4to. 20×14 c. ff. 85. Cent. XV. Spanish-Rabbinic hand.

The scribe appears to have had too many leaves at his disposal, as some, e.g. ff. 36b, 45b, 46 and 70, have only a few lines each. Colophon on 85b:

תם ונשלם שלבע הסופר לא יזק לעולם עד שחמור יעלה בסולם וכמו שיעקוב אבינו חלם.

Below, name of owner, illegible.

See Benjacob, p. 122, No. 560; Buxtorf, page 62, and Steinschneider, col. 2062.

The water-mark of the MS is very similar to Briquet (ed. 1888), No. 304: "un gantelet ayant les doigts serrés les uns contre les autres, celui du milieu surmonté d'une étoile...provenance étrangère...1471–1495...cette marque était, anciennement, celle d'Antoine Malamini de Pignerol...." See Briquet (1888), p. 92 and illustration No. 304. See also Briquet (1907), Nos. 11,164 and 11,165 (Genoa 1495 and Perpignan 1505).

דרשות [Discourses] of R. Shemtob b. Joseph, see No. 140.

31

Commentary on Joshua by Yepheth ibn 'Ali.

Paper. Small 4to. 20·8 × 15·3 c. ff. 58. Cent. XVII. Maghrebine Square and Rabbinic characters. 6 quires, Nos. 2–7, of which No. 4 lacks first and last leaves. Contains commentary on ii, 6–v, 11; v, 13–vi, 26; vii, 5–x, 20; translation of ii, 6–v, 11; v, 13–vi, 26; vii, 4 (in part)–x, 21. Arabic in Hebrew characters. The pointed Hebrew text is embodied. The contents of this MS correspond to ff. 6b–39a, 41a–53a, 55a–108b of British Museum Orient. MS 2404.

32

Commentary on Judges by Don Isaac Abravanel **and a short commentary on various verses of Canticles.**

Paper. 4to. 20 × 13·3 c. ff. 8. 24 lines to the page. Cent. XVI (early). Spanish-North African hand.

(1) Ff. 1–5b. Don Isaac Abravanel's commentary on Judges, from xiii, 2, beginning at the words:

בלא צורך כזאת המראה לאשת מנוח כי אף שמשון לא יהיה נזיר...

This is the middle of the שאלה ראשונה, ed. Leipsic 1686, f. 59b, outer column, line 5 from foot. MS varies from P.T.

The commentary ends on f. 5b, at the end of the 8th פרשה (fol. 61a, foot, of ed. cit.) at the words:

וזכר המקום אשר התחיל בו הרוח לפעמו אולי לגבורות עשה המקום (*sic*) ההוא או לסבה אחרת שנתגלה שם הרוח אשר בו : תם תם שלבע

(2) Ff. 5b–end, commentary on various verses from Canticles, headed, by a slightly later hand :

ביאור שיר השירים ואין ממנו כי אם ד׳ עלין ובשאר חסר :

MS begins thus :

שיר הש׳ מה שיש לומר הוא זה כי בפסוק ישקני...תחלתו שלא לנוכח וסופו לנוכח ועוד כי גנות...לאשה להקדים דבר אהבה לאיש...

The MS seems to imply that the commentary on Canticles is by Abravanel also, but no such commentary is known.

33

(1) **Commentary on Isaiah lii, 13** (הנה ישכיל עבדי) **and other treatises and** שו״ת (*Responsa*) by Ṣa'adyah ibn Danan.

(2) ספר המשלים [**Book of Proverbs**] by R. Abraham Giqaṭilla.

(3) **Treatise on the letters of the alphabet.**

(4) **148 questions and answers** by R. Abraham Giqaṭilla : this is a continuation of (2), wrongly bound.

Paper. Folio. 28×19c. ff. 40 (numbered 92–131). 1562. Hebrew and Arabic in Hebrew characters. Various Spanish hands. The first 90 leaves of the MS contained דעת חכמה. This treatise was included in Neubauer's description but was detached from the MS, subsequently, and lost. It has since been recovered and treated as a separate volume (see No. 110). This earlier portion, ff. 1–90, is also in Spanish-Rabbinic characters, but differs from the other treatises in that the page is divided into two columns. See Neubauer, p. 163, 9 and Neubauer's *Cat.* No. 2233 (almost identical with this MS).

Treatise (4) is dated ר׳562.

(1) Ff. 92a–114a. This commentary is printed in "The 53rd chapter of Isaiah, according to the Jewish interpreters," Neubauer and Driver, Oxford, 1876. It begins on f. 92a thus :

אמר סעדיה בבא״ר מימון זל״ה אבן דנאן יב״ן . . . בחמלת ה׳ עלי נתן בלבי דעה ובינה והשכל להבין ולהשכיל בדברי חכמים דורשי רשומות . .

The author enumerates the various possible interpretations of the passage:

כי מהם שדרש אותה הפרשה על כנסת ישראל בכלל. ומהם מי שדורשה על מלך המשיח שיגלה בב״ על אופנים רבים. ור״זל רמזו בו למלך המשיח .. ובקש .. לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג .. והת[עי]ם פירשו אותה על משיחם ומצאו בפתרונם טענות על קורותיו ומיתתו .. והרבה מחכמי ישראל סתרו טענותיהם בריאות ברורות. ור׳ יוסף ן כספי מלאו לבו לומר כי הדורשים זאת הפרשה על מלך המשיח שיב״ב גרמו לתועים לפתור אותה על ישו״. והשם יכפר בעדו כי לא דבר נכונה.

The author believes in the unity of the book of Isaiah. The introduction ends on f. 92b, and a systematic investigation of the passage follows. The author's own views are summarized in this introduction:

פרשת הנה ישכיל עבדי מליצה קצרה...כוללת מאורעות חזקיהו ורומזות למלך המשיח...: (f. 92b)

On f. 95a, these views are repeated and the section closes with these words:

והשם למען שמו יאיר עינינו במאור תורתו ויוציאנו מאפלה לאורה ויגאלנו גאולה שלימה למ״עת:

Ff. 95a–96b deal with the narrative and composition of the Torah and the Canon. A new section on f. 96b begins:

גרסינן במס׳ קידושין הקורא לחברו עבד יהא בנידוי:

and ends on f. 97a:

מה אעשה לדור ומה אקרא ומה
אוכח והקלקול פרעו פרע
זרע מרעים זרעו איבה בלב
אישיו ונתקלקל וזרע זה רע:

F. 97a continues with a new section:

אמר סעדיה...כתב רש״י ז״ל בפרשת ואלה שמות מולדות במו מולידות אלא שיש קל...

The section ends on f. 97b. The following section deals with משנה ערוגה and begins:

בקש ממני אחד מאחי לפרש לו ההלכה שבמשנת פרק אמר ר׳ עקיבה שהיא פתיחת פרק שלישי ממסכת׳ כלאים והיא מנין לערוגה שהיא ששה על ששה...

Ff. 98b and 99a contain diagrams. The section ends at foot of f. 99a, with the verse:

אל עזוז ואמיץ:
יתן לנו כח ואומץ:
ויבטל ממנו חומץ:
ולא ישאיר ממנו שמץ:

F. 99b is headed:

וקאלת פי שהר אב סנה הר״מב (July, 1482) עאלי (עלי?) אלחנפים:

מה יחליקון או(י)בי לשון ועל
יד ישקו ואם אין עונה:
צופה אני בהם ורואה את סגור
לבם ואת חכם ובינה קונה:
נפשי לשנאתם וקנאתם לבד
תביט ללב עקש ורוח זונה:
אך אוהבי אשמר כאישוני ואם
ילחמו הנני בתוכם חונה:
או יפצעו בי נאמנים פצע
אוהב מעתקות נשיקות שונא:

The treatise begins:

אמר סעדיה...אלמא ריח אנאם יזעמון בהלכות מועדים בעלמהום ובאכתר מן דלך...ויכטרוא ללקהלות פי לולבין כשרין ויפתון פיהא אנהא פסולים...פראית אן אתכלם עלי דלך כלאמא...

The next treatise, f. 101a, deals with the *Ethrog*.

Ff. 102b–103a contain a new treatise, beginning:

קד יסאל אלנאס תלמידי חכמים ען ענאקיר אלחצרים אלתי אעתאדת נאס תעצירהא פי אלטעאם פיום אלסבת כמא תעצר אללים ואללימון

ומא אשבההא מן אלפירות הל דלך הראם או חלאל בעין אלתלמידים יהולון להם אן דלך הראם ובעצהם יקולון חלאל וקד ראינה פי ארח חיים אן הר״אש ז״ל חלל אללימון ומא מאתלהא...ור׳ תם ז״ל חללה... אקול בתחליל ולא בתחרים...

The next treatise, f. 103ab, begins:

למא תאמלת כלאם אלפסקנים עלי הדא אלהלכה אלתי פי תלמוד קידושין פרק האיש מקדש...

יעקב בן הר״אש, ר״שי, ה״רם, are quoted.

Ff. 103b–104b deal with fasting:

למה סאלנא רגול מן המון העם עלי׳ ציאמה תענית יחיד אנה׳ נסא ואכל כזית או אכתר פמא אלואגב עליה פי האד אלוקאע הל אבד תעניתו ויאכול פי דאלך אנהר ויצום בעדה׳ או ישלים תעניתו...

The same authorities are quoted as above, also Isaac Alphaṣi, Naḥmanides and Simeon of Kahira.

F. 104b contains a short treatise of seven lines:

למא וקפת עלי תפסיר אלמפסירין לקול...בן שבע שנים שאול במלכו פלם תסקן נפש...

and a longer one,

וגדנא פי ספר מלכים מלך יהודה בן יהושפט מלך יהודה בן שלשים ושתים שנה היה במלכו ושמנה שנה מלך וגו׳ וכתיב בן עשרים ושתים שנה אחזיהו במלכו וכו׳ ובבריתא דסדר עולם פיה׳ אמר ר׳ יוסי וכי אפשר לבן שיהא גדול מאביו...

F. 105a, 5 lines from foot:

קלת הדא אלביאת ואנא מתמרצא מפלסא פי שהר סיון סנה הר״מה (May, 1485)

(See Neubauer, *Cat.* Nos. 1492b, 2233.)

Then follow these verses:

אנא חמול עלי צורי ומשגבי
יוצרי אשר לראות אורו בראני:
וכרא דרור אל לב עבדך

אשר מצר קרא לך
וקטול אוייב הניאני :
שלח ישועתך חיש אל מיחל לך
כי הזמן במציק חטאי הביאני :
אנא סלח ורצה סיחי והעתר אלי וחון וראה כי שוד מצאני :
יושב וזן כלחי הקרה לפני טוב
רוח והטיב (והביט ?) אל רוח נשאני :
ושלח ברכה אל ביתי ולמעוני
וזעום וקלל כל שונא שנאני :
גם החזיק ידי לתמוך ביד אוהבי
עד אקראה מלאך ישע קראני :
ובחסדך תצמית אויבי והאבדת כל צוררי נפשי כי עבדך אני :

Ff. 105b–111a contain a תאריך, beginning :

קד צחחת הדא אלתאריך מן [תו] תואליף ונסך מכתלפה...אדם שת אנוש כינן מהללאל ירד :

also more ש״ות, and poems, and acrostics.

F. 111b begins :

שלוח שלחו אלי נכבדי הקהל הקדוש קהל מאלקה ישצ׳ לשאול את פי במעשה שקרה והוא שאחד מאלו האנוסים הבאים מארץ קאשתיליא לחזור בתשובה והם שהוכרחו אבותם ונאנסו להמיר את כבודם...היום כמו תשעים שנה...

Then follow comments on verses of Scripture :

F. 114b contains signature of the scribe (חיים ן׳ רמוך) who wrote several (?) pages in this part of the MS, and the date ח״סדך לפ״ק (?) = 1528.

(2) Ff. 114b–115b :

בעזרת שוכן מרומים אתחיל לכתוב ספר חמשלים שחיבר החכם...הרב אברהם ג׳יקאטילייא תנצ״בה

See (4) and note at end of (3).

(3) Ff. 116a–117b : a treatise on the letters of the alphabet (by Abraham Giqaṭilla ?) copied by a different scribe ; the treatise begins in the middle of *Daleth* at the words

בנועם ייי ולבקר בהיכלו ולהתקין עצמו בפרזדור...

and ends on f. 117b.

Dated, *Nişşan*, ה״רלו ליצירה = March, 1476.

Neubauer gives the date as 1576: see Cat. Bodl. No. 2233, 1.

Note. These two leaves having been originally wrongly bound, intervene between ff. 115 and 118. Hence (2) and (4), which in reality form one work, have been mistaken for separate treatises.

(4) Ff. 118a–end, (2) continued.

Riddles of Abraham Giqaṭilla, 148 in number, with answers. The MS is similar to Trinity College Cambridge MS R. 8. 24: this is described by Dr Schiller-Szinessy in his appendix to Palmer's *Cat. of the Oriental MSS in Trinity College Library*. There is a note, by a later hand, on f. 129b, containing an extra riddle:

למה הנערה דומה לענן:

Owner's signature, שלמה, on f. 118b.

The first riddle is:

למה בריאת אדם הראשון דומה למלך שבקש להראות לעבדיו עושרו וגדולתו:

The last riddle, on f. 131b, runs thus:

למה העושר והכבוד דומין בע״הו ובעה״:

The Colophon is as follows:

תם ונשלם שבח לאל בורא
עולם׳ לסופר תן מנוח
רבו ציריו מני ארבה
ברוך נתן ליעף כח
ולאין
אונים עצמה ירבה׳
נשלמו משלי
חכמה וסימ׳
המ״ח׳ אם
אין
קמח
אין תורה׳ תוש״לבע: ותהי השלמתם יום ה׳ כא׳ לירח אב יהל׳ שנת שכ״ב לפ״ק: הרחמן הוא יזכני להגות בו עם כל זרע ישראל אב״ר:

Date = 23rd July 1562; Neubauer reads שנת שנ"ב (= 20th July 1592), but שכ"ב seems clear. Either date falls on a Thursday. See Neubauer, p. 163, 9.

There is a slip in the MS, bearing a note from Dr Ginsburg's Catalogue, with reference to the סדר הדורות, stating:

ובְדַבְּרוֹ על אודות ר׳ סעדיה גאון יספר עליו כי העתיק את כל המשנה והתלמוד בבלי ללשון ערבי:

I could not discover this reference to Ṣa'adyah, but f. 108a, line 10, states:

ומגדולי תלמידיו של הרב רבי משה היה ר׳ יוסף בר׳ יצחק אבן שטאנש הידוע אבן אביתור והוא פירש את התלמוד בלשון ערבי אל מלך ישמעאל אלחכם...

For an account of שטאנש see Steinschneider, col. 1437, Joseph ibn Abitur. There is a tradition told by Abraham ibn Daud that Joseph Abitur translated part of the six Orders of the Mishna for el-Hakim. See H. Brody, *Jewish Encyclopaedia*, vol. I, p. 67 at foot.

34

Commentary on Major and Minor Prophets by R. David Qimḥi.

Vellum and paper. 31 × 22 c. ff. 310. Two columns of 36 lines each to the complete page. Cent. XV. Ṣefardic hand, Rabbinic character, headings in square. The first and last leaves of each quire are vellum, the rest paper. See Pettigrew, p. xxiii, No. 10. Limits of portions read as *Haftaroth* are indicated in the margin.

The MS has two water-marks:

(1) A pair of scissors, somewhat similar to Briquet (1907), No. 3663 (Florence and Palermo, *circa* 1450); No. 3682 (Sienna 1426 or Genoa 1432).

(2) A basilisk(?), very difficult to identify.

35

Commentary on Isaiah by R. David Qimḥi.

Paper and vellum. 4to. 21 × 15 c. ff. 187, numbered רי"ט–ל"ב. Cent. XV–XVI. Maghrebine hand. Rabbinic character. The vellum arranged irregularly, but mostly as the beginning and end of the quires. The MS begins in commentary to viii, 7. The end of the MS is torn.

36

Commentary on Minor Prophets and eight leaves of **Commentary on Isaiah** by R. David Qimḥi.

Vellum. 31 × 22·5 c. ff. 126. Cent. XIII–XIV. Spanish hand, Rabbinic character. Commentary on Hosea, f. 1b, begins:

דברי נביאים במשל נשואים כאשר קרואים אינם מצואים
נבון וחכם יתבוננו בם ידעו יסודם כאשר ברואים
בהם דברים ארכו ובהם קצרו כבשנים עשר נביאים

These verses are not found in most printed editions. The last word of the page is sometimes repeated as *custos*. The portions read as *Haftaroth* are marked.

Ff. 64, 65, 68 and 88 are illuminated.

Ff. 1–33 contain commentary to Hosea. After f. 10 a leaf is missing (iv, 8 ועמי חטאת יאכלו). MS continues on f. 12 at v, 5b, כשל..יהודה עמם.

After f. 13, which ends with the words

ר׳ אברהם א׳ עזרא...ופירוש עוד יחין׳ מי׳

(commentary on יחינו מימים, vi, 2), a leaf is missing. MS resumes on f. 15 at vii, 9, commentary on זרקה בו, at the words

כאלו אמ׳ וזרקה...ור׳ אברהם א׳ עזרא...

The rest of Hosea is complete.

Joel,	ff. 33b–42a	is	complete.
Amos,	ff. 42b–65a	„	„
Obadiah,	ff. 65a–68a	„	„
Jonah,	ff. 68a–73a	„	„
Micah,	ff. 73a–88a	„	„
Nahum,	ff. 88b–95a	„	„
Habakkuk,	ff. 95a–105a	„	„
Zephaniah,	ff. 105a–111a	„	„
Haggai,	ff. 111b–115b	„	„

Zechariah, ff. 115b–118b is incomplete. Commentary ends at the words

כעין שינקור אותו אם יגע

(commentary on ii, 12, כל הנוגע בכם).

Ff. 119–126 contain fragment of commentary on Isaiah.

F. 119 contains lxiii, 14–lxiv, 1, beginning:

רוח ה׳ תניח עמך...

(commentary on רוח ה' תנחנו), and ending:

והיתה אש שתבעה מים כי אש היתה

(commentary on כבקדח אש).

F. 120 contains lxv, 15–20, beginning:

לש' בתוך עמך: כי בשבועה יזכור אדם קללה...

(commentary on לשבועה), and ending at the words

הדורות הראשונות בתחלת

(commentary on עול).

Ff. 121–124 contain lxvi, 3 to end, beginning at לפני, last word of commentary on שוחט השור.

Ff. 125–6 contain Massoretic notes on Isaiah and table of differences between Ben Asher and Ben Naphtali.

This MS contained *antichristiana* which are not to be found in the edition with which it has been collated (*Miqrāoth Gedoloth*, Warsaw, 1866), but in most cases they have been erased, though it is not difficult to see what the missing words were: some of these passages are in the Bomberg ed. 1547, e.g. ff. 122b–123a, in the passage אכלי בשר החזיר (Isaiah lxvi, 17). MS[1] has

אוכלי בשר החזיר [אלו הנוצרים כי] הישמעאלים אינם אוכלים החזיר

This whole clause is omitted in printed text.

Similarly in the next line, on יחדו יסופו, MS adds

[הנוצרים ו?] הישמעאלים

and then continues as in printed text.

F. 82a, on Micah v, 1, MS has

כי זמן רב בין דוד ובין המשיח [והנוצרים] שאומרים פסוק זה על ישו...אבל הם [ ] משלו בו[ ] ומה שאמרו...

F. 86b, on Micah vii, 8; commentary on איבתי. Above the words כנגד הרשעה a later hand has written רומי.

F. 66b. Obadiah 11, references to Rome have been erased; also in commentary on ביום שבות זרים the MS has

ביום ששבו גוים והם [הרומיים Bomb.] נכסיו

37

Commentary on Minor Prophets by Yepheth ibn 'Ali.

Paper. 4to. 21·5×15·5 c. ff. 184. Cent. XVII. Square and Rabbinic Or.-Magh. character. 19 quires, 8, 10–20, 22–8; 12 and 13 impf.

[1] Conjectures of deleted words are given in square brackets.

Contains:

Commentary on Hosea x, 12–xii, 10, xiv, 3–10; Joel i, 1–ii, 17, iii, 2–iv, 21; Amos; Obadiah 1–16; Jonah ii, 1–iv, 7; Micah; Nahum i, 1–iii, 17.

Translation of Hosea x, 13–xii, 10, xiv, 3 (in part)–10; Joel i, 1–ii, 20 (in part), iii, 3–iv, 21; Amos; Obadiah 1–16; Jonah ii, 2–iv, 8 (in part); Micah; Nahum i, 1–iii, 17.

Arabic in Hebrew characters. The pointed Hebrew text is embodied. A complete copy of this commentary is preserved in British Museum MSS Orient. 2400–2401. The commentary on Nahum in this MS (No. 37) has been edited by Dr H. Hirschfeld (*Jews' College Publications*, No. 3, Lond. 1911).

38

Commentaries on selected passages of the Bible, ס' מראות אלהים, בן פורת יוסף and exposition of various verses.

Paper. 4to. 20·2 × 13·8c. ff. 25. Cent. XVII. Various Spanish hands. Rabbinic character. The MS is numbered from 1–16 and 1–9.

(1) ספר מראות אלהים by R. Enoch b. Solomon אלקנסטנטיני (ממשפחת החנוכי). A philosophical exposition of the visions of Isaiah, Ezekiel and Zechariah. Ff. 1–15b, see Benjacob, p. 371, No. 2241, and Hirschfeld, 324, 2; Neubauer, p. 163, 6a; Neubauer, *Cat.* 227, 2: 1649, 1: 2284, 1; Buxtorf, *Bibliotheca Rabbinica* (Editio Herbornæ Nassaviæ, 1708), p. 136. See also Munk, on MS No. 835 (Orat. 34) of the Bibliothèque Nationale, Paris, in *Zeitschrift f. Hebr. Bibliogr.* (herausgegeben von Dr A. Freimann, Frankfurt), XII Jahrg., 1908, No. 3, p. 78. On this work see an essay by Dr L. Grünhut of Jerusalem on pp. 403 ff. of the Harkavy *Festschrift*, ed. by Baron Günzburg and I. Markon, St Petersburg, 1908.

(2) Ff. 1–8, commentary on portion of Song of Songs, entitled בן פורת יוסף, attributed by Neubauer, page 163, 6, b, to a pupil of R. Aharon b. Ḥayyim, the author of the *Lebh Aharōn*. Spanish-Rabbinic hand, different from (1).

(3) One leaf: expositions of various verses.

39

Commentaries on Proverbs, Canticles, Ecclesiastes, Daniel, Ruth, and Esther, by R. Levi b. Geršon; on Lamentations by

Moses b. David Narboni, and a fragment of a commentary on *Ḥullin*. Date of binding, 1400.

Paper. 4to. 20·2 × 13·4 c. ff. 190. Cent. XVI. Various Spanish hands. Rabbinic and current character.

(1) Ff. 6a–63a, commentary to Proverbs. The הקדמה is not in the Bomberg, Buxtorf or Amsterdam Bibles nor in the early *Miqrāoth Gedoloth*. It is called הצעת פ׳ משלי and begins:

אמר לוי ב׳ גרשום בעבור שראינו זה הספר ר״ל ספר משלי עמוק מאד והוא רב התועלת להישיר האדם אל הצלחתו המדעות והמדמות ראינו להפליג בביאור בו כיד שכליו ולקצר המאמר בו...

The commentary ends on f. 63a and the date of completion of the original work is given, viz. 3rd of *Iyyar*, 5098 = Thursday, 23rd April 1338.

(2) Ff. 64a–90a, commentary on Canticles. This and the following commentaries agree with the text printed at Riva di Trento in 1560 (see Steinschneider, col. 1612, 10), except that at the date given at the end of Canticles, the MS has שנת שמונים וחמש while P.T. has שמונים ושש.

(3) Ff. 90a–110a, commentary on Ecclesiastes: no date at end of P.T. MS agrees with date given by Steinschneider.

(4) Ff. 110b–135a, commentary on Daniel. Printed in Italy before 1480, see Steinschneider, col. 1614, No. 19. This is not in *Miqr. Ged.*

(5) Ff. 135b–138b, commentary on Ruth, ends at end of the 14th תועלת (Riva text, f. 24b, outer column, last line).

(6) Ff. 138b–158b, commentary on Esther, does not end with date. Ff. 159–166 blank.

(7) Ff. 167a–187a, commentary on Lamentations by Moses b. David Narboni. See Benjacob, p. 461, No. 170.

(8) Ff. 187b–188a, fragment of comments on *Ḥullin*, פ׳ אלו טרפות.

The binder's leaf is a vellum Spanish lease or will, dated (l. 10) *cinco dias de avril era de mill y quatro ciento*, i.e. 5 Ap. 1400.

40

Four commentaries on Proverbs and Daniel by Rashi, Ibn Ezra, Moses Qimḥi and Levi b. Geršon.

Paper. Folio. 30 × 21·2 c. 131 leaves, numbered by pages 1–260. Date 1479. Spanish hand.

(1) Commentaries on Proverbs, pp. 2–201:

The commentary of Ibn Ezra is headed :

אלמד מפי נבון דעת משלים ומוסר מאבי חכמות וטעמו והתבונן בחידות הנביאים ועל כלם ראה משלי שלמה.

That of Qimḥi :

א(י?)שים אני ספר בניב שפר ובי חכמות ודעות אל זבול מותח פתחו ביד לב שערי שכל ואם משל כמנעול כן אני מפתח :

Colophon on p. 201 :

ובכאן נשלמו פירושי משלי מהארבעה מפרשים הכתובים למעלה והיתה השלמתם ליל חמישי שהוא תשיעי לירח שבט שנת ר"לט לפרט האלף הששי מי שזיכני להשלימו יזכני להגות בו אני וזרעי וזרע זרעי עד סוף כל הדורות ונזכה לראות בביאת הגואל עם כל ישראל חברים אמן סלה :

The date is curiously expressed, it means the night of Thursday before Friday, 9th *Shebaṭ*, 5239. Thursday, the 8th *Shebaṭ*, was 31st Dec. 1478, but the date is given as Friday, 9th *Shebaṭ*, or 1st Jan. 1479.

This is followed by a poem :

אלו החרוזות שנשתלחו לר׳ משה קמחי הספרדי אחד ממפרשי הספר :

אשרי אנוש יוליד ילדים יחיו	כל עוד היות שמש עלי רקיע
צחות מליצה בם ומפתח לדל	שואל אלי דלת וראש הניע
תועה בדרך לא סלולה מתמול	הלך חשכים בם באור הופיע
אם תשאלו לי מי אביהם אומרת	הוא רב תבונות ואשר הגיע
אל מעלת חכמה ובין כרת ברית	אתו וגם[1] ישקוט ומי ירשיע
ושמו גבור משה בנו יוסף אבן	קמחי אשר כל צורריו הכניע
כקל[2] זהב אופיר וכל יקר וכי	עוד[3] ככלי חרס והוא גביע
שי עבדך תשא לך אשת חוה	תמיד בכפים אני מפגיע

(2) Commentaries on Daniel, pp. 206–end.

Colophon on p. 254 :

ונשלם ספר דניאל עם פירושי החכמים הם פירוש רשי ופירוש אבן עזרא ז"ל והיתה השלמתו ליל ששי שמיני לחדש אדר ראשון משנת רלט לפרט קטן הוא שנת חמשת אלפים ומאתים ושלשים ותשע

[1] ואם [2] נקל? [3] סיר?

לבריאת עולם השם ברחמיו יזכני להגות בו אני וזרעי וזרע זרעי עד סוף כל הדורות אמן:

ונכתב על ידי אני אבא מרי בן שמואל ירחי המכונה שלויש שמואל דלוניל...

(i.e. Abba Mari b. Samuel Yarḥi, called Salves Samuel. H. Gross, *Gallia Judaica*, p. 289, mentions Samuel b. Abba Mari de Lunel, who in 1409 copied a commentary of R. Aaron hal-Levi on Alphasi, this may be the father of the scribe of this MS).

Date = night of Friday (i.e. Thursday night), 30th January 1479; this Colophon is very interesting, as a comparison of it with the one given above shews the time taken by the scribe. The wording is again curious; obviously the scribe could not have finished his work on Friday night, so ליל ששי here must mean Thursday night. But 8th *Adar* i 5239 = Saturday, 30th Jan. 1479!

Owners' names, p. 1, Jacob דארלי (= D'Arles, Gross, *Gallia Judaica*, p. 74) and de Flaminy.

Water-marks: a column surmounted by a cross. This type is very common in France. The present example is similar to Briquet (1907), Nos. 4361 and 4365, Narbonne, etc. 1488 and earlier: also a car with two wheels, similar to Briquet (1907), 3547–8, Lucca, 1467, and Catania, 1475, and others.

41

חנוך לנער, a commentary on Proverbs by R. Saul b. David Serero (Serido is incorrect) and a commentary on *'Erubin* by R. Joseph Almosnino.

Paper. 4to. 20×14c. ff. 417. Date 1580. Oriental cursive hand.

(1) See Neubauer, p. 158, No. 4; Neubauer, *Cat.* No. 124; Benjacob, p. 195, No. 720. Benjacob knows only of one copy, a MS belonging to Solomon Dubno (רש"ד).

This is the author's original MS: he composed the work at the age of 14, see note on f. 2a:

זה הספר הוא מכתב יד המחבר ז"ל

(2) The last leaf contains a fragment of a commentary on *'Erubin* by R. Joseph Almosnino.

The first eight leaves of the MS contain many notes and signatures, e.g.:

(*a*) שאול הוא אתי אני הכותב עבד מקוה רחמ' צורי שמו מסעוד אסיאו(?)

(*b*) Proverbs vi, 30–31, a warning against stealing the book.

(*c*) יע"א יום ד' כו' לסיון קס"ט לפ"ק פה פאס (Fes) ק"סט is probably

an error for ת״סט. The date should be Wednesday, 5th June 1709 (not 1409).

No. 124 of Neubauer's *Catalogue* is a copy of the same work, written by the author when 19 years of age, in 1585. Hence the date of this MS is 1580.

42

Commentary on Job.

Paper. 4to. 20·3 × 13·6 c. ff. 129. Cent. XVI. Spanish-Rabbinic hand. Beginning and end incomplete: *lacunae* from xiii, 5–xiv, 4 (ff. 13–14) and from xxvi, 1–xxix, 18 (ff. 60–1).

A note by previous owner suggests that the author may be R. Joseph Qimḥi, but this is not the case. I have not been able to discover who wrote this commentary.

The following authorities are quoted:

(1) Ṣa'adyah, ff. 112a, 113a.

(2) ל״ב מדות of R. Eliezer.

(3) מורי נ״ר, ff. 92b, 111a.

(4) ר׳ אברהם, ff. 109a, 113ab, 114a.

(5) Rashi, 1a, *lin. ult.* The MS is very much worn at this place and it is difficult to decide whether the last word on the page is פ״רשי or פרשו.

As a specimen of the author's exegesis, f. 61a, lines 3–13 (xxix, 18 and 19) may be quoted:

ואמ׳ עם קני אגוע׳ ואחר עשותי כל זאת אמרתי בלבי הזכות יגרום שאגוע עם קני בשלמותי שלא ימות אחד מבני בחיי וכחול אשר על שפת הים אהיה הרבה ואמות זקן ושבע ימים׳ שרשי פתוח אלי מים׳ ואמרתי גם כן בלבי שאהא נטוע כעץ שתול על פלגי מים שעשה שרש למטה ופרי למעלה: וטל ילין בקצירי׳ כמו תשלח קציריה עד ים ואמרתי שאעמוד רענן כמו אילן שיורד טל על קצירו לא יתום עלהו ולא יבול פריו

F. 52b, line 12–53a, line 4, part of commentary to xxiii, 1:

מענה איוב השמיני, גם היום מרי שיחי׳ במענה הזה לא חידש איוב שום חדוש אלא שהשיב למה שאמר חברו החכם אליפז כי הרשעים שהם כופרים בבורא לא ימלטו לעולם כמו שכתו׳ אשר קומטו ולא עת וכו׳ (כ״ב, ט״ו), האומרים לאל סור ממנו וכו׳ (שם י״ז) אבל הרשעים

האחרים שאינם כופרים בבורא לא גזר בהם אליפז שלא יגיע אליהם טוב ממיעוט מעשיהם הטובים ועל זה השיבו איוב במענה הזה כי הוא רואה אפי׳ הכופרים בבורא [מ]שיגים תאות נפשם כמו שאמר המה היו במורדי אור הבורא ולא הכירו דרכיו (כ״ד, י״ג) ועל מה שאמ׳ לו הלא רעתך רבה וכו׳ (כ״ב, ה׳) השיבו באשורו אחזה רגלי דרכו שמרתי ולא אט (כ״ג י״) : וכל הטענות והתוכחות הללו כבר נאמרו כלן במענה האחרים לא נתחדש בכאן אלא מה שאמרתי :

43

משפט צדק, a commentary on Job by R. Obadiah Sforno.

Paper. 4to. 21·6×15·4c. ff. 65. Cent. XVI–XVII. Beautiful Italian-Rabbinic hand, headings in square. Complete.

F. 1a bears owner's name :

לה׳ הארץ ומלואה מקנת כספי…בן..ה׳..דור..

The MS was in the library of the Duke of Sussex : see Pettigrew, No. 13, p. xxv. Pettigrew does not mention the author's name. Two subsequent owners have incorrectly described the MS as the **אוהב משפט** by R. Simon b. Çemaḥ Duran. The error probably arose from the following note on the binder's leaf :

> "**אוהב משפט**, Commento sobre Job, do H. H. R. Simon Duran, como coneta do Livro Chronologico Jochasin, a Fol. 134. P.S. Livro Rarissimo, MS."

and also from the fact that both these commentaries are printed side by side in the 1589 edition (Venice). (Steinschneider, col. 2076.) This MS begins on 3b and ends on 200a of the printed text just cited. See Buxtorf, *Bibliotheca Rabbinica* (ed. 1708 Herbornæ Nassaviæ), page 141.

44

Commentary on Job by Naḥmanides ; other biblical comments.

Paper. 4to. 20×14 c. ff. 82. Cent. XIV. Spanish-Rabbinic characters. Marginal comments on a few pages.

(1) See Benjacob, p. 460, No. 157 (printed).

Colophon :

אני יהודה סיני קארו המכונה די לה מונידק (מונירה ?) בר (הורר) הנכבד דון יוסף נ״ע סיני קארו המכונה דילה מונידק כתבתי זה…

[פירוש] הרמן זל וסיימתי זה הפי[רוש..להר]ב החכם השלם ר' אברהם פראנקו בתשעה ימים לחד[ש טבת] בפרש' ויגש אליו יהודה שנת....וחתמתי....

See Neubauer, p. 158, B, 5: and *Revue des Études Juives*, xii, p. 94.

(2) The last leaves contain comments on various Biblical passages, in a different hand, beginning:

עוד שמעתי בפרשת שלח לך במה שאמר הכתוב ארץ אוכלת יושביה היא וכל העם אשר ראינו...

Owners' signatures on last page:

לעולם יכתוב אדם שמו לספרו...שמא יבא אחד מן השוק ויאמר שלי הוא לכן כתבתי שמי...הצעיר [יצחק בן דוד]

The name is very doubtful: the other signatures are quite illegible.

45

The [shorter?] **commentary on the Psalms** by R. David Qimḥi.

Paper. Sm. folio. 26·4 × 19·5 c. ff. 81. Cent. XV. Text and commentary. MS is incomplete and ends at the words:

וכן העוסקים בעסקי העולם ורודפין אחר הממון ומשכימים

(Psalm cxxvii).

The text is pointed, *Rāfê* marks being added. The hand is mixed Italian and Spanish-North African and the character Rabbinic.

At the end of Book I, f. 28a, the following verse occurs:

נשלם ספר ראשון האל ישיבנו בראשון
ונשאל ממנו לשון לאריך ימים כאדם הראשון:

This MS was used and described by the late Dr Schiller-Szinessy in his edition of Qimḥi on the Psalms[1]. The water-mark is a capital R, surmounted by a cross, similar to Briquet, Nos. 8938 (Palermo, 1456) and 8941 (Palermo, 1467).

46

Song of Songs with commentaries (1) by Joseph Ḥayyun and (2) by שאר ישוב (=שמואל ארמילום רופא יחיה שמואל ובניו).

Paper. 4to. 20 × 15 c. ff. 89. Dated 1591. The text is written in a beautiful square character, the commentaries, which are in Spanish-

[1] Footnote, p. xiii, (ח). According to S.-S., the scribe was an Oriental Qaraite, hence Qimḥi's Talmudic and Midrashic citations are omitted.

Rabbinic characters, are arranged in parallel columns of 22 lines each to the page.

The second commentary is headed:

הקדמה לפ׳ שיר השירים לחכם לא נודע שמו:

Underneath, by a later hand:

אמר המוצא כי ראיתי שמו שמואל ארמילוס רופא וסימן שאר ישוב ר״ת שמואל ארמילוס רופא יהיה שמואל ובניו:

This commentary is attributed to Jacob Provenzale by Steinschneider, col. 1247, and Benjacob, p. 477, 651, but Neubauer, p. 158, B, 6, denies this, on the strength of the superscription.

Colophon on f. 89a:

ותהי השלמת המגלה הזאת ביום ג׳ י״ט לסיון שנת שם ה׳ נקרא עליך לפרט האלף הששי ע״י הצעיר מכלוף ברכה ה״ר יעקב אסולין נ״ע וכתבתיה לנבון ומעולה יניק וחכים תפארת בחורים הר׳ משה יצ״ו ברכה ראש נשיאי ישראל הנגיד הה״ר אברהם רותי יהי אלהיו עמו ויפרוש עליו סכת שלומו: אכּיר בנלב ואע ירבה:

Date = Tuesday, 19th *Ṣiwwan*, 5351 = 1st June 1591.

Owner's signature on 89a:

לי למקנה הצעיר שלמה בלא״א מ׳ מאיר אלפלאץ

The commentary proper, on f. 3a, foot, begins thus:

אמר שאר ישוב ראינו כי כל האהבה שהיא תלויה בדבר עולמי בהגיע אותו דבר תשוב אהבה איבה כמו אהבת אמנון...

F. 1a contains the following interesting note:

אישטי (Este) ספר די פירוש די שיר השירים איש (Es) שלי אני הצעיר עבד השם משה נהון יצ״ו קנין מאלי (מלי) פורטאדי אים הוא נער ימות בלא חופה ואם הוא זקן ימות בלא בנים אמביר הצעיר עבד השם משה נהון

פורטאדי and אמביר are difficult. The former should mean "theft" or "thief" and perhaps represents "Furtado, Furtade, or Portade." For the unintelligible אמביר, the Rev. G. Margoliouth reads العَبِيد or العُبَيد: Dr L. D. Barnett, المُبِير, "the destroyer."

There are two other notes on the same page, almost illegible.

Commentary on Canticles by Abravanel(?), see 32 (2).

Commentary on Canticles by R. Levi b. Geršom, see 39.

Commentary on Canticles בן פורת יוסף, see 38 (2).

Commentary on Canticles, Zohar, see 106 (1).

Commentary on Ecclesiastes by R. Samuel ibn Tibbon, see 124 (2).

Commentary on Ecclesiastes by R. Levi b. Geršom, see 39.

47

Commentary on Ecclesiastes and Esther by R. Isaac b. Moses b. Meir 'Aramah.

Paper. 4to. 20·5 × 14·4 c. ff. 44, 30 lines to the complete page. Cent. XVI. Spanish-North African hand, Rabbinic character. Incomplete at beginning. See Benjacob, p. 461, No. 193.

(1) Ff. 1a–28b, commentary on Ecclesiastes, headed:

פי' קהלת לר' יצחק ערמא נ"ע

The first leaf must be missing, as the MS begins with the words:

בינותי בספרים ובחבורי המפרשים

The first two words of the הקדמה, however (i.e. ואני בעניי), are all that are lost. See F. 28 verso of printed text. The text with which this MS has been compared bears neither date nor place. The class-mark is Trinity College, F.4.82 (Riva, 1561; St. col. 30, No. 164b).

The commentary ends on f. 28b:

האל שנתן לי עזר לכתו' זה ספר קהלת הוא יתן בלבי שכל לפי שבכל מה שאני לומד יהיה בו תועלת תם וגו'

(2) Ff. 29a–end, commentary on Esther. Complete. These leaves are by different scribes.

Commentary on Esther by R. Abraham Ṣabba', see 59 (2).

Commentary on Ruth by R. Abraham Ṣabba', see 59 (3).

Commentary on Ruth by R. Levi b. Geršom, see 39.

Fragment of a commentary on Ruth, see 29.

Commentary on various biblical verses, see 38 (3), 44.

48

Midrash on Psalms, שוחר טוב.

Paper. 4to. 20·2 × 14·4c. ff. 52. Cent. XV–XVI. Maghrebine hand, current character.

The MS was never completed: it ends at chapter 116, where the scribe erroneously added the concluding formula (תם ונשלם וגו׳). The MS differs from the Bomberg text. It is much shorter and seems to be a selection of passages rather than a complete Midrash (cf. f. 51a). Neubauer, p. 159, c.

49

Midrash on Psalms, שוחר טוב.

Paper. Folio. 28 × 20·6c. ff. 133 (ff. 1–39, 40a, 42–132a). Cent. XV? Rabbinic character, headings in square, Franco-German? hand. Described by S. Buber in his ed. of *Midrash Tehillim* (Wilna, 1891), Introduction, p. 86, and cited by him as כתב יד ז׳.

The MS is complete, despite the blank leaves between 40–42. *Custos* throughout. Psalm 100 is here numbered צה, because (as is common in MSS and editions of this *Midrash*) there is no comment on Psalms 96–99. Psalm 116 is numbered קי, because of the similar omission of comment on Psalm 115. Psalms 117–8 are joined and numbered 111. Psalm 118, from מן המצר, is treated as a separate Psalm (here called 112), and with this (as is also usual) the MS ends. The Latin note on leaf 1a, which describes the MS as partly incomplete, is thus incorrect.

There are various Latin notes on the margin. F. 1a, top margin:

בינו עמי עשו (בשם ה׳ נעשה ונצליח, עזרי מעם ה׳ וגו׳)

Left margin, "Midras Tillim, id est, expō in CXII Ps. in quibusdam locis imperfectus." This, however, is not the case. The scribe, though for some unknown reason leaving a long gap at leaf 40a (middle of Ps. xviii), has omitted nothing: אחליטם (with which word f. 40a, line 10, ends) is the first word of 42a, where the writing resumes. The whole MS is by one hand. S. Buber suggests that the scribe began a new page at f. 42a, because he was then copying from a fresh MS. This suggestion, however, does not seem to meet the case.

The Psalms are numbered in Hebrew on the right margins, and from leaf 26a, at the top and on both side-margins. From Psalm 72, the numbers are one below the usual numeration, and as the MS has the ordinary omission of comments on Psalms 96–99 inclusive, Psalm 100 is numbered 105. The correction has been made, however, both in Arabic numerals, and in Hebrew, by a later hand.

At the foot of each leaf, verso, is the *custos*, but not always the first word of the next page. Sometimes the last word on the verso is repeated as the first word of the next recto, in which case the *custos* is the *second* word (e.g. f. 113b). On the other hand (e.g. f. 72b) the *custos* has to do double duty as the word is not repeated on the next recto.

On f. 70b (end of Ps. 41) is written נשלם ספר ראשון

„ f. 89a „ „ 72 „ „ נשלם ספר שני

„ f. 102b „ „ 89 (here called 88) is written נשלם ספר שלישי

„ f. 122b „ „ 106 „ „ 101 „ „ נשלם ספר רביעי ההלל

There is no such note at the end, and though, as Buber shews, other MSS and the *Editio Princeps* also end with Psalm 118 (here called 112), the scribe obviously hesitated to write that he had reached the end of book v.

The MS was seen by Neubauer (p. 159, c) and by Dr Abrahams (see Introduction, above).

The water-mark is a mermaid, in a circle, somewhat similar to Briquet (1907), No. 13,890 (Rome, 1526) or 13,880 (Naples, 1480–97).

NOVELLÆ.

50

Novellæ on Bible and Talmud.

Paper. 8vo. 17 × 10 c. ff. 148. German cursive hand, modern.

51

חשק טוב [Novellæ on the Mishna] and שער הגלגולים [Book of Transmigrations].

Paper. 4to. 21×15 c. ff. 154 (many blank). Dated 1775. Italian-Rabbinic hand. Not in Benjacob.

(1) חשק טוב, *Novellæ* etc. on *Mishna* by R. Raphael b. Abraham Galigo. Author's holograph.

Date (f. 7a top), 23 *Adar* i, 5535 = Thursday, 23rd February 1775. The author quotes, in the preface, the opinion of his teacher:

(F. 6a) ר' מנחם עזריה פאדובה

(2) At the end, שער הגלגולים, arranged in alphabetical order:

אבימלך בזמן שרה נתגלגל באבימלך בן ירובעל...אדני בזק נתגלגל בישכר איש כפר ברקאי לכך קצצו את ידו כמו שעשה הוא לאתן מלכים

Owner's name (autograph of author) on f. 1a:

"*Questo libro sie di me Raffael vita de Abram Galigo di Firenze.*"

52

קשות הנסך, Novellæ on Šulḥan 'Arukh, by R. Jacob Castro קאסטרו, of Egypt, died in 1610 (מהר"יקש).

Paper. 4to. 21·8 × 15·8 c. ff. 84. Cent. XVII. Spanish-Oriental Rabbinic character.

Purchaser's signature, illegible, on f. 1a.

The end is wanting but there are some extra leaves of comments, which do not belong to the MS. See Neubauer, *Cat.* No. 714, 1; Steinschneider, col. 1196; Hirschfeld, 116, i–l; *Jewish Encyclopaedia*, vol. III, 611, a; Benjacob, p. 178, No. 345.

It is possible that these last leaves are part of ערך לחם by the same author (Benjacob, p. 451, No. 607), printed at Constantinople.

53

Novellæ on the Ṭur.

Paper. 4to. 20×16c. ff. 407. Cent. XVI–XVII. German-Rabbinic hand, headings in square character. Beginning and end wanting. A few illuminations (e.g. 382b, etc.).

54

List of passages (מראה מקומות) quoted in various books with their Talmudic or Midrashic sources.

Paper. 4to. 22 × 16·8 c. ff. 11. Modern German cursive hand.

Owner's signature, illegible, at foot of 1a.

List of passages (מראה מקומות) in *Moreh Nebukhim*, see 125.

55

תקונים or **Talmudic comments of Del Vecchio** on the laws of R. Isaac Alphaṣi. Part I, headed:

חלק ראשון תקונים מהרב מלויקיאו על רב אלפס

Paper. 4to. 21 × 15c. ff. 257. Cent. XVI. Various Italian cursive hands.

This part contains *Berakhoth*, *Halakhoth Qeṭannoth*, *Šabbath*, *'Erubin*, *Ta'anith*, *Beçah*, *Roš haš-Šanah*, *Yoma*, *Pesaḥim*, *Sukkah*, *Megillah*, *Mo'edh Qaṭon*.

Censor's mark at end of *'Erubin* (f. 157a), Camillo Jagel in Lugo, 1611 (1621?). See Benjacob, p. 132, No. 195. See also the next MS.

56

Part II of (55) containing *Yebhamoth*, *Kethubboth*, *Giṭṭin*, *Qiddušin* and *Ḥullin*, ff. 268. See Benjacob, p. 132, No. 195, and p. 670, No. 911.

Owners' names:—Tranquillo Corcos, Firenze; Simson Sposenga (Sposenza?); Scelomo Coen; Eyliah de Jsmael Jsrael Corono; Elia? Gavade.

57

ס' סמיכת חכמים [on the connection between the Talmudic tractates] by R. Naphtali b. Isaak hak-Kohen (1649–1719), a portion of ס' ברכת ה' by the same author. See Benjacob, p. 87, No. 641. Steinsch. col. 2026.

Paper. 4to. 21 × 16·1 c. ff. 224. Cent. XVI. Spanish-Rabbinic hand.

Owner's name, f. 1a:—אברהם הכהן

The MS gives the connection between the ends and beginnings of every tractate in the *Mishna* and *Gemara*.

Commentary on '*Erubin* by R. Joseph Almosnino, see 41 (2).

58

The **Mishneh Torah** of Maimonides, *Responsa* and *Dinim*.

Vellum. 39×29c. ff. 325. Dated 1431. Franco-German Rabbinic hand, titles in square characters, some headings illuminated.

This is an exceedingly fine MS. It contains נזיקין, קנין, משפטים and שופטים, together with marginal comments and *responsa*. At the end there is a ritual *compendium*. The cover bears the following printed note (somewhat torn) by a previous owner:

רמ"בם...נזיקין...ובסוף הספר שו"ת ודינים השייכים לכל הרמ"בם וחתום עליהם מרמ"נע (כנר' הוא מר מאיר...והוא מה"רם מרוטנבורק) והוא כמו התש"בץ קטן אבל הוא ספר אחר...וב...החלק שקידם הספר כתב הר' נתן מאיגרא כי הכרך הזה ועוד שני...הרמ"בם (וכנראה הוא הכרך הקדום כי מאיש אחד קניתיו) נמסר לו בפקדון שנת קע"א...

F. 1a contains the following note:

וכ...כתיבת ידי הספר' שהן של...
יצחק [ויודלין?] בנ[ו?]. הר"ר יודלין זל...
אילו שני חתיכות ממימוני שני[ה]ן כתב סופר אחד
והחומש הטוב והמדוייק והסמ' הקטן עם התפילה
וחתיכה אחת [ב?]ק" מאש...
ומקצת ספר' מן המקרא
ועוד ספר אחד
כל אילו בידי [תודתו...נאמנות?]
נתן מאיגרא ועוד יש ביד בני[רדב?]
אליעז' ש"יח ג' חתיכות שהן גם
[כשל?] היתומי' ההם ואלו שתי מחזורי'
מכל השנה וחתיכה מאלפס איה

כשאבא אליו אז אקחם ממנו נכתב
ליל מוצאי שבת פ׳ יתרו קצא לפרט

Date = 20th *Shebaṭ*, 5191 = Saturday night, 3rd February 1431. Owners' names (f. 1b): Asher b. Isaiah ענשכין; bought of orphans of ...יודיל; Anshel Cohen (f. 2a).

The cover was ornamented with metal bosses and clasps, since removed, the name ענשכין is still visible. On the end binder's leaf:

זה החליק מימוני שלו[י] יצחק ואחיו...קטון

Mishneh Torah of Maimonides, see 62.

Fragment of **Kallah and Derekh Ereç**, see 74.

59

Commentary on Aboth by Isaac b. Solomon b. Israel, **commentaries on Esther and Ruth** by Abraham צבע [Ṣabba'] haṣ-Ṣefardi. (So Neubauer; Colophon has סבע.)

Paper. 4to. 19 × 14·5c. ff. 136, the foliation is not consecutive, (1) and (2) being numbered independently. Dated 1538. Spanish-Oriental hand, many pages added by a later Spanish hand. Rabbinic character. Binder's leaf contains a poetical introduction and description by a later hand in square characters.

(1) Commentary on *Aboth* by Isaac b. Solomon b. Israel, ff. 74. f. 1 is torn. See Neubauer, *Cat.* 383, 1. See Benjacob, p. 458, No. 97.

(2) Commentary on Esther by Abraham צבע [Ṣabba'] haṣ-Ṣefardi. See Benjacob, p. 461, No. 185, and p. 58, No. 14. See also J. Fuerst's *Orient*, *Lit.bl.* No. 24, 1849, col. 369. See Neub. 159, c. 1. Ff. 1–22; incomplete.

(3) Commentary on Ruth by same author. Complete. Ff. 22–61.

Colophon on last leaf of MS:

אני יוסף ברכה ההר׳ אברהם גבאי חנו׳ כתבתי פי׳ זה להרב אברהם סבע זק״ול והיתה השלמתי בליל חמישי שנת חמשת אלפים ומאתים ותשעים ושמונה לבריאת עולם וסימנ׳ על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו למען שמו הגדול הגבור והנורא יזכני להגות בו ולכתוב אחרים ויאיר עיני בנתיב תורתו ויזכני לי ולזרעי להגות בתורתו הקדושה כרכתיב לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי׳

No month or day of the month is mentioned. The scribe seems to have missed an entire line. Year = 1538.

Below the Colophon there is a note giving the contents of the MS in which סבע is spelt צבע. Owners' names on last leaf, f. 61ab:

מרדכי הביב טולדאנו
בכ' חיים נפו
יוסף חזראד...

60

Commentary on *Aboth* by Joseph b. Naḥmias and commentary on *Azharoth* of ibn Gabirol.

Paper. 4to. 19×14·5c. ff. 60. Cent. XVI. Spanish-Rabbinic hand.

(1) Commentary on *Aboth* by Joseph b. Naḥmias. Ff. 1–17, beginning:

נקראת מסכת אבות כי אבות הראשונים כל אחד מהם לקח מרגלא בפומיה...

Passages also from *Aboth de R. Nathan.* See Benjacob, p. 458, No. 92. Neubauer, p. 159, No. 2a.

(2) F. 20b. Commentary on *Azharoth* of Solomon ibn Gabirol, beginning ...דרש ר' שמלאי. Mentions *Azharoth* of Isaac b. Giqaṭilla and Isaac b. Reuben. See Neubauer, p. 159, 2, b.

Owner's note, f. 60b:

מטאעי אנא מימון אל חזאן מא בעת ולא רהנת ווטעתו ענד ר' יוסף עלי וגה אמנה אריאן? אנא ומשי[ת] לארץ ישראל נסלם לה' פיה מא משית שי אוקת נני יעט...

"My property, Maimon, el-Ḥazzan, which I have bought. I have not pledged (it) but I have placed it (وضع√) in charge of R. Joseph for the sake of his protection...?? I, and I go to the land of Israel, surrendering ourselves to God, in this matter (perhaps فيه is an error for فيها and the sentence means 'greeting God in it, the land'), when I go; what time we return, he will give... (*sc.* the book back to me)."

Above this:

ראו חכם אשר ערך מצות...
וכל חכמות בסוף לב(ו) ושומות...

61

Commentary on *Ḥullin.*

Paper. 4to. 21·6 × 15·8 c. ff. 171. Cent. XV–XVI.

Incomplete at beginning and end. A note by previous owner states that the author is R. Alphaṣi and that the MS is

כ"י ישן נושן כתב מרובע (כתב מערבי) ולא כהר"משש אשר רשם על הנ"י "פסקי דינים" כי לא ידע מה הוא:

Neubauer, however, says (p. 159, c, 3) "von einem Provenzalen, nach den לועזים zu urtheilen, der nur מורי הגאון מפי ר' ברוך ר' האיי und zitiert. Deutsch Rabb. Char."

The previous description of the writing as Maghrebine is not correct. The *custos* is given at the foot of every leaf. The hand seems to be that of one scribe throughout, although at times it varies considerably, e.g. f. 49. The MS formerly belonged to the Duke of Sussex, see Pettigrew, p. xxvii, No. 19. There is an old Press mark on f. 1a, foot:

"Cod. XXVIII, Capita quædam Thalmudica"

The MS begins: ...השוחט שחיטתו כשירה

and ends: אבא בא לפניו מעשה והיה יכול

Commentary on *Ḥullin*, fragment, see 39 (8).

62

The **Mishneh Torah** of Maimonides, *Ṣeder Zera'im.*

Paper. 4to. 21·6×15c. ff. 110. Cent. XVI. Spanish-Rabbinic and Oriental characters.

A note by a previous owner states:

ולפי הנראה מלשונו הוא לאחד הקדמונים.

There are gaps between ff. 41–42, 53–54, 75–76. Ff. 84 and 93 are torn out. Every tenth leaf is numbered. F. 1a, binder's leaf, contains a rough diagram of a key and also the title, by a later hand. F. 2a, left-hand margin:

פירוש משניות של סדר זרעים לא נודע על מי...מקדושים...

There is a similar note on f. 1a.

The MS is incomplete at the beginning and end. F. 2a begins in middle of the second *Pereq* of *Kilaim* (l. 7, f. 421b, ed. Venice, 1551):

עד שימעט סאה של תערובות ויבור מקצתה...

F. 110b ends in *Pereq* xi of *Šemiṭṭah* (l. 8, f. 449b, *ed. cit.*):

לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אעפ שהן...או לעשות בהן סחורה

The *custos* is added at the foot of every leaf.

63

דקדוקי עניות (not title). [Glosses and strictures on a commentary on *Baba Meçia'*.]

Paper. 4to. 22·4×16·8c. ff. 107. Cent. XVII–XVIII. Spanish hand, Rabbinic character.

On first binder's leaf the following note is written by a later hand:

זה הספר קראתי אתו דקדוקי עניות והוא השגות על הרב בעל לחם אבירים זלה"ה על מסכת מציעא

For לחם אבירים, by Abraham ibn Burgil, see Steinschneider, *Cat.* col. 672, No. 4200, and Benjacob, p. 260, No. 148; Buxtorf, p. 104.

F. 1a bears owner's signature, זו ספרי...[בן] יהודה

Sketch of the rise of the *Halakha*, see 88 (1).

64

Commentary on laws of קדוש החדש, by Maimonides.

Paper. 4to. 19·6×16·2c. ff. 41. Cent. XVI–XVII. German cursive hand. Diagrams. See Neubauer, p. 159, No. 4.

Owner, f. 1a: מירושת אבי ליב ווועצלר ז"צל

Note by Black on cover:

ביאור ופירוש להלכות קדוש מהר"מבם חלק ראשון

Nondum editus liber.

Benjacob, p. 473, No. 536, only knows of one MS, i.e. David Oppenheim, No. 589.

The MS is complete.

Treatise on Calendar, anonymous, see 138 (1).

Notes on Calendar, see 67 (2) and 66 (2).

Notes on Calendar by R. Joseph b. Shemtob, see 138 (2).

65

ביאור ספר נשים by Judah b. Moses Albutini, **commentary on** יד החזקה **of Maimonides.**

Paper. Folio. 30·5×21c. ff. 96. Date 1519. Maghrebine cursive.

Written in Jerusalem, see f. 1a, lines 2–4:

אני יהודה בכר' משה אלבוטיני ז"צל פה ירושלים...והתחלתי ביאור ספר נשים זה ביום י"ג לחדש אלול שנת הרעט ליצי' (Wednesday, 10th August 1519). Note by Black, "Unique, N.B. the first part of this MS is in the British Museum, Add. MS 19,783."

66

שערי דורא [The "Gates" of Dura] (איסור והתיר) and הוראות of Isaac b. Meir of Dueren. Twelve **Calendar tables** of R. Naḥšon.

Vellum. 18·5 × 13·5 c. ff. 42, two columns of 29 lines each to the page. Cent. XIII–XIV. Franco-German hands. Many notes and additions in margins by later hands.

(1) Ff. 1–6a, headed:

אילו הוראות מהרב ר׳ יצחק ז״ל מצאתי כתוב בשם הר׳ יצחק ז״צל...

(2) Ff. 6b–18b (incomplete at end), י״ב לוחות of R. Naḥšon, on calendar.

F. 15a contains owner's name, שמואל.

(3) Ff. 19a–end, *Ša'are Dura*. The MS differs from the text printed at Venice 1547.

67

Laws of Niddah and Calendar notes. Six leaves containing portions of הלכות נידה by R. Isaac b. Meir of Dueren, and notes on calendar.

Vellum. 23 × 16c. Cent. XIV. Franco-German Rabbinic hands. Ff. 4b to end by a different scribe.

(1) F. 1a is headed:

בעזר גוזר ומקים ומסיים פסקי הילכות נידה מרבינו יצחק מדורין:

Ff. 2b, 4b contain crude drawings.

The twenty-fifth דין ends on f. 4b:

סליקו פסקי הלכות נדה וטבילה מן הרב ר׳ יצחק מדורין ואחל הכ[תיבה?]...דינים מן פסקי הילכות נידה וטבילה

Then follows a list of 25 *Dinim*, which proves that the MS is complete. At foot of page there is a drawing of a king and the following note:

ארבע קנאו ולקו וכולם אמרו אף ואילו הם: קרח, נחש, אופה, המן, וסימ[1] ופותה תמית קנאה[2]: קרח אומר, אף לא אל ארץ[3]: נחש אמ אף כי אמר אלהים[4]: אופה, אף אני בחלומי[5] בחלומי[6]: המן

[1] Job v, 2.
[2] I.e. קרח נחש אופה המן of ראשי תיבות
[3] Numbers xvi, 14.
[4] Genesis iii, 1.
[5] So in MS: dotted letters to indicate that the word should be struck out.
[6] Genesis xl, 16.

אמ׳ אף לא הביאה[1]: וכאף של הנחש יש לו ד׳ תגין שנים למעלה ושנים למטה, סימ׳ שנים לקו למעלה ושנים לקו למטה: אופה והמן למעלה[2] קרח והנחש למטה[3].

This lesson against "greediness" or "obstructiveness" occurs in other MSS, e.g. 73, see p. 60, below.

(2) F. 5a is headed:

זה לך הפירוש טוב מן התקופות

and the remaining leaves are occupied with this subject: this portion is also complete. It is written in two columns of 30–34 lines each.

F. 6b ends:

ובסדר מלמעלה משנה ראשונה כל מחזור ומ׳ חלילה חלילה לה עד כי יבא מהרה צדק סילק זה העיבור:

This does not refer to the 247th lunar cycle, covering the years A.M. 4675–4693 (915–933 C.E.) as the MS is not so early, since Isaac b. Meir of Dueren, the compiler of *Hilkhoth Niddah* (f. 1a etc.) lived in the second half of the XIII century: neither is 247 to be taken as the year (= 1487 C.E.). The number 247 refers to the *'iggul* or cycle of R. Naḥshon, which consists of 13 small cycles of 19 lunar years each. The Hebrew note cited states that after the expiration of every מחזור, the order begins anew and every date will coincide with the corresponding one in the previous cycle.

The appearance of the MS suggests that it was written in the first half of the XIV century.

68

[The "Gates" of Dura] ספר איסור והיתר (שערי דורא) by R. Isaac b. Meir of Dueren.

Paper. 4to. 20×14·5 c. ff. 71. Cent. XV–XVI. German-Rabbinic hands. Titles in red. The MS is identical in style and writing with No. 73 (*Minhagim* of Abraham Klausner).

The MS contains 55 paragraphs (laws of meat etc.). Marginal notes and references to many authorities. Family entries on last page, e.g.:

י״ט שבט נולד בני ר׳ משה ש׳ יום ו׳ רי״ח לפרט

(= Friday, 3rd February 1458)

[1] Esther v, 12.

[2] I.e., they received their punishment in the air, by being hanged.

[3] Korah, by being swallowed up and the serpent by being deprived of its legs, which, according to legend, it previously possessed. (על גחונך תלך.)

69

ס"מק ["The small book of Commandments"] ספר מצות קטן by R. Isaac of Corbeil.

Paper. Folio. 27 × 19·5 c. ff. 126. Cent. XV–XVI. Spanish-Rabbinic character, headings in square. At end, letter of author, with note:

נשלם הכתב אשר הועתק גם שלחו לו מכ"ב באשכנז לבקש לקיים דברי האגרת הזאת ובעונותינו לא הספיק לשלחה כי אם באלו המלכיות כי נתבקש לישיבה של מעלה יום ב פרשת במדבר כ"ח באייר שנת מ' לפרט לאלף הששי

This date, Monday, before פ' במדבר, 28th *Iyyar*, 5040 = 29th April 1280, is not that of the MS. The water-mark is a hand and star, somewhat similar to Briquet (1907), No. 10,721 (Colmar, 1529), or No. 10,723 (Genoa, 1576).

70

Responsa, עמודי הגולה by R. Isaac of Corbeil, Laws of *Kethubboth* etc., and Maimonides on Creeds and *Aboth*.

Paper. 4to. 21 × 16 c. ff. 210. [Dated 1493 or 1494, see below.] Spanish hands. Scribe, Solomon b. Samuel Qušri. Owner, Solomon haṣ-Ṣephardi.

(1) Ff. 1a–3b, ש"ות, notes, לחישות etc.

(2) Ff. 4a–146a, ס"מק or עמודי הגולה by R. Isaac of Corbeil, with glosses, beginning at

לדעת שאותו שברא את השמים

(ed. Cremona, 1556, f. 1b of הקדמה, line 8 from foot of page).

Preface and index end on f. 10a. F. 10b contains the following list of names:

ר"בא הוא רבי יצחק הבחור בר' אברהם אחיו של רבי שמשון משאנץ:
ר"בם הוא רבי שמואל ב' רבי מאיר והוא אחיו של ר"ת:
ר"בם הוא רבי יצחק ברבי מאיר אחיו של ר"ת:
ר"במ הוא רבי יצחק בר' מרדכי האשכנזי מפצבורך:
ריבא' הוא רבי יח' בר אשר הלוי משפירא:
ר"בא הוא רבי שמשון בר אברהם משאנץ:

The glosses and הגהות are similar to those in the Cremona edition, but the numeration of the paragraphs varies slightly.

Colophon on f. 146a:

אמנם היתה השלמת זה הספר הנקרא עמודי גולה ביום חמישי ששה למרחשון שנת פצחי רנה על ידי אני שלמה כהן בכר׳ שמואל כהן קושרי...זעירא דמן תלמידיא וכתבתיו למורי הר׳ שלמה ספרדי בהיותי בישיבתו כאחד מהצעירים ביוצקי מים על ידיו השם יזכהו ללמוד בו הוא וזרעו אחריו ויזכני אני לכתוב ספרים רבים ואהגה בהם ויתקיים בי מקרא שכתוב והגית בו יומם ולילה אמן כן יעשה השם סלה סלה:

חזק ונתחזק: הסופר לא יוזק: והקורא יתחזק:

וימהר יחיש כברק:

גואלנו וידלק

אש בעמו

של

וענייו ינחם בלק: ויחזק:

The date of the MS is incorrectly given. According to Zuckermann-Brann, 6th of *Ḥeshvan*, 5255 = Monday night—not Thursday—6th October 1494. The year is given by the scribe having dotted the letters of רנה in פצחי רנה. It is of course possible that he omitted to dot a letter or letters in פצחי. This theory gives 13 different combinations, without including the possibility of variations on רנה; of these, however, only two seem possible:

(1) פצחי רנה

(2) פצחי רנה

inasmuch as these are the only years in which the 6th of *Ḥeshvan* falls on a Thursday. The date would be according to

(1) Thursday night, 11th Oct. 1584.

(2) Thursday night, 21st Oct. 1574.

There is, however, another and simpler possibility. The 6th of *Ḥeshvan* falls on Thursday in years of the type 5r, 5a, 5d and 5a. The year previous to רנה (i.e. 5254) was 5r and it is quite possible that the scribe confused the years. If this theory is accepted, the date of the MS would be Thursday

17th October 1493. Either this date or Monday, 6th October 1494, offers the most probable solution.

(3) Ff. 146b–154a, Laws of *Geṭ*, *Kethubbah* etc., notes and שו"ת, e.g. f. 148a:

מצאתי כתו' בתשוב' מהרר"י קילגן (?) וז"ל ראיתי בשם רבי פרץ וכמדומ' אנכי שהוא בסמק מצוריק שהיה מעשה במי שנשתנ' שמו מחמת חלי ונשתקע או שם הראשון לגמרי או שם השני מזה אינו (איני ?) זכור והיה רבי פרץ מסופק היאך לכתו' השם בגט מאחר שנשתקע לגמרי וצוה רבי פרץ לעש' שני גיטין וליתן ביד האשה: וכת' הוא ז"ל שנר' לו שבנתינת שני הגיטין ליד האש' די לכת' בלשון יחיד הרי זה גיטך וכו' או כדי להסתלק מכל גמגום יתן הגט הא' תחלה ויאמ' הרי זה גיטך ואחכ יתן לה השני ויאמ' הרי זה גיטך כאשר בתחילה:

Ff. 154b and 155a are blank.

(4) Ff. 155b–166a, treatise of Maimonides on the Creeds, in Hebrew.

(5) Ff. 166a–end, commentary of Maimonides on *Aboth*, Hebrew. Samuel ibn Tibbon's translation. The last sentence of the 5th *Mishnah* (by Ben Hē Hē) contains an addition to the usual reading, viz.:

הוא היה אומר בן ג' לאותיות, בן ה' למקרא...

The text of the commentary is, in some parts, more concisely worded than most of the printed editions, e.g. Frankfort, 1720. The sixth chapter is in a different handwriting and is arranged in two columns; the end is wanting.

71

טור אורח חיים [Code] by R. Jacob b. Asher.

Vellum. 21 × 17 c. ff. 186. Two columns to the page, usually 27 lines to the column. *c.* 1350 or earlier. Franco-German Rabbinic hand. Neubauer, p. 159 c, 5 a. Marginal comments here and there.

The MS, which was formerly in the Library of the Duke of Sussex, is erroneously described by Pettigrew[1] as "*Sepher Dinim.*" Beginning and end are much damaged and several leaves are missing. The MS begins at the words עשה למען שמך (line 3, f. 83b, Venice edition, 1566, paragraph 122, or line 19, outer column of the verso of the second leaf in the fourth quire of the sixth (Soncino) edition, Steinschneider, 5500, 6, col. 1183).

[1] On the flyleaf: the MS is not in Pettigrew's Catalogue.

F. 183b is blank, as the scribe has omitted from למי שמופק (line 5, f. 423a, Venice text) to בעינינו ובאזנינו (line 4 of paragraph 625, f. 424a, Venice text), but no leaves are missing.

The MS ends in paragraph 630, but the conclusion is illegible and several folios are wanting. At the end of חשבון התקופות f. 118b, the date ...שנת שמינית למחזור רס"ט (i.e. 1339) is not the date of the MS. It occurs in the Venice and Soncino editions.

72

אור ישועות, Commentary on *Ḥošen Mišpaṭ.*

Paper. 4to. 18×16c. ff. 131. Cent. XVIII. German hand, current character, headings in square. Beginning and end wanting: the leaves are numbered from ק׳ to רלא׳. Not mentioned by Benjacob. The marginal notes are called אורים גדולים.

The MS begins:—סג׳ דיני מלוה ע"פ והאומר אל תפרעני רק בעדים

קלד׳ הלכ׳ חזקת קרקעות. The MS ends:—ובו ט׳ סעיפים:

73

Minhagim [Customs] of R. Abraham Klausner, one of the Rabbis of Vienna in the XIVth century, and marginal commentaries.

Paper. 4to. 20·2 × 15·3c. ff. 48. Cent. XV. German-Rabbinic hands, titles in red.

The marginal comments are by various scribes and of different dates. See Steinschneider, col. 697, and Steinschneider, *Jewish Literature*, p. 167; Neubauer, *Catalogue*, No. 2188, 2 (also 2255, additions col. 1163, and 2256b). Benjacob, p. 336, No. 1404.

The work was printed at Riva di Trento in 1558. See Hirschfeld, 136 a and b (that treatise is anonymous, but the list of authorities is similar)[1].

F. 1b contains the opening sentences of the book, by a later hand. F. 2b is bound upside down; it contains laws about the materials of *Tephillin* (apparently not directly taken from the ברוך שאמר though similar to it). This page is not by the same scribe as the rest of the MS. At the foot, there is the following הגהה:

והנה עיניך רואות שזה הגאון ושמושה רב׳ לא חשו על רקבן (?) של החוטין שהם למטה בקרקעית התפילין כדברי אבי הנוסחא זו...

[1] The MS agrees with the P.T. as regards text but some of the marginal commentaries differ. As the P.T. is so extremely rare, the MS has been considered in detail.

The note quotes רב שמחה ז"ל הרוקח, and

כל סופרי אוסטריך לבד מ...רבי יששכר

F. 3a is headed, by a later hand,

מנהגים מה"רא קלויזנר

and an owner's name, almost illegible, is below:

חנני אלקי' ויוחן לי גם זה יא (je) יק...מדום שפירא:

The MS begins on 3a, thus:

מנהג לעמוד לסליחו' ממוצאי שבת שלפני ר"ה קודם שיעלה עמוד השחר...

The author deals with *Minhagim*, chiefly liturgical, of the Festivals and important occasions of the year, *seriatim*, beginning with New Year and ending with the fast of *Ab*.

The following authorities are quoted, in the text and marginal glosses. All those not in the text itself are enclosed in { } curved brackets.

(1) תשובת הגאונים, ff. 3a, 14b, 25b.

(2) מה"רא (= R. Abraham Klausner, but it is often impossible to decide between מה"רם and מה"רא, the ם, מ and א of the scribe being hard to differentiate; probably whenever מה"רא occurs in the text, מה"רם should be read, as an author would scarcely refer thus to himself, although a later copyist might do so: see also (16), (39), to which this note also applies). Ff. 3b, 4a, 11a, 31a, 32a, 40a, {5b, 7b, 10b, 30b, 38b, etc.}. מה"ראק {5b, twice}.

(3) ספרי, f. 4a.

(4) ר' חיים פלטיאל, ff. 4a, 20b, 33a (see Steinschneider, *Jewish Literature*, p. 167; Neubauer, *Catalogue*, No. 2287, 10). See (22).

(5) ר' משולם, f. 4b. See (40).

(6) ר' אליעזר ממיין, f. 4b. (This is probably R. Eliezer b. Samuel of Metz, author of ס' יראים, quoted below (No. 34). See Hirschfeld, 136 b, where his name occurs among a similar list of authorities. See also Benjacob, p. 230, No. 411. See 21.)

(7) הרב יעקב ז"ל, ff. 6a, 13b, {16b, 17b}.

(8) ר"שי, ff. 8a (where author differs from Rashi), 16b, 23a, 31a, 32a (twice), 33a, etc. On f. 45a it is stated that *Habdalah* after תשעה באב was a peculiar custom of Rashi {7b, 19a, 28a, 33a}.

(9) ר"ת (Rabbenu Tam), ff. 10b, 11b, 12a, 22a, 31a (בשם ר"ת), {10b, 15b}.

(10) ר' אפרים, ff. 14a, 25a.

(11) ר׳ יואל הלוי, f. 14a.

(12) רש״בם, f. 14a. See (50).

(13) ר׳ גרשון, f. 15b. See (48).

(14) רב אחאי גאון, f. 17a.

(15) ר׳ יצחק בר יהודא בשם ר׳ יעקב בר (ר׳ יעקב בר יקר, f. 17b: יקר), f. 26b.

(16) מה״רם, ff. 21a, 44a, {30b}. See (2), (39).

(17) Maḥzor Vitry, f. 25a.

(18) ר׳ ברוך, f. 26a.

(19) ר׳ דוד, f. 26b.

(20) ר׳ יצחק במיירבורק, f. 27a (Mersburg? = Magdeburg, Steinschneider, column 1732: perhaps Marburg?). Cf. f. 13b.

(21) ר׳ אליעזר, ff. 27a, 30b. Perhaps = (6).

(22) ר׳ חיים, ff. 31b, 33a. Perhaps = (4).

(23) רי״בא, f. 32a (twice). (= R. Isaac b. Asher hal-Levi.)

(24) ר׳ הילל מתשובת ר׳ יצחק, f. 33b.

(25) ר׳ בר שלמה, f. 33b.

(26) הר״אש (R. Asher b. Yeḥiel: see Steinschneider, *Jew. Lit.* p. 167 and p. 344, note 41a). Ff. 34b, {12b, 23a, 24a, 29b, 30a}.

(27) ר׳ עמרם גאון, f. 36a.

(28) ר׳ ברוך ממיץ (perhaps ממיץ is a mistake for ממינץ and this Rabbi is Barukh b. Samuel of Mayence, see Steinschneider, col. 775), f. 36a.

(29) ר׳ מנחם מיוגי, f. 38a (Neubauer, *Cat.* 2256, b, mentions R. Yom Tob b. Isaac מיוני, Joigny?).

(30) הר׳ יט׳ בר יצחק הקדוש, f. 38a.

(31) שערי רב שמואל בן חותני הכהן, f. 38a, foot.

(32) ר׳ משה ריש מתבתא, f. 38b.

(33) ר׳ משה, f. 39a (= (32)?).

(34) ספר יראים, f. 39a. See (6).

(35) ר׳ יצחק מסינפוט, f. 39a (Siponto, Naples: see Steinschneider, col. 1137: "Isak b. Malkizedek...floruit 1050–70").

(36) ר׳ יצחק, f. 44a. Perhaps = preceding.

(37) ר׳ יהודה משנץ, f. 45a (Sens: see *Jew. Enc.* s.v. Sens).

The following are cited in the marginal comments only:

(38) מרדכי, ובמרדכי כת׳, ff. {9a, 13a, 27ab}.

ובמרדכי מגילה פרק שלישי {f. 27b, foot}; ff. {16a, 23b, 24a, 28b, 29b, 30b; ובמ"רד"כי סוף תענית, 37a, 44b}.

Probably מרדכי refers to the Halakhic work of that name by R. Mordecai b. Hillel, died 1310. See Steinschneider, col. 1660: Benjacob, p. 372, No. 2278. Scarcely David Cohen, Steinschneider, col. 1948, 2678.

(39) מה"רם, ff. {8a twice, 10a, 23a, 24ab, 27b, 32ab}. See (2), (16).

(40) מהר מושל, f. {16a twice}. See (5).

(41) ס"מק, ff. {21a, 26a, 40b}. See (45).

(42) ר' יצחק אשכנזי, f. {21a}.

(43) סד' רב עמרם, f. {23b}.

(44) אורח חיים, f. {25b}.

(45) ספר המצות, f. {25b}. See (41).

(46) ר' יחיאל מפריש, f. {28a}; ר' יחיאל, f. {36b}.

(47) תש"בץ, f. {28a twice, 31a}.

(48) ר' גרשום, f. {30b}. See (13).

(49) סדר של רב יוסף, f. {36b}.

(50) רש"בם (?), f. {36b, foot}. See (12).

(51) ס"מג, f. {38b}.

(52) רא"ביה (also רא"בא), ff. {32a, 33a, 37ab, 46a}.

(53) ס' פרדם (here attrib. to Rashi, Benj., p. 493, No. 1061), f. {36b}.

(54) ה"רם, f. {18b}.

(55) ה"רא מלונדרש (? הר"מ), f. {10b}. See Neub., *Cat.* col. 1106, and Hirschfeld, No. 108, pp. 24–5. If the reading הר"מ is right, the authority would probably be R. Moses of London.

(56) אבי העזרי, f. {12b}.

(57) ר"י (R. Issac, *Tosafist*), ff. {18b, 33a}.

(58) כתב הת"ו, ff. {29b, 41a}.

(59) סדר שלהר' שימעי', f. {36b}.

(60) מימוני, ff. {13a, 30b, 29b, כתב בהגה במימוני פ"ג}.

(61) מה"רט, ff. {9b, 10b twice, 15b, 16ab, 18b, 27b}.

(62) וידוי דרב סעדיה, f. 5b.

The rites and *Minhagim* of the following towns and places are mentioned. (Numbers in curved brackets { } denote marginal references.)

(i) וינא (Vienna), ff. {10b, 13a, 21b, 27b, 28a, 42a, 43a, 44a}.

(ii) אושטריך (Austria), ff. {12a, 42a}.

(iii) הגר (Hungary, see Steinschneider, *Cat. Index Geogr.*, col. lxxxxiii, No. 196), f. {12a}.

(iv) שטיירמרק, Steiermark, f. {12a}.

(v) אשכנז, ff. 29b, {3b, 12b, 13a, 38b}.

(vi) צרפת, ff. 6a, 17a, {13a}.

(vii) רינום (or ריטם), f. {30a}.

(viii) רוטנבורק, f. {30b}.

(ix) עיר קרימזא, f. 28a (Krems, see Steinschneider, *Cat. Index Geogr.*, col. lxxxxix, No. 612).

The marginal glosses and comments usually end with the regular formula ע"כל, but in certain cases the wording is different:

(i) הגהה, ff. 7b, 8a, 14b, etc.

(ii) עכ"ל א"ח, ff. 3b twice, 25b, etc.

(iii) ע"כל ג"י, ff. 4a, 11b, 23a, etc.

(iv) ע"כ גיליון, ff. 16b, 19a, 30b.

(v) עכל אשירי, ff. 20b, 23b.

While the author deals with the omission (משום שכרות) of the דוכן on כפור י' at מנחה (f. 16b), he has nothing to say about the same question when dealing with שמחת תורה on ff. 24b sqq. This is one of the many indications that most of the modern ceremonial of this Festival does not go back beyond late mediaeval times. Cf. MS No. 22(κ), p. 11, and MS No. 142t.

The reading desk is frequently called מגדל (ff. 21b, 24b, etc.). The *Haftarah* for שבת חתונה (e.g. שוש אשיש) is discussed on f. 27b. See No. 22, p. 9. In the order for the *Haggada* of Passover, it is noteworthy that the long grace after wine is to follow the *Qiddus* at the beginning of the סדר (f. 36a): the מרור is called לויקה, which is explained as למוך, *lattich*, lettuce (f. 38b). See also other *La'azim* in the marginal comments, on this page.

On f. 44b, in the rubric for the 9th of *Ab*, the author states:

ומשונה קדיש זה מכל קדישים של שאר השנה שאומר אותו אחר המפטיר :

The treatise ends on f. 47a. The owner's name has been erased. F. 47b contains rubric of *Haftaroth* and *Kapporeth* formula; f. 48a various notes:

(1)

עלינו לשבח : עלינו אותיות עליון כלומ' עליון לשבח זכרינו לחיים ס"י לע"ה כי אין אדם מבקש דבר שלא בר קיימא ודוק

(2)

ראשי חדשים שוים לשבתות ושקולות למועדות: לשבת׳ דכתי׳ והיה מדי חדש בחדשו (ומדי שבת וגו): ושוים למועדות דכתי׳ וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו׳:

(3)

קח פופליונן (a) וקח שורש אוכשין צונגן (b) וקח גולט (c) וקח אלנט (d) וקח שלא ורצא (e) ולורבער (f) וכתות הכל ביחד וקח חמאה ותן הכל ביחד אל רינא (g) ובישל אותן ביחד וקח בגד נקי

(a) *Papillionen*? *Populeon* is an ointment made of black poplar buds. See Cotgrave's *Dict.* s.v.

(b) *Ochsen Zungen*, i.e. bugloss. (Bot.)

(c) *Gold Wuerze*. The pointing is doubtful. It is difficult to see whether the *waw* of גולט is meant to have *ṣegol* or whether the dots are meant to be *sheva*, under the *lamed*. In ורצא the two *shevas* are probably a mistake for *ṣegol*, as in (e). The term means the greater celandine.

(d) *Alant* = Elecampane.

(e) *Schell Kraut*, i.e. celandine.

(f) *Lorbeer*, laurel.

(g) *Rinne*, pipe (?).

The לעזים are pointed as above. (b), (e) and (f) are overlined.

The Rev. Dayan H. M. Lazarus, has kindly drawn my attention to שחיטות ובדיקות by R. Jacob Weil, Prague, 1669, the last page of which contains a list of remedies against haemorrhage after circumcision. This list is very similar to the present one, though not entirely identical with it.

(4) The substance of the following note is similar to that in MS No. 67 (which cf.), but as the wording and citation differ somewhat, it has been deemed advisable to reproduce it.

ארבע לקו באף: קרח נחש אופה המן וסימן קנאה. גבי קרח כתי׳ אף עמנו דבר האל׳: וגבי נחש כתי׳ אף כי אמר אלהים לא תאכל׳: וגבי אופה כתי׳ אף (אני) בחלומי: וגבי המן כתי׳ אף לא הביאה אסתר: לכך התגינין שנים למעלה ושנים למטה: שנ׳ שנים עלו. ושנים ירדו.

Then follow various formulas:

(5) This probably refers to the collection of the Jewish poll tax.

זה שייך לעבר הדף:

מי שבירך אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את כל מי שיתן המס כדין וכשורה בשכר זה המקום ישמרהו מכל צרה וצוקה ויאריך ימיו ושנותיו בקרב ישראל וישלח ברכה בכל מעשה ידיו עם כל אחיו...

The word מס would scarcely be applied to communal contributions, and כדין וכשוכה seem more appropriate to the Royal Exchequer than to the Beth Din or Synagogue Funds.

(6)

הצנע לכת: לילה כסא תשמיש׳ פי׳ מי הוא הצנוע המפנה בלילה כדרך יום והצנוע בבית הכסא ובתשמיש:

תשמיש כסא לילה of ר״ת = לכת.

(7) (On left-hand margin.) A charm against the Evil eye:

לחישה לעין הרע: לַוַוקָא לִיקָא שׁוֹן אַנְפַּנְט פּוֹר לְבוֹן פַּעֲיְנָא יְא לִיקָא מוֹן אַנְפַּנט יְא (וְיָא?) לִי טוֹל לַפֵּינָא וילחוך במצח ג׳ מ׳.. פעמים׳ ופי׳ הלחישה כך׳ מה הפרה היא לוכחת העגל שלה בשביל שלא יזיק לו כלום כך אני לוכחת נער שלי שלא יזיק לו כלום וכן יעשה גַּם וילחוך בצַמַח (במצח i.e.) וזהו רפואתו בַּעַה:

La vache lèche son enfant pour le bon (fin?), je lèche mon enfant (et) je lui tul la peine...

Mr David Blondheim, of Johns Hopkins University, Baltimore, kindly informs me that טול = *take away*, Low French, from Latin *tollo*.

F. 48b contains:

(*a*) Formula of betrothal.
(*b*) מי שברך for sick persons.
(*c*) „ „ „ women in labour, המקשה לילד.
(*d*) Ban against those who lend money without payment of tax.

(*a*) שטר [ק׳]דושין

נחנו חתומי מטה הוברנן (*sic*) בעשרה היות ב״ד בין ר״פ ב״פ ובין ר״פ ב״פ מאילו חתומים והן שר׳ פּבּפּ שידך ביתו פלונית לר׳ פּבּפּ להיות

לו לאשה בקידושין ובנשואין וכתובה כמנהג האי והתנה לו בנדה כך וכך ממטבע כך וכך בשעת חופה ולהלביש פּבפּ חתנו כך וכך וביתו פלונ׳ כך וכך להלבישם כראוי לפי הנדה ומטה מוצעת כך וכך ולעשות החופה במזל טוב בחודש כך וכך שנת כך וכך לפרט לבריאת עולם אם לא יארע להם אונס הידוע לרבים חדש אחד אחר העברת האונס יתקיים זה לזה התנאים המבוארים למעלה ור׳ פּבפּ ופלונית בת ר׳ פלוני׳ נכנסו בחומר חרם תקנת הקהילות לקיים כל התנאים המבוארים למעלה: ואם חס ושלום יסרב אחד מהם מלקיים התנאים המבוארים למעלה והיה המסרב או המסרבת נאסר או נאסרת בחומר חרם תקנת הקהילות: והאחר או האחרת ישא או תינשא בכל מקום אשר ימצאו ועל ר׳ פלוני המבואר למעלה:

(*b*) Headed: לברך חולים לא עלינו

מי שברך וגו׳..ומי שריפא מרים הנביאה מְצֹרַעַתָּה (*sic*) והמתיק מי מרה ע״י משה רבינו׳ וְרִפָּא מֵי יְרֵחוֹ ע״י אלישע ורפא חזקיהו מלך יהודא מחליו ומנימן[1] הצדיק מחליו הוא יברך וירפא פּבפּ בעבור שפּבפּ נותן צדקה בעדו בשכר זה הקבה יְרַפְּאֵהוּ ויחייהו וְיַבְּרְאֵיהוּ וַיַּחְלִימֵהוּ וַיַּעֲמִידֵהוּ על בוריו[2] וישלח ברכה ורפואה שלימה על גופו ובשרו ועל כל איבריו עם כל חולי ישראל הַשָּׁתָּ בַּעֲנָלָא וּבִזְמַן קָרִיבׂ אמן

(*c*) לברך אשה המקשה לילד

מי שבירך...שרה רבקה לאה וחנה וַחֲסִידוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת ומי שריפא מרים מצֹרַעַתא ונאמן[3] מצרעתו והמתיק מֵי מָרָה ע״י משה רבינו וְרִפָּא מי יריחו ע״י אלישע וריפא חֲזְקִיָּהוּ מלך יהודא מ׳ מחליו יברך

[1] Mistake either for בנימן or for נעמן, also wrongly spelt in the following paragraph.
[2] *Sic.* Perhaps intended for some noun from בָּרִיא.
[3] See n. 1 above.

וירפא פִּבְפִּ בעבור שפִּבְפִּ נותן צדקה בעדה בְּשֵׂכַר זה הַקְּבָה ישמרה וַיְעֻזֶּרְיָה וַיְמַלִּיטֶהָ וַיְחַלְּמֶהָ ויתיר צִירֶיהָ וַחֲבָלֶיהָ לטוב וישלח רְפוּאָ׳ שלימה על גופה ועל בשרה ועל כל איבריה עם כל יולדות ישר׳ הַשַּׁתָּה בַּעֲגָלָה וּבְזֹמַן קָרִיב אמן

(*d*)
על דעת המקום ועל דעת הקהל או חבורה אנו גוזרי חרם על כל בר ישראל הדרים בעיר הזאת ומלוין מעותיהן בין שיש להן מעות בכאן (בין ?) שיש להן מעות א׳ חוץ לעיר...בין שיש להן מעות שאינו שלהם שיתנו מכל זקוק כך וכך בלא עורמה ובלא מרמה והעובר על זה שלא יתן כדין וכשורה׳ יהיה בחרם ובאלה ובשמטה מן ישיבה של מעלה ומן ישיבה של מטה ומי שפרץ מדר המבול ומדור [ה]הפלגה ומפרע׳ הרשע ומסנחריב וסיערן הוא יפרע וינקום מזה שיעבור ולא יתן כדין וכשורה ולא יאבה הש׳ סלוח לו כי אז יאשן (*sic*) אף הש׳ וקנאתו באיש ההוא׳ או באשה ההיא׳ ורבצה בו כל האלה והקללה ומחה הש׳ זרעה מכל שבטי ישר׳ ככ[ל] א[ל]ות הברית הכתובה בספר התורה...

Fragment of ת״שבץ, see 83.

Liturgical Rubrics, see 83.

Rubrics, Jargon, see 84.

ש״ות, see 70, 1 and 3: 106, 5 and 11.

V. LITURGY

A. Jewish.

(*a*) *General prayers.*

74

Leaf of a liturgy containing שיר הכבוד and a portion of שיר היחוד. In the margin, top, bottom and sides, portions of כלה and דרך ארץ.

Vellum. 48 × 35 c. Cent. XIV. Franco-German hand, beautifully written. The liturgical portions are in square characters, initials and headings being in red.

The recto begins at the words:

בית ישראל ירא׳ יי יכבדו ויודו שמך יי׃

Although the MS is beautifully and carefully written, the *Rāfê* mark being added, yet the pointing is frequently incorrect, *pathaḥ* being confused with *qameç* and *çere* with *ṣegol*, e.g.:

הֵטִיבוֹתָ מְאֹד לַרִאשׁוֹנִים׃ וְנוֹדֶה׃ וּבָרֶךְ׃ בְּרִכָתֶךְ׃ מְבוֹרַךְ׃

גְּבוּרָתֶיךְ׃ וּבָחְרוּת׃ יַקְרוּ׃ עָלָיו׃ עֲנָוִים׃

The text of the MS varies slightly from the ordinary form:

(1) Instead of וכימי קדם תְּעָרֵב מנחה, the MS reads תֵּעָרֵב

(2) For בחרתנו הֱיוֹת לך לעם סגולה, the MS reads לִהְיוֹת

The concluding paragraph, ככתוב ברוך יי אלגי ישראל, is pointed very incorrectly and differs from the usual form.

אנעים זמרות contains various differences, e.g.:

Line (1) אערוך for אארוג

Line (2) חַמְדָּה for חֶמְדָּה

Line (12) reads:—חַבּוּשׁ...הוֹשִׁיעַ לוֹ זְרוֹעַ קוֹדְשׁוֹ

Line (13) אוֹרוֹ for אורות

Line (17) כְּבִימֵי בְחֵרוֹת for כִּימֵי בַּחְרוּתֹ

Line (20) עֲמוּסִים נְשָׂאָם for עַמָּסָם וְנִשָּׂאָם

The last four lines should be compared with the usual text.

רִינָתִי תְּהֵא לְרֹאשֵׁךְ עֲטֶרֶת וּתְפִלָּתִי תִּיכוֹן קְטוֹרֶת :

תְּפִילָתִי תַּעֲלֶה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר מְחוֹלֵל וּמוֹלִיד צָדִיק וְכָבִיר :

שִׂירַת רָשׁ אַל תְּהִי קַל בְּעֵינֶיךָ יַחְשֹׁב כָּשִׁיר עַל קוֹרְבָּנֶיךָ :

יֶעֱרַב שִׂיחִי נָא עָלֶיךָ כִּי נַפְשִׁי תָּעֲרוֹג אֵלֶיךָ :

The initials of the א״ב are in red, except א (אספרה) and ב (ביד) which have been omitted, and ג (גדלתך) which has been accidentally written in black. On the other hand, ר (רינתי) has been written in black on purpose as the peculiar reading of this MS interrups the sequence of the א״ב.

The marginal notes are also in Franco-German hand. They contain a few lines of כלה, with numerous variations, ending

אם אתה אדם למה אינך מדבר

(corresponding, approximately, to l. 11 from foot of f. 68b of T.B., vol. XIII, i.e. Sanhedrin etc., ed. Warsaw, 1862), after which the scribe wrote

לא מצאתי יותר

On the top of the recto there are four lines, end of *Derekh Ereç* (?)[1]: beginning

והחושד בכשירים אומ׳ בלבו שאין זה חטא לפי שהוא אומ׳ מה עשיתי לו (*Maḥzor Vitry*, p. 725, l. 1)

and ending

אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא :

Prayers for Sabbaths, see 16, 17.

75

Ṣiddur [daily Liturgy]; *Ashkenazic* rite, in Italian.

Paper. Small folio. 29·5 × 20c. ff. 130. Cent. XVIII. Headings in square, pointed Hebrew.

[1] Evidently in an extremely concise recension: see I. Abrahams in *J. Q. R.*, vol. X, July 1898, No. 40, p. 660: also in Steinschneider, *Festschrift* (Leipzig, 1896), p. 72. The present fragment is quite different from the text in the *Halakhoth Gedoloth* (ed. Hildesheimer, p. 647). See L. Ginzberg's two articles in *Jew. Enc.*

The liturgical offices are paraphrased, rather than translated, e.g. O voi benedetto Dio nostro, Signore, Re del Mondo, che ci abilitò all' exercizio de' suoi precetti in genere, e ci impose in particolare L' uffizio de pendacoli.

(ברוך...על מצות ציצית)

Each section bears a Hebrew title, badly pointed, seemingly by a *Sephardic* Jew, as *pathaḥ* and *qameç* are frequently confused, e.g. מלך הַעולם, ונאמָר, מַגן אָבות, על כֵן נקוה לַך, קדיש דרַבַנַן יהא שלַמא.

F. 2a bears the name of Samuel Vitta Morpurge (translator, owner). There is no date in the MS, but the prayer for the Royal Family refers to Giuseppe II (1765–1790). The last verse of this prayer (בימיו ובימינו תושע יהודה) is omitted. In the introductory benediction for the *Hallel*, "Compire" (= לגמור) is added. The ברכת המזון is peculiar; the Psalm for the day of the week is to be said first, except on שבת, when למנצח בנגנות is to be substituted for מזמור שיר ליום השבת. An additional formula for חולו של מועד is added, while the usual one for New Year is omitted. No distinction is made between מגדול and מגדיל, and the closing sentence differs from the modern *Ashkenazic* form. See Neubauer, p. 161, No. 5.

76

Ṣeliḥoth [Propitiatory Prayers], *Ashkenazic* rite.

Paper. 4to. 20×15 c. ff. 135. Cent. XVII–XVIII. Square characters, pointed, occasional marginal notes, companion volume to No. 77. At end, liturgical poem by Moses b. Abraham Luzzatto.

Note by owner, inside cover:

"Ven^{a} (= Venezia) @ 23 Agosto [1]753, Di mi Jacob Raffael g (or f)^{m} Leon Leui.

Comp^{o} (= comprato) de R. Femel, con un altro tomo, Li. i. 10."

The same note is to be found in the companion volume, 77, f. 195a.

The MS contains the following *Ṣeliḥoth*:

F. 1a לך יי הצדקה
שומע תפלה

F. 4a יי אלהי הצבאות יושב הכרובים
איך נפתח פה לפניך דר מתוחים

F. 5a אל ארך אפים אתה

F. 5b מה נאמר לפניך יושב מרום

F. 6b אנשי אמונה אבדו באים בכח מעשיהם
F. 7a אל מלך יושב
F. 8a אנשי אמונה עברו מרוב עוונינו גברו
F. 9a אין מי יקרא בצדק
F. 10a במוצאי מנוחה קדמנוך תחילה
F. 11a יושב בגבהי מרומים ומביט בעמקי הדומים
F. 12a זכור לנו ברית אבות וגו׳

Then follow the ordinary concluding *Seliḥoth*, including the extra portions (such as עזרא הסופר אומר לפניך) usually added on the Day of Atonement.

The *Seliḥoth* for the 2nd day begin on f. 18a.

F. 18a תבא לפניך שועת חנון
F. 20a אין כמדת בשר מדתך
F. 21a אזון תחן והסכת עתירה
F. 22a יי אל רחום וגו׳ (פזמון)
F. 22b אדון בינה הגיגינו אֱזֹן שיחנו בְּשַׁאֲגֵנוּ

Seliḥoth for 3rd day:

F. 23a אקרא בשמך להחזיק בך אתעורר
F. 24a איה כל נפלאותיך הגדולות והנוראות (f. 24b unpointed)
F. 25b אנחנו החומר ואתה יוצרנו
F. 26b ישראל נושע יי תשועת עולמים (*Pizmon*)
F. 27a אודה עלי פשעי לצור מעזי ומושיעי

Seliḥoth for 4th day:

F. 28b אם עוונינו רבו להגדיל
F. 29a אך בך מקוה ישראל יי
F. 30b ארכו הימים ודבר כל חזון
F. 31b מלאכי רחמים משרתי עליון (*Pizmon*)
F. 32b אז קשתי וחרבי

Seliḥoth for 5th day:

F. 33b איככה אפצה פה ואיך ארים עין

F. 35a אפס הוד כבודה נאלמה דברנית

F. 35b אליך נשואות עינינו בכל פנה ופנה אשר זריתנו

F. 36b חננו יי חננו

F. 37a אל נא רפא נא תחלואי פוריה

Seliḥoth for 6th day:

F. 38a אתה מקדם אלהינו אדוננו

F. 39a אריה ביער דמיתי

F. 40b אויתיך קויתיך מארץ מרחקים

F. 41a רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף

F. 41b אריד בשיחי בשיחי לגוחי

Seliḥoth for 7th day:

F. 42b אקרא בשמך להחזיק בך להתעורר

F. 43b אל ימעט לפניך את כל התלאה

F. 44b אנחנו החומר ואתה יוצרנו

F. 46a יי שמעה יי סלחה

F. 46b אליך צורי כפי שטחתי

F. 48b אלהי הצבאות יושב הכרובים בטית שובו בנים שובבים

Seliḥoth for Eve of New Year:

F. 49a יי אלהי הצבאות נורא בעליונים

F. 50b אדון כתקח מועד לשפוט מישרים בתעצומיך

F. 51b אדון בפקדך אנוש לבקרים

F. 52b אדון בשפטך אנוש רמה

F. 53a אך במתח דין ומרוץ חבל

F. 54a אך בך לדל מעוז

F. 54b אל באפך פן תמעיט

F. 55a אוילי המתעה מרגיז ומחטיא

F. 55b אל נא תיסר באי עדיך

F. 56b אדון דין אם ידקדק

F. 57b אורך ואמתך שלח (unpointed)

F. 58b אשפוך שיחי לפניך צורי

F. 60a אליך האל עיני כל יציר תלויות

F. 61a אלהים בישראל גדול נודעת

F. 62a אני עבדך בן אמתך ברוב חסדך אבוא ביתך

F. 64b אמונים בני מאמינים הנאמנים בבריתך

F. 66a is headed לערב ראש השנה and contains the *Pizmon* שופט כל הארץ

F. 66b is headed לערב יום הכפורים and contains the *Pizmon* ירצה צום עמך

F. 67b אלה אזכרה ונפשי עלי אשפכה

F. 69b זכור ברית אברהם (*Pizmon*)

F. 70b ובכן יהי רצון מלפניך... שתהא השנה הזאת...

F. 71b אנא הבט בצדקת עבדיך חסידיך

F. 72b תפלה תקח תחנה תבחר

Ṣeliḥoth for Fast of Gedaliah:

F. 75a עם יי חזקו ונתחזקה

F. 75b אמנת מאז ארשת ניב שפתים

F. 76b אבלה נפשי וחשך תארי

F. 77b את צום השביעי ואת צום החמישי שקלם בתפקידיו

F. 79a אלהים אין בלתך לדור ודור ממשלתך

F. 80a תשוב תרחמנו שוב שבותינו כנואמך

F. 81a אז בהר מור ריץ יונת אלם

F. 82b הורית דרך תשובה לבת השובבה (*Pizmon*)

F. 83a אוילים מדרך פשעם מעונותיהם יתענו ברשעם

F. 84b תורה הקדשה התחנני בבקשה

Ṣeliḥoth for 2nd day:

F. 86a לב ונפש נשפוך כמים

F. 86b את יי בהמצאו לדרשו קדמתי

F. 87b אם אמרי אשכחה מרי שיחי

F. 88b אליך האל עיני כל יציר תלויות

F. 89b אליך יי שועתי בצר לי קראתי

F. 90b ארח צדקה ועלמות נחיית דבריך

F. 92a אל הר המור גבעת מוריה

F. 93a שחר קמתי להודות (*Pizmon*)

F. 93b גדול עוני ולחטוא הוספתי

F. 95a מלך מלכים רם על רמים

Seliḥoth for 3rd day:

F. 95b אשת נערים האהובה

F. 96a אתה הרואה בעלבון נעלבים

F. 97b ארבן וקצרן לא יחדל וימנע

F. 99a אטתי מטתי מרוב צרה ותוגה

F. 100a אתה חלקי וצור לבבי

F. 102a תחרות רוגז הניח ותזכור רחם

F. 103a איתן למד דעת, טרם לכל מודעת

F. 104b באשמרת הבקר קראתיך אל מהולל (*Pizmon*)

F. 105a אשמרה אליך עזי אלם לפני גוזזי

F. 106a שֶׁבֶת הכסא אשר למעלה מנשא

Seliḥoth for 4th day:

F. 107a שחרנוך בקשנוך יוצר הרים

F. 107b מקוה ישראל יי מושיעו בעת צרה

F. 109b אני קראתיך כי תעננני אל

F. 110b תערוג אליך כאיל על אפיקים

F. 111b שוממתי מרוב יגוני

F. 113a אב לרחם ורב סלוח חוללתנו

F 114b אזרחי מעבר הנהר

F. 115b לך יי הצדקה (*Pizmon*)

F. 116a אליך צורי כפי שטחתי

F. 118a שערי שמים בלולי אש ומים

Seliḥoth for 5th day:

F. 119a אז טרם נמתחו נבלי שכבים

F. 120a איככה אפצה פה ואיך ארים עין

F. 121b אברו חכמי גזית יושבי גנים

F. 122b תאות נפש ולב נעגוע וערג

F. 124a אקרא אל אלהים קולי

F. 125a תוחלת ישראל חסד לא נעזב

F. 127a אהל שכן אם ריקן

F. 128a כי הנה כחומר ביד היוצר

F. 128b אורה עלי חטאתי

☞ F. 129a תא שמע מרי עלמא ☜

F. 131b יי שומרי לביתך נאוה שמירת קדש כמו נר מצוה

The *Seliḥoth* end on f. 134a. The verso is blank. F. 135a contains a poem by Moses b. Abraham Luzzatto, of Padua, in 15 lines, the initials of which form the acrostich

חת חזן בפדואה יהוה

The rubric below mentions R. Eliezer (*sic*) of Worms. At the side there are explanations of the Qabbalistic phrases

אנקתם, דיונסים, פסתים, פספסים, א"בג ית"ץ וגו'

F. 135b contains Qabbalistic prayers for the *Ḥazzan*.

77

מחזור, [Festival Liturgy] containing service for New Year and portions of service for Day of Atonement and שבת שובה. *Ashkenazic* rite.

Paper. 4to. 19·8 × 15·4c. ff. 176. Cent. XVII–XVIII. Square characters, pointed. Marginal notes. As this MS is a companion volume to (76), the leaves are numbered from 136–312.

The MS begins at המלך היושב (f. 136a). No *Piyyuṭim* are given and ff. 136–168 contain outline of the service. After סדר תקיעת שופר (f. 145) some pages are wanting. F. 146a begins at כן תעביר[1] (middle of ונתנה תוקף). The MS continues according to the usual *Ashkenazic* rite. There are no *Piyyuṭim* within the קדושה; after עוד יזכור לנו (f. 147); האוחז ביד מדת משפט (f. 147b); ומפני חטאינו (f. 148b); א"וא היה עם פיפיות (f. 150b); אוחילה לאל (f. 151a), no *Piyyuṭim* are given. The service for כל נדרי begins on f. 160; the outline of service, *'Amidoth* and rubric are

[1] Marked as beginning for the *Ḥazzan*.

given: also האדרת והאמונה לחי עולמים (f. 165b); בריעה and יראה בקשתנו till יעלה תחנונינו (f. 166b), but from יעלה ענוינו is omitted. שמות for end of נעילה (f. 167a).

שיר היחוד for Sunday (f. 167b); for Monday (f. 170b); for Tuesday (f. 173a); for Wednesday (f. 177a); for Thursday (f. 180b). This begins with צרור המור אשכול הכופר which is part of the שיר for Wednesday. At מי כמוך דעה מורה where the שיר for Thursday should begin, a correction has been inserted by a later hand. For Friday (f. 183b); this, too, has been wrongly divided. It begins at אין אלהות כאלהותך. It has also been joined to the שיר for שבת. After (187a)

ומעון ומקוה תעשה בפי כל, צרכי הכל כאשר לכל

the scribe continued immediately with וברך עמך באור פניך which is in the שיר for שבת.

אנעים זמרות (f. 187b). Here the scribe has inserted the portions previously omitted, beginning שלשת ימים הראשונים אז הבינותם and the commencement of לאחרונים אז ביום השביעי נחת.

Ff. 192–4 are blank. On f. 195 *Maḥzor* proper for 1st day of New Year begins. Henceforward everything is given in full, according to the usual *Ashkenazic* rite.

F. 253b, *Maḥzor* for 2nd day of New Year.

F. 304a, יוצר for אור עולם קראו, שבת שובה; f. 304b, דכא אנוש; f. 305b, אופן, כי אם שם אדיר; f. 306b, אל אלהינו נשוב; f. 307b, סדר כפרת.

Owner's name on f. 195a:

Di mi Jacob Raffael g (f?)^{m} Leon Levi. Comp^{o} (= comprato, bought) in Ven^{a} (= Venezia) li 23 Agosto [1]753 de R. Femel, unito ad altro compendio di סליחות, Li. 1. 10.

See inscription in the companion volume 76.

78

Liturgy for יום כפור קטן [the Monthly or Lesser Day of Atonement], entitled סדר יום כיפור קטן עם תפילות מנחה וקריאת התורה וגם ההפטורה (*sic*) לתענית ציבור עם טעמים ונקודת הכל כתיבת יד על קלף באותיות כמו דפוס אמשטלירדם:

Vellum. 14×10c. ff. 20. Date ת"קהל = 1775. Square and Rashi

characters, very beautifully executed; illuminated title; written in Mannheim.

Binder's leaf contains the following notes:

(1) תק״מה ... שוחט ... פה העלישויא

i.e. 1785, Hoellischau, Bohemia.

(2)

נתן לי במתנה גמורה מן אדוני אבי זקני התורני מוה״רר מיכאל צבי טויבער י״צו ויחיה לאי״ט אני בן בתו הק׳ מאיר באנד מוועַרבויא

(= Verviers; so Neubauer. But the reading is מאועַרבויא, Mauerbau or Auerbau?).

(3)

ניתן לי במתנה גמורה מאת אדוני אבי ז״צל וירשתי אותה מעם אדוני אבי ז״צל אני הכותב הק׳ מיכאל צבי בל״אע מ״וה מ״קה ז״צל מהעלישויא

The MS seems to have belonged to a שוחט of Hoellischau, who has put his name in various places.

Scribe's name, ס״גל (or מיהם) שמחה פיהם

On the last binder's leaf:

יום ביפור קטן הלז שייך למי ששייך ולמי שייך למי שנתן מעות ומי נתן מעות מי שענה ומי ענה מי שהיה רוצה ומי היה רוצה מהו״רר משה במר ... י״צו מ״קק העלישויא

This seems to imply that the MS was bought at auction.

Overleaf:

אויף דער ווין בייא דען זיינין לאמפיל (?) בייא דער פערין מיל ...

See Neubauer, p. 161, No. 4.

79

Ṣeliḥoth [Propitiatory Prayers], Avignon (?) rite.

Paper. 4to. 20 × 14c. ff. 58. Cent. XVI. Italian *Ashkenazic* Rabbinic hand, headings in square, partly pointed. See Neubauer, p. 161, E, 3.

The MS is in very bad condition, owing to the mordant in the ink having eaten through the paper. Parts are almost illegible, hence a list of the *Ṣeliḥoth* has not been given.

The MS bears the signature of Elisha b. Isaac of Carcassonne (f. 1a). There are many owner's notes:

(1) F. 1a.

לעולם יכתוב אדם שמו על ספרו זה הספר קנין כספי אלישע דקארקאשונוה בן יצחק י"צו :

(2) F. 1a.

זה הספר קנין כספי ... אני הצעיר יוסף צמח דקארקאשונוה :

(3) F. 15a.

הצעיר ישראל דריויש כתיתיש

דריוש = Dreux, cf. Gross, *Gallia Judaica*, p. 171, but דוויש, de Vives, seems clearly correct. כתיתיש = Cotissus? Coutissus?

(4) F. 56a.

Revisto p. me Antonio Franc^co^ (= Francisco) Enriquez, ex ord^e^ Rev^mo^ (Reverendissimo) P. (Padre) Inquisitor, Avig. 1687.

(5) F. 56b.

Salomum decoutisun, Jaco decoutisun, bono Astruco, Aboau decoutisun, isurg amen uiamen scela.

isurg = i, sur, g = י"צו

uiamen = ואמן

scela = סלה

(6) ib.

משה דלוניל

(7) F. 57a.

Contains a quotation from Psalm i, 1 in Hebrew, and a crude transliteration in Latin characters, also the signature דוד עטר י"צו

(8) F. 58a. אלישע דקאר קאשונוה

(9) F. 58b. ממני זה הספר הצעיר ... הוא בואניט דוויואש

(10) ib. ממני זה הספר הצעיר ישראל דוויוש

80

Maḥzor [Festival Liturgy], Roman rite, containing prayers for Day of Atonement, Public Fasts and New Year.

Paper. Sm. fo. 20·5 × 15 c. ff. 200. Cent. XVI. Italian-Rabbinic hand, headings in square character; partly pointed.

Beginning and end are incomplete. A previous numeration shews that the first two pages are wanting. The names of the authors are occasionally prefixed to the *Piyyuṭim*. The MS conforms, in the main, to the printed

edition (Bologna, Steinschneider, 2579), with which it has been collated, hereafter cited as P.T. The passages, however, which the censor has erased in the P.T. are intact in the MS.

Ff. 1–16a. MS begins with *Seliḥoth* for days preceding New Year, at the words: זכור עדתך קנית קדם :

F. 16b is blank.

Ff 17a–19a. Rubric and *Minḥah* for ערב יום כפור

Ff. 20a–30a contain Evening Service for Day of Atonement, with the following variations from P.T.:

דלתיך הלילה
אל מלך יושב
יום יעלה נקראה

} are placed after ישראל בחירי אל

ברוך אלהי עליון omitted, but the MS contains two additional strophes of the preceding *Piyyuṭ* or rather a separate *Piyyuṭ* (אל כפים נשאה) with a similar refrain.

Ff. 30b–81a. שחרית for יום כפור. In the ודוי, after the paragraph במה אקדם, the MS inserts (f. 56a) ... אלהי עד שלא נוצרתי כדאי

On f. 56b, the first words of the רשות are not א׳וא היה עם פיפיות ותהיה עם : but simply שלוחי עמך

On f. 62a, after the *Piyyuṭ*, ביום הלבנת פשעי, the MS omits ישן אל תרדם. The *Piyyuṭim* for Sabbath, שרי קדש היום and יום שבת וכפורים etc., are given on f. 63a foll. The P.T. inserts them later.

All the *Piyyuṭim*, from (and including) יום כפרת עוני up to (and including) אז מקדם הקדמת תשובה, are omitted in the MS. After יוסף אשר מקדם, the MS has the following *Piyyuṭim* only (in this order):

אביון המשוע ויתום ואין עוזר לו : תכלה ממנו אפך וחמתך :
אזנו יצורי אלי : שוכני בתי חומר : אודך י׳ כי אנפת בי : אביעה
כתם עוני :

The MS then continues with the *'Amidah* and corresponds to the P.T.

Ff. 81b–108a contain מוסף, which agrees with P.T.

F. 108b, after מוסף, contains the *Piyyuṭ* אם תיראו את פני י׳. (Davidson, *Thes.*, p. 388, No. 8580.)

Ff. 109a–128b contain *Minḥah*. On f. 114b, the *Piyyuṭ* אנא חון במי תפלה, which should be given here, is omitted.

On f. 123b, instead of the *Piyyuṭ* אביעה כתם עוני, which was given for מוסף, the MS has three *Piyyuṭim* by R. Benjamin, viz.:

בת עמי לא תחשה : מוליך מוני : תאות אדם מכון ובניין :

On f. 127b אשפוך תחנה ביום זה ברנה is omitted. The conclusion of *Ne'ilah* is somewhat shorter than in P. T. and the order of paragraphs differs slightly. The prayers for י"כ end on f. 144b.

Ff. 144b–187a contain prayers for תענית צבור

Ff. 188a–end contain prayers for ראש השנה

81

Ṣiddur, [Liturgy] **with Festival Prayers**, Roman rite.

Vellum. 9 × 6 c. ff. 152. Cent. XIV–XV. Italian current hand, headings in square character. The writing is small and neat.

Illuminations on ff. 3ab, 5a, 7b, 8b, 10b, 13a, 15ab, 16b, 19a, 22b, 26b, 28b, 31b, 32a, 34b, 37a, 39b, 41a, 43b, 46b, 49a, 52a, 54a, 58a, 61b, 63b, 64b, 68a, 71a, 72b, 76a, 77b, 81b, 87b, 88b, 91b, 94a, 98a, 99b, 101a, 107a, 109a, 112b, 115b, 117b, 120b, 121a, 124a, 127b, 129a, 131b, 134a, 138a, 140a, 144a, 146a, 148a.

(First leaf and end missing.)

The MS has been compared and agrees with the Bologna edition of the Roman Prayer Book, Steinschneider, 2579, hereafter cited as P. T.

F. 1a begins in *Šaḥarith*, at the words וצונו על נטילת ידים

On f. 1b, instead of the ברכה שעשיתני ישראל, the MS has שלא עשני גוי. The words usually censured have sometimes been passed and sometimes been deleted, cf. עלינו, למלשינים, וכל הרשעה כלה כעשן תכלה etc. In some cases they have been omitted, gaps being left by the scribe, e.g. f. 85b, in the alphabetical *Piyyuṭ* for the first night of Passover, beginning ליל שמורים פסח אכלו פחוזים, the strophe ח has been erased. On the other hand, in the previous *Piyyuṭ* (f. 84b) ליל (גבור על אדום יחצנו כחצה) שמורים אותו אל חצה the word אדום is retained in the MS, although wanting in P. T.

ונתנה תוקף is given in the מוסף for יום כפור but not in מוסף for ראש השנה, as in P. T.

After the Order of the Prayers, the following *Piyyuṭim*, which, in the P. T., are embodied in their respective services, are here given separately.

F. 125a. ודוי גדול, beginning: רבונו של עולם קודם כל דבר אין לי פה

F. 128a. ודוי אחר, beginning: ... לאלהי מרב עוני ... במה אקדם

F. 132b. באור דברי נכוחות, beginning: ... רשות לעבודה

F. 134a. אזכיר סלה לשם פה לאדם וגו׳, beginning: סדר עבודה

F. 150a. The order of the הושענות

The following *Piyyuṭim*, which are not in P. T., are included in the MS:

(1) F. 91b. אל נגלה בסיני וגו for שבועות, beginning: מערבות. See Zunz, *Lit. Geschich. d. Syn. Poesie*, p. 73. (Included by Zunz among anonymous compositions belonging to Roman rite.)

(2) F. 144a. אתלונן בצל מחורב וגו׳ for סכות, beginning: מערבות. See Zunz, *loc. cit.* (anonymous, Roman rite).

(3) F. 96a. *Seliḥoth* for evening of ראש השנה, beginning: אמוני מלך אדיר במרומים and נבונים

These are not in the P. T. nor does Zunz mention them. See Hirschfeld, No. 215, p. 66. For the foregoing see I. Davidson, *Thesaurus*, vol. I, p. 256, No. 5611; p. 107, No. 2272; p. 181, No. 3901; p. 404, No. 8910.

(*b*) *Private devotion and liturgical rubrics.*

82

Order of Prayers of R. Isaac b. Solomon Luria (א״רי).

Paper. 12mo. 16 × 10 c. ff. 188, including 18 blank leaves. Cent. XVI–XVII. Italian current hand. Complete.

Title-page f. 10a:

תפלה של הא״רי זל״ה עם כל
כוונותיו בקצור של כל השנה,

Scribe's name, Solomon פאדווה

Various liturgical arrangements and collections of מנהגים by this author have been printed. See Hirschfeld, Nos. 326, 333, 357k.

Prayer for those going to sea, see No. 26, f. 253b.

Private devotions, see Nos. 106 (8), 120.

83

Liturgical comments, rubrics, portions of liturgy and selections from the end of a תשבץ[1]: also list of calendar cycles, and a necrology.

Vellum. 21·7 × 15·6 c. ff. 9. Two columns of 31 lines each to the complete page. [Date] 1433. Franco-German hands, Rabbinic and square character. See Neubauer, p. 160, E, 1.

[1] Not, however, the תשבץ of Samson b. Zadok (ed. Lemberg, 1858), nor that of Simeon b. Çemaḥ (ed. Amsterdam, 5498).

F. 1a, inner column, begins:

נשמת כל חי׳ נשמה ורוח אחד הן אלא לפי שבשבת יש נשמה יתירה באדם כדכת׳ שבת וינפש׳ ומתחילין ואמ׳ גם הנשמה היתירה וגם הרוח שהוא עיקר הגוף

F. 1a, inner column, contains comments on נשמת

„ outer „ „ „ „ האל בתעצומות עזך

F. 1b „ „ „ „ „ ובמקהלות and אל אדון

„ inner „ „ „ „ לאל אשר שבת

F. 2a „ „ „ „ „ ישמח משה

„ outer „ „ „ „ על הכל and אז בקול

F. 2b „ „ „ „ „ Laws of עליות

„ inner „ „ „ „ blessings of the *Haftarah*.

This continues till f. 3a, outer column.

F. 3a, outer column, contains laws for Torah benedictions and for the Torah readings. Continues till f. 3b, outer column, and ends with סילוק. Then follow rubrics for conclusion of שחרית.

F. 3a, inner column, contains order of מוסף, with comments on various portions, till f. 5a, inner column.

F. 5a, inner column, is by a different hand and has nothing to do with the previous portion of the MS. It *follows* f. 5a, outer column. It gives a list of the burial places of Rabbis and famous men, beginning thus (inner column): ... כפר פרעם ? נקבר עבדיה הנביא ואסתר המלכה but the section really begins at the head of the next column:

בעזה אתחיל לכתו׳ סדר קברי אבותינו ז״ל מפי וכתב ר׳ וייבלין (וידלין ? cf. No. 58) ירושלמי ז״ל בשפיט הנקר׳ צפת נקבר ר׳ דוסא ובן עזאי ור׳ יוסי בן זמרא...

F. 5b is an isolated leaf, containing portions of the שחרית *'Amidah* for New Year, from זכרינו לחיים till ושמך נורא על כל מה שבראתה. The headings are in large square characters. The smaller characters are Franco-German. This leaf, of course, comes originally from a different MS.

From f. 6a, inner column, to f. 6b, outer column, there are a series of paragraphs of the תש״בין, dealing with various laws. The paragraphs are numbered in the margin from ר״ף to רצ״ב. The page begins:

כל מוצאי שבת עכ״ל: רף. אומ׳ כשהיה מבדיל על שולחנו מבדיל מעמד ונוטל אבוקה בידו...

Section ר״פג is headed והילך ברכת הלבנה

„ ר״פה „ „ „ והילך קצת מדרך ארץ

The last paragraph (ר״צב) ends on f. 6b, outer column, with the words סליק התשבץ. Ff. 6b–9a (end) contain a complete index of the sections of the תש״בץ, concluding thus:

סליק: שנת ק״צג [ת]קופה טבת נופלת ב׳ שבט ביו׳ ד׳ (?) ד׳ שעות ומחצי[ת]

This may be the date of the MS. Then follows an erased signature in modern cursive hand.

Below is the following calculation:

467
183
284
467

An owner (in 5467 = 1707) has attempted to calculate date of the MS, but mistook ק״צג for ק״פג (183). There is no doubt that the second letter is צ.

F. 9b contains various combinations of letters and a modern signature. The letters form an almanack for the two Metonic cycles of 19 years each. The first line is invariably ע or פ, i.e. עוברת or פשוטה. The second line, cursive characters, gives the year as *Anno Mundi*. The third line consists of groups of two letters, the former (א–ז) being the day of the week on which the first day of Passover falls, the second, descriptive of the year, is always כ, ח or ש, i.e. כסדר, חסרה or שלמה. As the years range from רלא (1661) to רסג (1703), the calendar must be an addition by a late owner. The following is an example of the method:

ע (= עוברת)

רלג (= 5433 or 1673 C.E.)

הש (= יום ה׳, שלמה)

Therefore the year 5433 A.M. or 1673 C.E. is a perfect leap year, in which the first day of Passover falls on Thursday.

The following note is written below:

אני הסופר אשקל (*sic*) הכופר יצחק איזק בן הר״ר זאב וואלף מק״ק וואלטש למדתי הזה הספר ולא ראיתי הספר כזה מלמד פה מענערש (מענברש?) תיפלא השתא תע״א לפ״ק היום יום ד? ט״ז אייר פה מענערש? תיפלא

(= Kirche, but the first part of the name is not clear).

וואלטש is Wolcz (or Volscz?) by the Dnieper. See Steinschneider, *Cat. Index Geogr.*, p. xxxxiv (*sic*: should be lxxxxiv), No. 224. The date is Wednesday? (Tuesday night?), 5th May 1711.

84

Four leaves of rubric for Day of Atonement and Tabernacles. Judæo-German.

Paper. 20 × 14 c. Cent. XVI. *Ashkenazic* hand, current character.

F. 1a begins:

...דר נוך זאגט מן אבינו מלכינו איש עש אנדרש ניט שבת.

The following סליחות are prescribed for מוסף:

איך אשא ראש:
אבל אנחנו:
אכפרה פני מלך רב:
אפסו אישים:
אריאל בהיותו:
אדון דין:
אדון במתה דין:
אמנם אנחנו:
אלהי רבת צררוני מנעורי:
[א]ני הוא המדבר:
אהבת עזה:
ה' שמעה ה' סלחה: (פזמון)
גדול עוני:
חטאנו:

There is no mention of the עבודה.

The following *Seliḥoth* are prescribed for מנחה:

תעלה תפילתנו:
אדון בפקדך:
משאות כפי:
ותיק וחסיד:
אלהים אל דמי:

אבואה ואשתחוה :
אך בך לדל :
אל באפך :
אלהי רבת צראנו (*sic*) :
אלהי העברים :
אמונת אומן :
לך ה׳ הצדקה :
אלה אזכרה :

85

Qabbalistic and other notes on liturgy, poems, etc.

Paper. 4to. 18 × 15 c. ff. 16. Cent. XVI–XVII. *Ashkenazic* hand, current character, headings in square.

The MS has been wrongly bound and numbered.

The numerals hereafter enclosed in brackets are the correct ones, the others follow the present order of the leaves.

(1) Ff. (1)–(8) and (9)–(11), according to the present pagination 6–13 and 2–4, contain beginning of סודי התפלה by El'azar of Worms (see ending on f. 11a).

A note on the binder's leaf states :

[סו]ד כל ברכה וברכה ומנין תיבת ואותיות מהגאון בעל רקח י״צו

The treatise is headed :

בעזרת הש׳ נורא עלילה
אכתוב מנין התפלה וסודי התפלה :

and begins :

ברוך בברכת נטילת ידים י״ג תיבות כנגד שאו ידיכם וגו׳

The MS ends on f. (11a) = 4a :

סליק ליקוטי טעמי תפלות כי לא כתבתי, רק א׳ מעשרים והוא האריך עיין בספרו :

(2) Ff. (11a)–(12a) = 4a–5a. Various Qabbalistic notes, beginning :

הרוח שליחות הנשמה כי הנשמה עיקר והוא אשר יצא מרוח פיו וחוזרת אל פיו הרוח יוצאה והיא חולמת אבל הנשמה אינה יוצאה עד עת מיתה ולכל בהמה יש רוח שנא׳ ורוח הבהמה וכתי׳ בידך אפקיד רוחי ולא אמר נשמתי ע״כ לשון ר׳ אליעזר בעולם קטון...

(3) F. (12a)=5a. Liturgical poem by Abraham ibn Ezra, for מוצאי שבת, beginning (Davidson, *Thes.*, p. 336, No. 7408):

אקראך בליל ראשון
מבדיל בין אור לאישון
השאיבני מי ששון
ממעייני הישועה

The other verses begin with the words בית, רועה, הר and משבריך, the initials thus form an acrostic, Abraham.

(4) F. (13a) or 4a. Letter of Abraham Maimonides (from *Sefer Milḥamoth hash-Shem*), beginning: ... מה בערו האומרים

The letter, which has been printed (see *Sammelband... M'kize Nirdamim*, ed. A. Berliner, Berlin 1885, No. 42, pp. 15 and 28), is headed:

... מכתב ... אשר שלח רבי אברהם בן הגאון ... משה ... מיימון לההלות ארץ בורבינצא (Provence) ולשאר קהלות ... אשר בספרד על ענין המחלוקת ... בין חכמי עיר לוניל ובין חכמי עיר מונטפזליר (Montpellier).

The page is headed:

לקוטי מכת' רבי אברהם בן רבינו משה ברבינו מיימון זל"ה...

(5) F. (15)=14. Various poems, etc.

(*a*) מפי חכם בקש תורה

(*b*) נמצא אחד גשמות אין לו

(*c*) אחד בלי אחדות תדינני

(Part of No. 2399, p. 113 in Davidson's *Thes.*?)

(*d*) גלגל סובב על קו יושר

(*e*) Verses from comments of Ramban and ibn Ezra, from פ' תזריע.

The MS is almost entirely identical in contents with Neubauer, *Cat.* 1575, and (1) is to be found also in Neubauer, *Cat.* 1569, 5.

Owner's name, שלמה מדובנא, twice, ff. $(14)^a = 13^a$ and $(1)^a = 6^a$.

ודוי [Confession] from ספר ברית אברהם, see 110 (3).

(*c*) *Liturgical Poems, not incorporated Piyyuṭim.*

פרק שירה, see 110 (2); 138 (3).

Poem for מוצאי שבת, by Abraham ibn Ezra, see 85 (3).

Poem for Three Festivals, see 113 (2).

שיר הכבוד וגו', see 74, 77.

B. Non-Jewish Liturgy.

86

Church of England. Book of Common Prayer. Hebrew.

Paper. 8vo. 19×12c. ff. 66 (many blanks). Cent. XIX. German cursive hand. Followed by a copy of a printed Hebrew translation of Church Catechism, done by Thomas Ingmethorpe, 1632.

Owner, M. Alexander.

87

Church of England. Book of Common Prayer. Hebrew. At end, comparison of Hebrew, Arabic, Persian, Targum and Samaritan texts of several verses in Genesis.

Paper. 4to. 20 × 13·5 c. ff. 13, numbered, from left cover, 17–40. Cent. XIX. Square character, unpointed. Marked Phillipps MS 23901, vol. 2. In the prayer for the king on f. 35a George (probably George III) is named.

Liturgia...Dioscuri, see 154.

88

Various treatises, chiefly grammatical.

Paper. 4to. 21·4 × 15·5 c. ff. 214. Cent. XVI. Italian-Rabbinic characters. Originally in Library of the Duke of Sussex but not mentioned by Pettigrew.

(1) Ff. 1b–14b and 212b–213. Notes on grammar, paradigms, poems, Qabbalistic charms, etc. by various hands. Ff. 4–7 deal with the development of the *Halakhah* from Mishnaic times till the author's day. The following are some of the authorities to whom reference is made:

Maimonides,
Rashi,
Ramban,
Ram,
R. Abraham b. David מפושקיירש, Posquières,
R. Judah b. Barzillai of Barcelona,
R. Meir ha-Levi (Abulafia) of Toledo,
R. Gershon b. Solomon מבירש (Beziers; on Gershon cf. Gross, *Gall. Jud.*, p. 99)[1],
R. Jonathan hak-Kohen of Lunel,
R. Aaron ha-Levi,
R. Solomon b. Adrat,
R. Moses b. Jacob מצרפת,
R. Perez and Maharam.

(2) Ff. 15–182b. לבנת הספיר, Hebrew Grammar by R. Judah b. Yeḥiel Rophe, Messer Leon, complete, with index and introduction.

See Benjacob, p. 256, No. 61; Buxtorf, 103; Neubauer, *Cat.* 1491.

F. 19b contains the following poem by R. Joseph זרקא:

מכלל יופי בלתי דופי. לבנת ספיר זה מי ברא:
ו"אשמע ב"ו ק"ול בה"דר. א"ריה ש"אג מ"י ל"א יירא:
לי שם תפארת לי גאון. על כל איש מצאתי לי און:
כי כאריה קצין (בצאן?) אהיה. על כן קראו לשמו ליאון:
וזאת ליהודה ויאמר

[1] Prob. read מבדירש. Beziers is so spelt in Benjamin of Tudela's *Itinerary*, pp. ג and 3, ed. Adler (London, Henry Frowde, 1907).

עת לביא יקום יתנשא. לראות אוצר אוכל מכביר:
נותן עם צוף אמרי נועם. יאמר יוסף הוא המשביר:
אם כל עץ לשכור אל יוסף. ארז שטה ערמון חושף:
מטע השיר יוצא פרח. כי יולד על ברכי יוסף:

There are several poems and משלים in the treatise, which ends:

ונשלם מה שהגבלנו בזה הספר מזאת המלאכה בי"ח באלול ר"יד י"ת וישתבח שם האל לעד ולנצח נצחים אמן

The date mentioned is Wednesday, 11th Sept. 1454: as it also is to be found in Bodleian MS No. 1491, cited above, the year probably alludes to the completion of the original work.

(3) Ff. 184–188. Preface to Moses Qimḥi's *Mahalakh* by R. Benjamin b. Judah (cf. Neubauer, *Cat.*, No. 1483), beginning thus (cf. f. 1b, line 1, ed. Basle, 1531, Steinsch. col. 1842, No. 7):

נאם בנימן הכאֹ בר יהודה בלאֹ בראותי ספרי המדקדקי' אשר אתנו אשר עיקר דברם וכוונתם איננה כי אם על השמות...ולא ראיתי בהם ספר מחובר מספיק למעיינים ולכן אנשי מקומינו אשר במדינת רומא...מלאכת הדקדוק בעיניהם כאבן מעמסה ותהי עליהם למשא.

(4) Ff. 189b–196b. The first four שערים of the יסוד מורא by Abraham ibn Ezra. The scribe left sufficient blank pages to copy the whole treatise, but ended at מלך כהן עשיר ועני בישראל גם (last sentence of שער ד'). See *Descriptive Cat. of...Libr. of...Dr Louis Loewe...* by James H. Loewe (Lond. 1895), p. 57, MS VII. See also *Monatschr. f. Gesch. u. Wiss. d. Jud.* vol. XXXVIII. *Die Handschriften des Dr Loewe*, by Dr H. Hirschfeld, No. VII.

(5) Ff. 206–211. Commentary on שש כנפים, an astronomical work by R. Immanuel b. David, by R. Solomon b. Abraham b. Mešullam Avigdor.

89

מכלול [Grammar] by David Qimḥi.

Paper and vellum. 8vo. 21·8 × 14·6c. ff. 149. The first leaf, vellum, and the last, paper, missing: last five leaves defective at top. Dated 1434. Spanish-Rabbinic hand: marginal notes. See Neubauer, p. 162 G, 1. The vellum leaves are the first and last of each quire except the last one. Collation: 1_{2-16} $2-9^{16}$ 10_{1-5}.

Colophon on f. 148b:

נשלם ספר הדקדוק הזה על ידי לי ישראל ב"כר אברהם לאגו נ"ע

ב"יח ימים לחדש סיון בשנת הק"צד וכתבתיו לר' יוסף ב"כר שמואל פורטוגליש השם יזכהו להגות בו הוא וזרעו...

Date = Wednesday, 26th of May 1434.

This MS belonged to the Duke of Sussex but is not mentioned in Pettigrew. A note (by Black?) on the flyleaf, states, "de hoc libro מכלול vide Buxtorf, Bibl. Hebr. p. 121. Vide quoque eiusdem auctoris opus gram. עט ספר p. 157."

See Benjacob, p. 326, No. 1156.

90

לוח הבנין [A Paradigm of Hebrew verbs].

Paper. 4to. 23×18c. ff. 51. Dated 1774. *Ashkenazic* hand, text in Rabbinic (pointed) and current characters. Illuminated title-page in square. The drawing is signed Simon Solomon. Scribe's name יעקב רישא. Finished Tuesday [Wednesday] 28th of *Ṣiwwan* (June 7th) 1774.

The date is incorrectly worded: *Ṣiwwan* 28 can never fall on a Wednesday. The year is given by the chronogram (שנת) ולמען יחקו על לוח לבם(ל). The ו of ולמען has been added subsequently and the ב of לבם has been written small, to exclude it from the sum. It is probable that Wednesday has been written in error for Tuesday.

Headed: לוח הבנין...באותיות קונשטנדינא...הַאֲוֶר דֶע גְרַאם (Hâvre de Grâce). The dedicatory note follows: the names have been erased. The book was written for a patron מק"ק ברוק.

91

Hebrew Grammar by Moses Luzzatto, see title on end cover.

Paper. 8vo. 13×9c. ff. 62. Cent. XVIII. Spanish hand, Rabbinic and square characters. Complete. Hebrew throughout. Partly pointed. See Neubauer, p. 162 G, 2, where the MS is, however, incorrectly described as being on parchment; and description by Black on binder's leaf.

92

Introductio ad linguam Sanctam.

Paper. 8vo. 19 × 12 c. ff. 62. Dated 1750.

The MS is in English, it contains (1) Ff. 1a–20a, Hebrew grammar. (2) F. 58a, the 64th *Surah* of the *Quran* in Arabic. (3) Ff. 61b, 62ab, Arabic, Greek and Gothic alphabets.

Ff. 20b–58a are blank.

93

"**A general grammar of the Hebrew Language,** without points, upon an entirely new and original plan. Calculated for the use of schools and private gentlemen," by Thomas Yeates, 1797.

Paper. 4to. 20 × 16 c. ff. 45. Phillipps MS No. 23901, vol. I.

Lexicography.

94

Explanations of difficult words in Rashi's biblical commentaries, translated into German.

Vellum. 23·4 × 16·8 c. ff. 9. End incomplete. Cent. XIII–XIV Franco-German hand, Rabbinic character.

F. 1a is headed:

בשעה טובה אתחיל דא

The MS ends on f. 8b, commentary on Proverbs, at the words:

רשות לשון שרות מן תיבות הפוכות

The MS is old, perhaps of the XIIIth century. The following are specimens of the לעזים.

גליפרטא = וקדשו = *Gelieferte*

הירבערגא = אכסניא = *Herberge*

ווירטין = פונדקיתא = *Wirthin*

פוטשאפ' = שליחות = *Botschaft*

95

"**A vocabulary of the different parts of the body,** Hebrew and English," probably by Thomas Yeates.

Paper. 4to. 18·8 × 15 c. 131 pages. Phillipps MS No. 25452. Title-page missing.

96

Hebrew index by Thomas Yeates, marked Phillipps MS No. 19400. Words are grouped in nine grammatical orders.

Paper. Large 4to. 25·5 × 20·7 c. ff. 20. Cent. XVIII.

97

Grammatical and historical treatise on the Old Testament, with word lists and lexicographical notes, entitled "A new and complete

Nomenclature of the Sacred Hebrew Language..." by T. Y. (Thomas Yeates), 1799.

Paper. 4to. 23·5 × 19·5 c. 84 pages. Phillipps MS No. 20831.

98

Hebrew Dictionary by Thomas Yeates, marked Phillipps MS No. 20664.

Paper. Folio. 41·5 × 25 c. 273 pages. Cent. XVIII. Hebrew-English and English-Hebrew. Various notes at end.

99

Hebrew Lexicon by Thomas Yeates, marked Phillipps, No. 22929.

Paper. Folio. 33 × 20·5 c. 426 pages. Cent. XVIII, late. MS contains from א to ט, with Aramaic glossary and other notes.

100

Hebrew Lexicon by Thomas Yeates, marked Phillipps, No. 20830.

Paper. 4to. 23 × 18·5 c. 210 pages.

פרוש מלות זרות, see 125.

Index to Biblical citations, see 125.

VII. QABBALA

Qabbalistic alphabets, see 28 (3), 108 (2).

סודי התפלה, see 85 (1).

Liturgy and comments of Isaac Luria, see 82, 106 (12).

Qabbalistic notes, see 85 (2), 88 (1).

101

עץ חיים [**The tree of Life**] by R. Ḥayyim Vital and **Qabbalistic commentaries.**

Paper. Folio. 34·5 × 23 c. ff. 184 (2 blank). Cent. XVI–XVII. *Ashkenazic* hand, current character, headings in square. Coloured title-page, figures of Cherubim etc. Benjacob, p. 446, No. 514.

The water-mark is a fleur de lis, somewhat similar to Briquet (1907), No. 7017, Siegen, Coblentz etc., 1589, or to Nos. 7093–6, France, 1590.

102

עץ חיים [**The Tree of Life**] by R. Ḥayyim Vital, with prefaces and notes.

Paper. 4to. 21 × 16·1 c. ff. 157. Cent. XVII. Spanish-Maghrebine hand.

103

ספר הקנה, a Qabbalistic commentary on Genesis, by R. Elqanah b. Yeroḥam ben Avigdor, ממשפחת רם; paper and vellum.

The paper partly folio and partly quarto. 27 × 20 c. ff. 277. Dated 1465. Italian-Rabbinic characters, headings in square. Vellum leaves forming the first and last of each quire.

F. 1b contains the following marginal notes:

(1) זכור דבר לעבדך מנחם עזריה (מפאנו?)

(2) by a later hand:

נראה שזאת חתימת הרב מה"ר מנחם עזריה מפאנו זל"ה בעל ספר עשרה מאמרות נאם יעקב אבן צור ס"ט (י"עט Neubauer reads)

Certain sections, from f. 29a–32b; f. 45; f. 113–117, have been written

by another hand. F. 69 contains diagrams. The last leaf contains the colophon:

נשלם פרשת בראשית ברא:
שבח לבורא עולם ששת ימי ברשית ברא:
ויום השביעי בירך שבת קרא:
כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא:
על ידי לי זעירא:
מכולהו בני חבורא:
אשר שם יוי אקרא:
ויענה לי ביום צרה:
מרדכי בכר אליא נ"ע:
ונפשו תהא בצרור החיים צרורה:
והש אשר לו הפרנסה תלויה:
הוא יפרנסנו פרנסה בלי צערא:
(7) בעניין מה ש"אח"זל בעזרי[1]:
ומזוני לאו בזכותא תליא מילת[א]
אלא במזלא ולשב בתשובה ומקיים מצות התורה:
בתשעה לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ליהודים היתה אורה:
ביום חמישי שדי עופות ודגים ברא:
למנין עולם אשר ברא:
[חמשת א]לפים ומאתים ועשרים וחמשה הש' יוציאנו מאפלה לאורה:
אשרי ילוד אשה מקיים התורה:
כי בזכות התורה העולם נברא:
ואש (והש?) יקיים לנו קרא
הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לבני הגדול והנורא:
אז והיה יוי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יוי אחד ושמו אחד
שמע ישראל יוי אלהינו יוי אחד:

[1] Line (7) the last word is very doubtful, it might be בניחי, בעודי or בעתי.

Date = Thursday, 9th of *Adar* ii, 5225 = 7th of March, 1465.
See Neubauer, p. 162, H, 4, and Benjacob, p. 530, No. 404.
Owner's signature on f. 1a:

זה הספר הוא שלי עזרא ב"ר שמריה מזרחי כתבתי שלו (*sic*) יבוא שום אדם בשוק ויאמר שלי הוא זה הספר:

This leaf contains other notes, and an alphabet. On the inside cover, there is the following note:

כתב הרב המפרסם מהר' אזולאי בספר ועד לחכמים מערכת אות ה' אות א' קנה עתה נדפס בפולין ספר הקנה גדול על בראשית ועוד ספר הקנה קובץ קטן על המצות וספר הקנה הגדול מלא טעיות וחסרונות שראיתי ספר הקנה כ"י וראיתי ההפרש וכס' (ובס' ?) ציוני בכמה מקומות מביא מדרש רבי נחוניא בן הקנה וכ' ע"ש:

ספר מראות אלהים, see 38.

104

Zohar to Genesis and Exodus.

Paper. 4to. 21·3 × 16 c. ff. 239. Cent. XVI. Italian and Spanish North African hands.

The MS is not consecutive as many *Parašiyyoth* are in their wrong order. Gaps are indicated in the margin. There is a *hiatus* of several pages after f. 10. Part of the MS has been numbered in Hebrew (ק"סו–ל"ג) = 11–144. Hence the MS is defective. Genesis begins on f. 1a, at the words:

ר' אלעזר פתח כשושנה בין החוחים...

(Cremona edition, 1558, 5a, col. 17, line 14). The printed text has ר' חזקיה פתח. There are many marginal notes containing *scholia* and insertions. Genesis ends on 160a, and portions of the *Zohar* to Exodus are contained in the remaining leaves. There is an inked impression of a stamp on f. 125b.

F. 161a contains the following poem by the scribe, Moses b. Jeremiah:

אתחננה לאל ואוחילה פניו
יזכני להשלימו בחסדו וברחמיו:

אל אל מאוד נורא אתחנן בפחד ובמורא
יזכני להשלים חלק שני מהזוהר על התורה:

(5) בקול שירה ורינון אהללה שם ה' בחינון
אשאלה מנו יזכני להשלימו בחית נון:

אמר הכותב יען וביען בהיותי כותב הספר הזה
ברוב חשק ואהבה גרסה נפשי לתאבה עובד
מיראה עובד באהבה אמרתי אשירה
(10) ואזמרה לאלהי ואעלה על ספר חוקי
כי אנכי כתבתי הספר הזה
לבל ישתכח וינשה וכקול
רון ושיר אז ישיר
משה :

(15) אשורר שיר בקול רנה וזמר תוך ריעי וגם אחי :
היום ביום כותבי רזי רבי שמעון בן יוחאי :

ראו ספר מגלה ומספר רזי אל חי
הכינהו חברהו רבי שמעון בן יוחאי :

ראו ספר והוד יוקר מאיר כאור וגם זוהר
(20) מאיר רזי תורה וסודיו על כן קראוהו בשם זוהר :
ראו ספר מאוד נפלא מלא אור עולם וזיו סהר
מגלי רזי תורה והוא בשם נקרא חלק שני מהזוהר
ראו הוד ספר נותן אמרי שפר אשר אור לבנה וסהר הספיר :
ועלה על גביהן ונתגבר עליהן באשר יתגבר ויתנשא הכפיר :
(25) לא יחליפינו ולא ימירינו ולא יערכנו כל זהב אופיר :

יראו יקר חמדה מאודם ופטדה וכל עצי עדן :
אשר גילה לנו סודות תורותינו וסודות גן עדן :

והחוט המשלש לא במהרה ינתק :
העשירי יהיה קודש ליי :

(30) אל אל מאוד נשגב יתרומם ויתברך ויתנשא :
ישתבח ויתעלה שמו על כן נברא ומתנשא :
אשר בכל דור ודור היה לנו למבצר עוז ומחסה :
הוא יפרוש חסדו ורחמיו לי אני עבדו משה :

עוד

(35) יתברך וישתבח שם אלהינו לעלמי עלמיא :
אשר היה אתי בעזרתי וזכני להתחיל ספר רזיא :

הוא יזכני להשלימו ויעבד עמנו אתיא וחמהייא :
זה שמי לעולם משׁה בן לאדוני מהרר ירמיא :

On f. 162a, before Exodus :

אשורר שיר ושיר עלמות
היום בהחלי ספר ואלה שמות :

In line 6, חית נון probably = חן.
In line 22, כאשר?

105

Portions of the *Zohar* and היכלות [*Hekhalōth*].

Paper. 4to. 24·4 × 17·6 c. ff. 299. Cent. XVI. Italian hands, current character, headings in square.

The MS consists of extracts from the *Zohar* on various פרשיות, chiefly from Exodus. The leaves are numbered in Hebrew, from 1–313, but many are missing. There are marginal comments by a later hand, also in Italian characters. The פרשיות are not consecutive but the headings and references have been noted on the margin. היכלות begins on דף ק"צט (f. 110a, col. 438a of the Cremona edition, Steinschneider, col. 539, No. 3478) and ends on דף ר"כח. It is followed by the *Zohar* on משפטים (P. T. f. 51b, outer column No. 203, line 9) beginning with the words :

פקודא בתר דא להשיב אבדה

several leaves of the MS being wanting. See Neubauer, p. 162, H, 3. The MS was in the library of the Duke of Sussex. See Pettigrew, p. xxii, No. 8, where the date is given as 1678. This however cannot be correct as the censor's mark is anterior to this year. Owner's name, f. 1a, Raphael? b. Isaak, מנורצי. Censor's mark, f. 313b, Camillo Jagel, 1621, Lugo. Various water-marks, a coat of arms, crossed arrows, divers initials and crosses.

106

Zohar to Canticles, fragments of **Qabbalistic works, responsa, prayers, notes, etc.**

Paper. 4to. 19 × 16 c. ff. 125. Cent. XVI. Several Spanish and Italian hands. Rabbinic and current character, headings and alphabets in square.

(1) Ff. 1–61. *Zohar* to Canticles; the MS begins after the מדרש נעלם, at the words :

...פתח ואמר שיר השיר׳ וגו׳ זכאה דרך דחכמתא דלעילא שריא בגויה...

(Ed. Venice, 1663, f. 4 recto, inner column.)

The MS, which has a shorter text than ed. Salonik. 1596–7 (St. col. 542, No. 3497), ends at the words:

כולהו כד מתחבראן ואיגליפו בגלופיהו ברזא דשבעין ותרין אתוון גליפאן איתעבידו כולא גופא׳ חדא נחזור לענין ראשון כדין איקרי כולא שיר השירים.

(Ed. Ven. f. 25 recto, outer column, end of paragraph 1: ed. Sal. f. 30a.)

Owner's signature on f. 1b:

יוסף (זרקא ?) (קניני ?)

F. 14b is blank, but nothing is omitted. F. 61b contains סוד, beginning:

הן לי׳ אלהיך השמים ושמי השמים...

(2) Ff. 62a–69b contain extracts from an unnamed Qabbalistic treatise, *Peraqim* פו–ס״ט, beginning:

...העיר כולל חמשה חסידים וחמש גבורות...וכפל...לא יוסיף על מספרן...

(3) Ff. 70–92b contain notes and comments on biblical verses, with הגה (f. 80a). Vital is quoted on f. 79a. At foot of f. 92b there is the following note:

חזק...כל אלה העתק׳ מקונט׳ הבאים מירושלים ע״ה תו״בב שנת שהיום ואם בקולי תשמעון לאבי לפ״ק תותלבע (1648?)

(4) F. 93a. A passage headed:

מפי׳ אאמ הנצנים נראו בארץ העתקתי זה הלשון

The passage begins:

ועל רזא דנא כתיב מה אעידך ומה ארמה לך: הנה כאשר היה בית מקדשנו ותפארתנו קיים והיו ישראל נכנס׳ במקדש שהוא כללות המלכות ודוגמת׳...

A marginal note to the first line states:

בזוהר בראש׳ דף א׳

but this passage is not to be found there.

(5) Ff. 93ab. Three passages, headed לקוטי מדרוש ארוך

(*a*) begins:

כשבא לתקון זעיר התבך להתעבר ליכנס במעוי דאמא...

(*b*) a *responsum*, beginning:

שאלת ממנו עמשה עשי לך הטוב בעיניך ואומר ותלד הגר לאברהם בן: כבר ידעת כי שרה והגר בסוד מוח וקליפה וכמו שהקליפה קדמה למוח כן ילדה הגר קודם לשרה...

(*c*) a סוד, beginning:

ויאסוף רגליו אל המטה דע כי הצדיק עולה בעת פטירתו עד אבא ואימא בסוד מיין נוקבין ובזה נמצא כי הוא אוסף רגליו אל המטה...

(6) Ff. 95–103. Similar to (3), some of the passages and commentaries being identical. On f. 98a:

שמעתי מאדם א׳ בשם מורי ז״ל...

The last paragraph mentions החכם הקרדוויר ז״צל (Moses Corduero?), Isaac Luria, and ends:

והיותר מבואר להחכם המקובל איש האלקי מ״ו מהרר יוסף מוכארבי הוא פירש האדרא וכבר עשה וחיבר כמעט כל פירושו.

(7) F. 103b. Qabbalistic notes.

(8) Ff. 105–7. Private prayers and notes.

(9) Ff. 109–112. Similar to (3) and (6). Isaac Luria quoted on f. 110b.

(10) F. 113. Qabbalistic notes and סוד about laws of Passover.

(11) Ff. 114–5. *Responsa* of Isaac Luria.

(12) Ff. 116–end. Prayers and כוונות, some by Isaac Luria. F. 116 is blank, except for the date כ״ב תמוז ה״תכג = 1663.

F. 125b contains the following note:

"Questo santo libro é delli Sig^ri Ferrante Abram Salvator, Samuel Lionetto, Angel Pinechas, Isache Gallichi, é che lò trova farà favore riportarlo nella Isciva (ישיבה) che mantengono essi che vi stà il Sig^re Tranquillo anzi l' eccelentiss^mo Sig^re Tranquillo Corcos, che avra di mancia un mezzo Pavolo. Fattone memoria il di 27 Maggio 1770."

F. 125a contains signature of אברהם כ(הן?) די הבריאו.

107

Treatise on היכלות, based on and extracted from the *Zohar*.

Paper. 4to. 20 × 14·8 c. ff. 120 (ff. 1, 2 and 111–end, blank). Cent. XVI. Italian-Rabbinic hand, headings in square.

The MS is a portion of an exposition of the *Zohar*. F. 3 is headed, by a later hand, חלק רביעי.

The MS begins thus:

שער ארבעה ועשרים הוא שער היכלו׳ : אחרי אשר עזרנו קוננו וגמרנו כל כוונתנו בעסק הספירות רצוננו לכתוב ענין ההיכלות כפי הנרצה בספר הזה ואין במנין ההיכלות האלה ענין מחודש מחלק העיון כלל זולת העתקת לשון ספר הזוהר בקצור מופלג...

This שער, ff. 3–28a, contains fifteen *Peraqim*.

Ff. 28a–39a:

שער חמשה ועשרים הוא שער התמור׳ הנרצה בזה השער הוא לבאר ענין הקליפות מה הם ומאי זה צד...

This שער contains seven *Peraqim*.

Ff. 39a–45b. שער היכלות הקליפות הוא שער כ״ו

This שער contains eight *Peraqim*.

Ff. 45b–65a. שער האותיות הוא שער כ״ז : , based on דברי המפרשים ובפרט דברי רש״בי ע״ה

This שער contains twenty-seven *Peraqim*.

Ff. 65a–71a. שער הנקודות הוא שער כ״ח, based on רש״בי

This שער contains six *Peraqim*.

Ff. 71a–76b. שער הטעמים הוא שער כ״ט, based on רש״בי

This שער contains five *Peraqim*.

Ff. 76b–88a. שער שלשים נקרא שער הצרוף

This שער contains eight *Peraqim*.

Ff. 88a–106b. שער הנשמה והוא שער ל״א

This שער contains eleven *Peraqim*.

Ff. 106b–110a. שער הכונה והוא שער ל״ב

This שער contains three *Peraqim*. With this שער the ספר ends.

Censors' names:

F. 110b. Dominico Hierosolomitano.
Alessro Scipione, 1597.
Giovanni Dominico Vistorini, 1609.

108

ספר יצירה [*Yeçirah*] with commentary by רא״בד, R. Abraham b. David, Qabbalistic Alphabets and anonymous commentary on the מערכת האלהות of R. Pereç b. Isaak hak-Kohen Gerondi, ascribed to Reuben Yašar.

Paper. 4to. 20 × 14c. ff. 217. Cent. XVI. Italian hand, Rabbinic character, headings in square; diagrams etc.

(1) Ff. 1a–5a, ספר יצירה, headed:

בעזרת דר בנהורא
אתחיל ספר יצירה:

The text of the MS is shorter than that of the Mantua edition (1562; St. col. 552, No. 3562), e.g. the sixth *Pereq* of the MS begins (f. 4b, line 6) at the words:

שלש אבות ותולדותיהן

(p. 104b, outer column, line 12 from foot, of P.T.) and ends at the words:

קשר עשרים ושתים אותות בלשונו וגלה לו סודו: משכן במים ׳
דלקן באש ׳ רעשן ברוח ׳ בערן בשבעה נהגן בשנים עשר:

(Printed text, f. 104b, inner column, line 12 from foot).

Several paragraphs are thus omitted, but it must not be inferred that the MS is incomplete: for the scribe has added the concluding formula תם, after the last word. The MS seems to be a perfect copy of an apocopated recension. Thus, the following paragraphs are missing in the VIth *Pereq*.

(α) שני שמות יה ידוד צבאות שהוא אות בצבאות שלו:

(P.T. f. 104b, outer column, line 5).

(β) אויר ׳ רויה ׳ גויה ׳ ארץ ׳ קר ׳ וחם וגו׳

(i.e. P.T. f. 104b, inner column, seven lines from foot, till end of book). In these details the MS approximates to the Amsterdam (1642) edition. (Steinschneider, col. 552, No. 3563.)

The MS presents many variants from P.T., e.g. *Pereq* V, f. 3b, last line of leaf, MS reads:

והן הם זרועות עולם

while the Mantua ed. (f. 103b, inner column, line 6) reads:

והם גבעות עולם

(2) F. 5b contains a series of Qabbalistic alphabets, arranged in columns, 22 horizontally and 11 vertically, each column containing a group of two letters. The series begins thus:

אל	בת	גש	דר	הק	וצ	זפ	חע	טס	ינ	כמ
אב	גת	דש	הר	וק	זצ	חפ	טע	ים	כנ	למ
אג	דת	הש	ור	זק	חצ	טפ	יע	כס	לנ	המ (ממ ?)

Below:

וזה הלוח מצאתי כתוב בהעתק בסוף פרק ב׳ של ספר יצירה וזה סימן אותיות ק״קק

Folio 6 is blank. For other alphabets, see ff. 89b, 90a.

(3) Ff. 7a–111a, commentary on ספר יצירה by ר״אבד, R. Abraham b. David. According to Buxtorf, *de Abb.* p. 191, these are the initials of R. Abraham b. דיאור[1]. See also Buxtorf, *Bibliotheca Rabb*, pp. 38, 94, 175. On pp. 53 and 84 of the same work, R. Abraham b. David is mentioned as the author of several Qabbalistic works also, and as being known by the same abbreviation. Benjacob, p. 465, No. 315, discusses the question which R. Abraham b. David was the author. See also St. col. 552, No. 3562.

This MS has been ascribed by a former owner, and also by Neubauer, p. 162, H, 1, to Reuben Jašar, because of a note in the MS (f. 7a). But this note is late[2] and incorrect. The MS corresponds to the text printed at Mantua in 1562 by יעקב כהן מנאזולו, see St. col. 552, No. 3562.

Ff. 7a–44b contain the הקדמה (2a–18b of P.T.). Ff. 45a–111a contain the commentary itself (P.T. 20b–90b).

(4) Ff. 112–end. Commentary on the מערכת האלהות, a Qabbalistic work by R. Pereç b. Isaac hak-Kohen (Benjacob, p. 352, No. 1787). According to Benjacob and Steinschneider, col. 2092, the author of this commentary was not known. It is printed as an anonymous interpretation, together with that of R. Judah Ḥayyaṭ in the edition of the מערכת printed at Ferrara in 1558. This anonymous commentary corresponds (with variants) with the MS. But the ascription to R. Reuben Yašar (f. 112a), viz.:

באור קצת מלות המערכת כפי לקוטי הר׳ ראובן יש״ר

is, according to the above-mentioned authorities, erroneous. So also is the colophon, f. 114b:

נשלמו הלקוטים מהר׳ ראובן יש״ר

Ginsburg and Neubauer describe the MS as a glossary to the מערכת.

Ff. 112a–114a correspond to ff. 1a–4a of the Ferrara edition.

Ff. 116a sqq. are treated by the scribe as a separate treatise, but in reality these leaves form the portion of the מערכת beginning מערכת האחדות.

[1] On the incorrect names *Daur*, *Dior*, see *Jew. Enc.* I, 101.

[2] But the note on f. 112a and the colophon (f. 114b) are by the scribe.

F. 116a = 4a Ferrara ed. The end of the MS is wanting; it concludes with the words:

ואם יקשה בעיניך מאמר הנביא ורוח חדשה אתן בקרבכם כי העניין מורה...

(P.T. f. 245b, outer column, line 10 from foot).

Censor's mark, f. 217b: "Fr. Paulus, viso (visto?) a me Alex[us], in 1673."

Neubauer, p. 162, H, 1.

109

Three commentaries by R. Samuel b. Elisha (Porta Leone) on ספר יצירה, with text.

Paper. 4to. 20 × 14c. ff. 44. Cent. XVII. Italian-Rabbinic hand, headings in square character.

(1) Ff. 1–16a, first commentary, headed:

פי' לס' יצירה לאיש חיל רב פעלים מוה"ר שמואל ב"ר אלישע משער אריה (Porta Leone) ז"ל וקרא שמו בן אלישע

F. 1a–b contains the הקדמה, beginning thus:

דע כי האין סוף ברוך הוא הבורא הנמצא תמיד בכל הזמנים...

(2) Ff. 17a–31b, second commentary, headed:

פי' שני...על גרסא אחרת לרב המקובל הנ"ל י"צו וקרא שמו בן רחל:

(3) Ff. 33a–end, third commentary, headed:

פי' שלישי...על נסחא אחרת לבוצינא דנהורא הרב המקובל ה"נל וקרא שמו ספר שמואל שער אריה או בן שמואל:

All these three treatises are complete.

See Neubauer, p. 162, H, 2; Benjacob, p. 77, No. 424, refers to a different work.

Censor's mark on last page: "Fra (Gir?) de Durallano, 1640."

The MS corresponds exactly to Hirschfeld, No. 315, A, B, C.

110

דעת חכמה [The Knowledge of Wisdom], a portion of דברי חכמים by R. Judah Leb b. Joseph Pochawitzer, פוחאוויצר. At the end, פרק שירה and ווידוי from ספר ברית אברהם.

Paper. Folio. 28·4 × 19·2 c. ff. 91. 2 columns, 44–56 lines each to the complete page. Late XVII century. Spanish-Maghrebine hand, Rabbinic character. See Neubauer, p. 163, 9, a; Benjacob, p. 103, No. 68; *Jew. Enc.* x, 92.

This treatise was originally bound up with 33.

(1) Ff. 1–90, דעת חכמה, part of דברי חכמים, printed at Hamburg, 1692 (St. col. 1367, No. 5764, 1).

Ff 1–16 = שער השבת
Ff. 16–49 = שער התשובה
Ff. 49–73 = שער העבודה
Ff. 73–end = שער היחוד

ר"ח (Vital?) quoted on f. 75a (*passim*), also Luria and the *Zohar*. According to Neubauer also Galante.

(2) Ff. 90–91, פרק שירה

(3) Last leaf, extract from ס' ברית אברהם containing additional items for the ודוי

111

Explanation of the Ten *Ṣefiroth.*

Paper. 8vo. 16 × 11c. ff. 71. Cent. XVI. Italian-Rabbinic hand, headings in square. The work is subdivided into 32 שערים. R. 'Azriel is quoted on f. 4a, paragraph 2, line 2.

The MS begins:

השער הראשון בביאור מספר הספירות : דע שכל המקובלים הסכימו היותן עשר וכן בספר יצירה המכונה לא"א אמרו עשר ספירות בלי מה מספר עשר אצבעות...

Owner's name, David Usielli.

Censors' marks:

"Dominico Hierosolomitano.
Aless^dro Scipione, 1597."

112

Qabbalistic chart (roll) **and treatise about** אדם קדמון, the *Ṣefiroth* etc.

Vellum. 280 × 35 c. 3 pieces of parchment. Cent. XVII. Beautifully written and drawn. (Oriental?) hand, square and Rabbinic characters. Along the sides, two poems, headed:

(*a*)

השיר אל מסתתר חבר ר' אברהם מימי"ן
תלמיד של הרב הר"מק ושמו חתום
בראשי החרוזות... (Davidson, p. 177, No. 3837)

(*b*) השיר אור הגנוז חבר ר׳ משה זכותא מוויניציאה ושמו חתום בראשי החרוזות... (*ib.*, p. 90, No. 1945)

113

ס׳ מגלה עמוקות שפירא, a Qabbalistic treatise by R. Nathan of Cracow; at the end various hymns and poems.

Paper. 4to. 18×13c. ff. 244. Dated 1696. Italian hand, current character, headings in square. See Neubauer, p. 163, H, 8, and Benjacob, p. 292, No. 423.

(1) ספר מגלה עמוקות. The treatise is based on the verse רב לך in פרשת ואתחנן and is divided into 252 אופנים, according to the numerical equivalent of רב לך.

F. 1a contains the following note:

ס׳ מגלה עמוקות כשמו כן הוא חברו הרב המובחק ראש הדרשנים המקובל האלקי בוצינא קדשא נר ישראל הפטיש החזק ע״ה מ״ו הגאון מה״ר נתן שפירא ז״ל רש מתיבתא ואב ב״ד ד״ק קראקא ותוכן הספר ומהותו תמצא בהקדמתו פה ק״ק קראקא תחת המלך ולדסליו יע״א

(= Ladislaus). This note also forms the title to the edition printed at Fürth in 1691. See Steinschneider, col. 2050, No. 6643, 3.

Ff. 2–5, prefaces by Solomon and Moses, the sons of the author. Note, at the foot of f. 4b:

שיר השירים אשר לשלמה בן הגאון המחבר זל חתן החסד הקצין והראש כמ״הרר פייבש (Phœbus) מ״קק וויינא:

F. 5a:

ואלה הדברים אשר דבר משה בן שני של הגאון המחבר ז״צל:

Ff. 6a–241, the treatise itself. It is written in two columns of 25–36 lines each to the complete page. Ff. 204–241 contain index. F. 241a, colophon:

סיימתי להעתיק ספר זה הנקרא מגלה עמוקות בשנת הת״נו (1696) פה ויניציאה אני מצליח ברכה י״צו בן לא״א כמ״הר משה זל״הה מקאמירינו מתושבי אנקונא...

קמרינו, Camarino, is mentioned in Bodl. MSS 568, 876, 1057 (twice), see Neubauer. Probably this place is Camerino in Umbria, N.E. of Rome, and not Camerinas in N.W. Spain, near Lugo.

(2) Ff. 242a–end, various poems and notes, partly pointed.

(*a*) F. 242a, headed:

שיר לשלש רגלים שאומרים אותו קודם ברכו בתפלת ערבית לי״א:

אֶל מוֹל פְּנֵי אֵל אֶרְאֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בָּשָׁנָה

וְלֹא יַחֲמוֹד אִישׁ צָר גְּאֵה אֶת אַרְצְךָ רַעֲנָנָה

The poem contains six couplets of two lines: neither this, nor the following liturgical poems are mentioned by Zunz or Davidson.

(*b*) לאיש תמים | בל חסרון | כי אם ראשון | הוא אחרון

(*c*) F. 242b שיר לסכה

אֶל מְצוֹת אֵל הַוֵי זָרִיז עֲשֵׂה אוֹתָן כְּהִלְכָתָן

בְּעוֹנָתִי זְכוֹר אוֹתִי עֲזוֹב בֵּיתְךָ וְנָוֶךָ:

בְּתוֹכִי שֵׁב אֶכוֹל גָּם לִין יְהִי לְךָ פֹּה נָוֶה אֵיתָן

וְהִסְתּוֹפַפְתָּ בְּצֵל שַׁדַּי וְשָׂמַחְתָּ בְּחָגֶךָ

Then follow four strophes of four lines each beginning

יושב בקרית עוז, הן לו בעין שכלו, אנוש נבחר בלב טוב שב

and marked as separate poems.

(*d*) F. 243a תוכחת המת לחי

מה לך רואה איש הנכאה אל מה תביט ומה תחשוב

הייתי אז כדמות עצמך נפש וגוף אוזן לקשוב

אם הייתי כמוך שם אל עומת זה צא וחשוב

גם את תהיה עמדי כאן אל קץ וזמן רצוא ושוב

תשובת חי למת

מה תהמי עלי ומה תצעק רימת אנוש נמאס ומה תאמר

הן אחריתי אהיה עמך לא גוף ולא נשמת (*sic*) כתוא מכמר

אך אם יהיה סופי כמו סופך אבטח באל שדי וימתיק מר

אל עת אשר יקין לנרדמים נציץ אזי מעיר דמות תמר

The former portion is translated by a later hand.

קִי מִירִי אוֹלַא קִי גְוַוארְד אִי פֶּינְסִי
פָּואִי גְיֶיאָ קוֹמ׳ אוֹרָא סִיאִי
קוֹן אַלְמַא אִי סֶינְסִי
אִי סִי אִיאוֹ פָּואִי קוֹמִי סִ(י)אִי
קְרֵידִיר סִי דִיוִי קִי סאראִי קוֹמ׳ איאו סוֹנוֹ

אִין טֶימְפּוֹ בֶּרוּ

The vocalization of the last two lines is difficult to read. The passage probably represents:

Que miri olà, que guardi e pensi?
Fui già com' ora sei,
Con alma e sensi.
E si io fui come sei
Creder si debe que sarei come io sono in tempo vero.

(*e*) F. 253b.

אין [1]כבריאות עושר
ואין [1]כיהודים אושר
(ו)אין [1]כנאמנות יושר

(*f*)

כי תראה את נלכד בפח
מפח תמצא אליו פדיום
הצל נפשו מפח מוקשו
כי לא תידע מה ילד יום:

(*g*)

אמת תבחר בדיבוריך
...ולא שקר בשוט ענשן?
והאחת.. יסוד..
וכזבי בת נשיא מדין:

(*h*) is similar to (*e*).

[1] ב?

(*i*) איש חכם בלא זהב
כמו אש בלא להב
ואיש סכל זהב אוסף
נחשב לכל כמו כסף

(*j*) F. 254a, a list of eleven Rabbis, martyrs (עשרה הרוגי מלכות), comprising:

I בחיי
II ר׳ שמעון ב׳ גמליאל
III ישמעאל ב׳ אלישע כ״ג
IV ר׳ עקיבא ב׳ יוסף
V ר׳ יהודה ב׳ בבא
VI ר׳ חנניה ב׳ תרדיון
VII ר׳ ישבב הסופר
VIII ר׳ אלעזר ב׳ דמא
IX ר׳ חנינא ב׳ חכינאי
X ר׳ חוצפית המתורגמן
XI ר׳ אלעזר ב׳ שמוע

Note I and VIII, also the fact that 11 martyrs are recorded. According to some versions, e.g. אלה אזכרה, the VIII name is R. Judah b. Dama.

גלי עמיקתא, see 28 (2).

ספר מים עמוקים, see 28 (1).

114

ספר הגלגולים [Transmigrations] containing extracts from various authors.

Paper. 4to. 19·3 × 15 c. ff. 16. Cent. XVII. German current hand, headings in square. The leaves are not all consecutive, as many are wanting. The MS consists of ff. 2–3, 5–8, 10–11, 13–16, 29–32.

Quotations from Vital on ff. 10a, 31b etc. From ע״ח (עין חיים?) f. 32b. From גלגולים מע״ח f. 5b, גלגולים ר׳ מסעוד סגי נהורא f. 5a, מורי ז״ל f. 8b.

Aristotle is mentioned f. 5b, Solomon Luria f. 6b, ר׳ משה אלשיך f. 6b, and many other Rabbis, whose metempsychosis is described.

ספר גלגולים, see 51 (2).

115

שערי אורה ["The Gates of Light"], a Qabbalistic compendium by R. Joseph Giqaṭilla.

Paper. 4to. 20 × 14·6 c. ff. 139. Cent. XVI. Spanish-Maghrebine hand, current character, headings in square, beginning and last line wanting. See Benjacob, p. 602, No. 1070, Steinschneider, col. 1465, Hirschfeld, Nos. 320, 1 and 321. The work has been frequently printed, e.g. Riva 1561, Mantua 1561 etc.

The MS begins at the words מלאכי השרת סוד Riva di Trento edition, f. 1a, outer column, line 9, and ends at the words הלכה מאתו ויתקיים, last two lines, Riva edition.

Owner's name on cover, Sabato Gentilomo.

The covers contain the following notes:

(*a*)

כשנפטר הרא"בד ז"ל הכהנים עשו את קברו... אותו הנער שהחיה אליהו משיח בן יוסף ה"יה.

(*b*)

מצאתי בקונטרים שנעלה ארון האלהים הרמ"בם ז"ל שנת תתק"סה במצרים: ובכו אותו היהודים והמצריים ג' ימים: וביום ה' הגיעה השמועה אל אלכסנדריא וביום הח' אל ירוש': ובירוש' קראו צום... וקרא החזן תוכחות אם בחוקותי והמפטיר קרא ויהי דבר שמואל אל כל ישראל וסיים כי נלקח ארון האלהים: ואחר ימים העלוהו לא"י: ופגעו לסטים וברחו העולים והניחו ה[ארון ש]ם: והלסטים בר[אותם] כי ברחו רצו להשליך הארון בים ולא יכלו להקימו מן הארון (הארץ?) והיו יותר משלשים: וכיון שראו כך אמרו איש אלהים קדוש הוא והלכו והבטיחו היהודים שיוליכוהו למחוז חפצם והם ג"כ לוו אותו ונקבר בטבריה:

(*c*)

בזמן עלי? נבנת אנקונה ופאדווה וקרוב לזה הזמן אחר זה נבנת אינגילטירא ואח"כ מעט נבנת פיזא עיר הזקה בים אשר לקחו ג"כ

כלי ירושלים ועפר ירוש׳ אשר קוברים שם מתיהם ומתאבל הכשר ? לשלשה ימים...[1]וכן יש שדה הרומה ? שיש לו זאת המגולה ? הנק׳ שרה הקדש.

(*d*) On end cover: עזרא רבו של הרמבן ז״ל

המאור הרמ״בן השיג על ס׳ המצות...על חסידות הר״מבם שהיו אומרים כל ישראל בקדיש בחייכון וביומיכון ובחיי מרנא משה בר מיימון שהשמיד המינין החולקים על הקבלה והוא נק׳ הרב המאמין.

(*e*)

כ״ד לאלף הששי נפטר באשכנז החסיד רבינן יחיאל אביו של הר״אש ז״ל בחולו של סוכות והעיד עליו הר׳ יהוד׳ בן אשר נע זל ששחק בארונו לפני כל הקהל כששאל ממנו חברו החכם שיקיים שבועתו שהיה ביניהם שיחלק׳ בע׳ הב׳ והניע ראשו ושחק ואמר ובא לביתו ולבית מדרשו אחר פטירתו כרבינו הקדוש וכל זאת המשפחה נק׳ קדושים כי בכל השמדות קדשו את השם:

(*f*)

רבו של הר״אש הוא הרב החסיד ר׳ מאיר מרוטורבורק נפטר בבית הסוהר שנת ס״ה לאלף ו׳: הר״אש נפטר בטוליטולה (Toledo) ט׳ ימים לח׳ חשון ש׳ פ״ח לאלף ו׳:

116

שערי אורה [" The Gates of Light "] by R. Joseph Giqaṭilla.

Paper. 4to. 19·4 × 13·4 c. ff. 270 (1–4, 204–end, blank). Cent. XVII. Italian hand, current character, headings in square. One leaf is missing, at f. 13, from כמו...הם בדמיון מאה ברכות (Riva edition, 5a, outer column, line 8 from foot) to נקרא שם ה׳ בכנוי (P.T. 5b, inner column, line 14). Owner (f. 2a): Joel b. Nathan Luzzatto.

117

שערי צדק [" The Gates of Righteousness "] by R. Joseph Giqaṭilla, and ספר הבהיר [" The Book of Splendour "].

[1] This clause probably follows (*b*).

Vellum. 22·4 × 16·5 c. ff. 77 (2 bl.). Cent. XIV–XV. Italian-Rabbinic character, headings in square. Marginal notes by various hands. A fine MS. Some of the letters in the last colophon are dotted, but this can scarcely refer to the date. See below. שערי צדק ff. 1a–59b; ס׳ הבהיר ff. 60a–75a.

F. 1a begins, after the usual formula עִמּוֹ עֹשֶׂה etc., thus:

בשם י׳ אלהי ישראל אלהי עולם אתחיל חבור שערי צדק שחבר החכם והנבון מרנא ורבנא ר׳ יוסף בן יגדל (ס״א גיקטל (in left margin בן כבוד החכם המובהק ר׳ אברהם ז״ל: שאלת ממני ידיד נפשי להאיר עיניך באחת ההשגות...

The colophons at the end of this treatise and at the end of ס׳ הבהיר are practically identical: they are both by the same scribe:

חזק הקורא ואמץ הכותב לא יזק לא היום ולא לעולם עד שיעלה חמור לסולם לסולם אשר יעקב אבינו חלם...

The second colophon adds:

נשלם ספר הבהיר ה׳ מאורו עלינו יזהיר אמן:

The dotted letters can scarcely represent a date as they would give 1686, which is far too late for the MS. The presence of הויה suggests some Qabbalistic combination of the Divine name. Possibly the dots are purely ornamental and have no meaning. The last leaf bears note of purchase:

לעולם יכתוב אדם שמו על ספרו שמא יבא אחר מן השוק ויאמ׳ שלי זה ע״כ כתבתי שמי על ספרי זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור יחיאל בן לגאון א״א מה״ר עזריאל תו״אר י״צו קניתי אותו מהחכם גיסי ר׳ הלל י״צו ב״כר ברוך ז״ל ויהיה בשעה כוכב תמים ויהי רצון מלפני הבורא שיזכה (*sic*) אני וזרע זרעי להגות בו אמן אמן סלה הלליה:

See Neubauer, p. 162, H, 5, and Benjacob, p. 604, No. 1121.

118

אמרי שפר ["Words of Goodliness"] by R. Abraham b. Samuel Abulafia.

Paper. 4to. 19 × 14 c. ff. 39 (f. 33 missing). Cent. XVI. Italian-Rabbinic hand. See Benjacob, p. 43, No. 833; *Litbl. d. Or.*, 1845, p. 471.

The MS is identical in character with British Museum Add. MS 27,142, ff. 37a–99a. There are a few minor differences, e.g. the introductory poem (f. 2) contains one variant from the B.M. MS, viz.

תהי ידך לעזרני בכל אות אשר אכתוב אלהי הצבאות

For הצבאות the Brit. Mus. MS reads הרוחות.

The MS is incomplete and ends at the words

לפי צירוף כ״ב אותיות שנכללה בהן לשונו

in the paragraph beginning:

ועתה ישראל בר ישראל

(Brit. Mus. MS f. 74a, line 14).

Altogether about half of the work is wanting. The interest of the MS lies in the epigraphs.

(1) F. 1a (title).

אמרי שפר מהמקובל האלהי החכם השלם כמ״הרר זכריה

(2) F. 1b.

זה הספר של מעלת הגאון כמ״הרר יצחק ריאיטי נ״רו פה סיינה ש״כה (= A.M. 5325 = C.E. 1565. Sienna).

(3)

זכ׳ היו׳ כח אלול השמ״א (?) קניתי אני הצעיר שלמה בכ״מהרר יוסף . ? . גאליקי ז״ל מיד כמה״רר יוסף ריאיטי נ״רו

The reading of the date is uncertain. On the whole, השמ״א is more likely than השמז״ט—an unusual combination for הש״נו—although the א is somewhat prolonged on the left side. According to a former owner, the date is הש״מט but the last letter is more like א than ט. 28 *Ellul* 5341 = Sunday, 27th August 1581.

(4)

הגיע לחלקי יששכר גאליקי מירושת אא״ז ל שנת ש״צב

(= A.M. 5392 = C.E. 1632).

(5) F. 39b. David Gallichi.

From these entries it can be seen that the MS belonged to Isaak Rieti in 1565. It was bought by Solomon b. Joseph Gallichi in 1581 or 1597 and received as an inheritance by Issachar Gallichi in 1632. It was owned also by David Gallichi.

(6) The last leaf contains two notes which are almost illegible. Through the kindness of Mr F. H. Jenkinson and Mr A. Rogers, of the University Library, who applied a re-agent and deciphered the epigraphs, a rare censor's mark (*a*) and a wine bill (*b*) have been revealed.

(*a*) "Revisto 11/0 di 30 Agosto 1634 presente me Frà Marc. Aurelio di mandato a^{s}/$_{s}$ Inquisitoris."

Neither Popper nor Neubauer give this censor.

(*b*) Almost illegible.

"A di 14 Jul 1712 (1742?)
Ci fà ricordo come illuste. Tranquillo
Biccolomini de(be) ie...ha ere
due di
[v?]ino Rosso porto, e altro
Ci fà ricordo come illustr. Leone
.....debe...due..."

119

מפתחות הזהר Index to the Zohar, arranged according to the subject matter, by "Samuel."

Paper. 4to. 21 × 16 c. ff. 116 + one supplementary leaf (f. 39*), including five blank pages (ff. 3b, 7b, 13b, 33b, 39*a). Cent. XVIII. Italian current hand, headings in square; contemporary binding. See Benjacob, p. 361, No. 1995. The precise identity of the author is not given, details having been intentionally withheld out of modesty. The work itself is preceded by

(*a*) F. 1a–b, *Haskamah* [Declaration] by R. Moses b. Çebhi Hirsch Lipschitz, Rabbi at Modena, in which the merits and scope of the work are treated and eulogized and concluding with a prohibition against infringing the rights of the publishers, until ten years after the appearance of the proposed edition shall have elapsed. Monday, 22nd *Ab* 5550 = 2nd August 1790.

(*b*) Ff. 1b–2a, *Haskamah* by R. Menasseh Joshua Padua b. Judah Maçliah, also of Modena, similar to (*a*); year as in (*a*).

(*c*) F. 2ab, *Haskamah* by R. Israel Benjamin b. Isaiah Baṣan (באסאן) of Reggio.

(*d*) F. 3a, title-page by the publisher, Israel Berekhya Fontanella, of Reggio and Venice.

(*e*) Ff. 4a–5b, publisher's preface, in which the scope of the work and the identity of the author are discussed. Date 1745: see Benjacob, *loc. cit.*

(*f*) F. 6a, author's preface.

(*g*) F. 6b, notice of *Errata* in Constantinople edition of the *Zohar*.

Ff. 8a–113b contain the work itself. Under various headings, such as אדם עד נח ,אדם בצלמו ,ארץ ישראל ,אבות, all the necessary

references are given. The sections themselves are arranged alphabetically; e.g. אבות (f. 8a) opens thus:

הפירוש שבין יעקב ויוסף ומשה במיתתם וקבורתם וטעמא.....בראשית ...כא...ב

The sections are as follows:

אבות	f. 8a
אדם ועד נח	9a
אדם בצלמו	11a
ארץ ישראל	14b
בית הכנסת	15a
בנים, פריה ורביה, נדולן ומיתתן	15b
בני נח	16a
בעלי חיים	18a
ברכה, ברכות הנהנין וגו׳	19a
גומל נפשו	20a
גיהנם	21b
גלגול	22a
גלות וגאולה	23a
גמול	24b
גן עדן	29b
דבור ושפת אמת	30a
דומם ד׳ יסודות	32a
וידוי	33a
זווג וחבור	34a
זמנים	37a
חלום	37b
חרבן	39*b
טהרה וקדושה	39a
יראה ואהבה	40a
כבוד שמו	40a
כהנים ולויים	f. 42b
כסא הכבוד	43a
כפור	47b
כשפים	47b
כתובים	48b
מאכלות	49a
מילה	49b
מיתה	51a
מלאכים והיכלות	53a
מלכים	56b
מצות עשה ומלת	58a
משכן ומקדש וכליו	61b
מתן תורה והלוחות	62b
נביאים	64b
נשים	66b
נשמה רוח נפש	67b
סטרא אחרא	70a
סכות ושמיני עצרת	71b
סם ונחש	72a
ספרים	73a
עולם	73b
עזא ועזאל	74b
ענוה	75a
עתים חדשים ימים לילות ושעות	75a
פסח	75b

f. 76a	צדיק טוב לו	f. 99a	שבועות
76b	צדיקים ואחרים	99a	שבטים וישראל
78a	צדק ומשפט	101b	שבת
81a	צדקה וגמילות חסדים	102b	שטן ויצ״הר ומ״המ
81b	צומח	104a	שלום ודרך ארץ
82b	ציצית ותפלין ומזוזה	105a	שמות בארץ
83b	קטרת	105a	שמים
84a	קרבנות	106a	תוכחות
87b	קרי ועריות	106a	תורה ולומדיה
88a	ק״ש ותפלה	111a	תחיית המתים
95b	ראש השנה	112a	תיבות ואותיות
96a	רוח הקדש ונבואה	114a	תענית וט׳ באב
96b	רוחין ושדין	114a	תשובה

F. 115a contains a list of the sections, added (apparently) by publisher; F. 116a gives a list of *errata* in printed edition (Constantinople?). F. 39* is a supplementary leaf, containing omitted matter. There are neither censors' marks (owing to the late date) nor owners' signatures in the MS which seem to have been compiled and prepared specially for the printer.

ס׳ מראות אלהים by R. Enoch b. Solomon al-Qonsṭanṭini, see 38.

120

ארבעה קנינים ["The Four Possessions"] by Judah b. Solomon Qanpanṭon (see introductory poem, f. 2b).

Paper. 4to. 19 × 13 c. ff. 130. Dated 1504. Spanish-Rabbinic characters, headings in square. This MS was formerly in the library of the Duke of Sussex. See Pettigrew, No. 17, Neubauer, p. 161, F, 3, and Benjacob, p. 48, No. 951. This is the only copy known to Benjacob. It is not mentioned in Neubauer's or Steinschneider's *Catalogues*, nor in Buxtorf's *Biblioth. Rabb.*

The work is a philosophical-theological treatise divided into four מאמרות, viz.:

I. Ff. 4b–12a, קנין תורה
II. Ff. 12b–18a, קנין שמים וארץ
III. Ff. 18a–59a, קנין ישראל
IV. Ff. 59a–126a, קנין בית המקדש

The introduction, f. 1b, is as follows:

אתחיל ספר ארבעה קנינים
בעזרת שוכן מעונים:

(1) מבינים ורעיונים׳ גלוים וצפונים׳ ראו מעין גנים׳ ערוגיו שושנים׳
(2) שלחיו רמונים׳ ומימיו נאמנים׳ ברות וגרונים[1]׳ חכמים ונבונים׳
(3) היותם בו שונים׳ ועיניהם פונים׳ אזי הם מלבינים׳ אדומים כשנים׳
(4) נערים וזקינים׳ אבות גם בנים׳ ביחד מאזינים׳ בסודות עליונים׳
(5) גדולים וקטנים׳ חדשים וישנים׳ חזקים כאבנים׳ וכתרים מגינים׳
(6) ראו מעין גנים׳ יקרים מפנינים׳ ידועים מלפנים׳ בארבעה קנינים׳
אמר המחבר

[1] *sic.*

(7) בינותי בספרים׳ הזה הנקרא ארבעה קניינים׳ וראיתי כי הוא
יקר מפנינים׳
(8) לכל יודעיו לפנים׳ וגם לאחרונים׳ אנשים חכמים ונבונים׳
(9) בהיותם קורים בו ושונים׳ הם דשנים ורעננים׳ ושמחים כמצהלות
(10) חופות חתנים׳ ומראיתם כמראה החיה באופנים׳ ויהיו קצת העם
(11) כמתלוננים׳ אם עוד רבות בשנים׳ זה הספר ישתבח בפי נערים
וזקינים׳
(12) גדולים וקטנים׳ אבות גם בנים׳ כי לא יקרא כי אם על דרך
אכילת
(13) עמים מזויינים׳ בעת צאתם לקרב כתרים מגינים׳ רגל אחד
מבחוץ
(14) ורגל אחד מבפנים׳ לבוא בראותי זה הספר בישראל לפנים׳
וכי הוא
(15) מרבה עצמה לאין אונים׳ ודבריו רצוים והגונים׳ ובו מהגים
ושונים ובו
(16) סתרי התורה טמונים׳ אמרתי אל לבי הציבי בין ציונים להכות
מדינים׳
(17) ולהיותם כהרים גבנונים׳ וכתל שהכל בו פונים׳ נבונים לעתות
מזומנים׳
(18) והיה להם למועדים לימים ולשנים׳ אולי תהי משכרתי עשרת
מונים׳
(19) ואחליק פרקיו המגוננים׳ כפי חלקי התורה המפוקנים ביד
אדונים׳ כדי
(20) לבאר סתריה הצפונים׳ כמים הפנים לפנים׳ ואעפי הפנים
שהם מתהפכים׳
(21) לדמה גוונים׳ וטרם אתחיל אקרא בתחנונים׳ מתוך מקדש
ישראל והזמנים׃

Note: line 17, cf. Psalm lxviii, 16; line 19, perhaps המופקנים (or המוסקנים) is an error for המופקדים.

F. 2a contains an index, stating in which קנין each *Sedra* is to be found. F. 2b contains the following poem:

אם יעלה על לב איש לשאול למי׳
הוא זה ומה עסק פעולתו אמור׳
הוא אל יהודה בן שלמה הצבי׳
דרך אמונה בו ודרכהו שמור׳
אל תט לקנטר בו אבל שקוד היה׳
ללמוד ואז תהיה כיששכר חמור׳
תאמר לקפנטון אשר חבר זה׳
קנין יהודה יערב לאל גמור׳

The treatise then begins with the words:

וזאת ליהודה ויאמר׃
אמנם אם עשיתי זאת לא מרוב חכמתי גם לא להשתרר...

Ff. 2b–4b give an analysis of the מאמרים:
The first מאמר is מאמר קנין תורה, ff. 4b–12a.
The second מאמר is מאמר קנין שמים וארץ, ff. 12a–18a. It ends:

נשלם קנין שמים וארץ בעזרת שוכן שמי ערץ׃

The third מאמר, מאמר קנין ישראל contains a הקדמה as well. Ff. 18a–59a.
The fourth קנין, קנין בית המקדש has a הקדמה and מאמר ראשון, then a second הקדמה and מאמר התשובה (f. 64a) and other מאמרים. Ff. 59a–126a.
The treatise ends on f. 126a with the words:

תם ונשלם...ובזה נשלם שבח לבורא עולם ספר ארבעה קנינים בעזרת שוכן מעונים הנותן כח לאין אונים על יד הר׳ יהודה...בר שלמה ז״ל יהי אלהיו עמו ויברכהו משמי מרומו ויזכה לראת בטובת בחיריו ועמו המקדשים שמו המחברו בעיר הוניין[1] בשנת חמשת אלפים ותשעים ליצירה וסימניך ראשון לציון הנה הנם ברוך יי לעולם...

Date = 1330 C.E. The letters in the סימן are badly dotted and it is difficult to see which are meant to be indicated. هونين is mentioned in

[1] According to Black, Avignon.

ibn al Athir's Chronicle, ed. C. J. Tornberg, vol. XII (Leyden, 1853), 63, l. 16; 83, l. 20, also vol. XI (Upsala, 1851), 216, l. 10, and 369 (the last ref. is the most important). It was a fortress in Palestine, near Beyrout, captured from the Crusaders.

F. 126b–end contains additional *ma'amar*:

Colophon (f. 130a)

תם...בחמשי בשבת ט״ו יום לחודש תמוז י״ל שנת ה׳ אלפים ומאתים וד׳ וששים ליצירה בתאשואשת אחד מן אפרכלא דעל נהר אלכורבאת וכתבתי אותו אני החותם שמי והו לצעיר התלמידים ה״ה ר׳ מסעוד ן׳ חיון יש״צו ן׳ שמואל נ״ע השם יקיים בו מקרא דכתי׳ לא ימושו...

Then follows an elaborate signature of scribe.

Date = Thursday, 15th *Tammuz* 5264 = 27th of June 1504.

Afarkal, lit. cluster of grapes (cf. T. B. Sabbath, f. 45a, ed. Goldschmidt, p. 420, l. 21), may = vineyard. Tagodast, in Morocco, was famous for its grapes and the chief vintners were Jews (*Enc. Brit.* XI ed., vol. xviii, p. 853). It is not impossible for Tagodast to be a modern corruption of the name in the colophon, but Mr J. Leveen, of the British Museum, kindly draws attention to Ch. de Foucauld, *Reconnaissance au Maroc*, Paris, 1888, p. 356, which mentions El-Khorbat (a *qçar*, not a river), Ferkla (an oasis in the Bassin de l'Ouad Ziz) and Tashbacht Ait Isfoul.

The last leaf contains thanksgiving at sunset, sunrise and noon.

On binder's leaf, note by previous owner.

ד׳ קנינים מן ר׳ יהודה...ממדינת מולינה דעל נהר מולינה:

Molina is in New Castile, see St., col. 1139, Neubauer, *Cat.* No. 618.

Marginal notes by אברהם לוריא on ff. 65a, 71a, 89a. The MS has been photographed (in part) for editing by Dr Golomb, of Dropsie College, Philadelphia.

121

דרך אמונה by R. Abraham b. Šemṭob ביבאגו (1446–71). An investigation into the principles of Religion.

Paper. 4to. 21·2 × 14·8 c. ff. 152, 6 bl. Cent. XV–XVI. Spanish-Rabbinic hand. Defective. See Benjacob, p. 116, No. 395; Steinschneider, col. 670, No. 4193, 1; Hirschfeld, No. 289, p. 91. Printed at Constantinople in 1521–2.

The MS begins at

למען זאת ועוד סבות אחרות

(line 30, outer column, fol. 1a of P.T.) and ends at

הנה אם כן אין צד לבאר קדמות העולם או חדושו לא במופת סבה ולא במופת ראיה׳ ואולי לזה אר״זל אין דורשין

(P.T. f. 86b, inner col. line 5).

The MS differs from the one at Jews' College, which is abbreviated.

122

Various Treatises by Judah b. Yeḥiel Messer Leon, Averroes and others.

Paper. 4to. 20 × 14 c. ff. 225 (1–5a, 6a, 217–223a blank). Cent. XVI–XVII. Spanish hand, Rabbinic character.

(1) F. 5b, geographical note in Portuguese, headed "descricao das Terras que estao sugeritas a algūs Signos," and giving a list of countries in the Ptolemaic scheme of Cosmography.

(2) Ff. 7a–26b, commentary by R. Judah b. Yeḥiel Messer Leon on Porphyry's *Introduction* to Aristotle and on Averroes (cf. f. 7a, l. 10 fr. foot).

(3) Ff. 28–90a, ספר מאמרות or Aristotle's *Categories*.

(4) Ff. 90b–125a, ספר המליצה or Aristotle's *Interpretations*, with commentary of Averroes.

There is a leaf missing between f. 101 and 102, vide *Custos*.

(5) Ff. 126a–173b, treatise (*Bi'ur*, cf. 216a, l. 4 fr. foot) by Messer Leon, Part I, beginning:

נדרשתי ללא שאו הסברות חלישות ורעות דקות ושדופות כדים...

ending:

ישיב הפילו׳ בכאן לפי מה שאחשוב א׳ דבר אפש׳ שיסופק כי יש לאומ שיאמ כי לכל [הענוש גרם ?] עליו כל העמל הכן המורח לבאר

(6) Part II of (5), Ff. 174a–216a, beginning:

הדברים הדרושים מספרם הוא בעצמו הוא מספר הדברים הידוע׳...

ending:

ר״ל שכמו שמהשכל יגיעו ההתחלות כן מן ההתחלות יגיעו התולדות בהתחלות וההתחלות א׳ השכל ואיפשר שתהיה התילדה...הנאמרת דנה...

(7) Ff. 225b–223b (backwards), sentences and aphorisms in Spanish.

The MS was once in the Hartwell Collection and [subsequently] belonged to John Lee. See note 2865 in Howell and Stewart's *Cat.*

F. 216b contains the following note, headed דרוש לחנכה[1]:

ואל שדי יתן לרחמים לפני שוביכם: במדרש ואל שדי יתן לרחמים לפני האיש זה הקבה שנא׳ ה׳ איש מלחמה ושילח אתכם ואת אחיכם אילו... שבטים ואת בנימן אילו יהודה ובנימן:

ואני כאשר שכלתי בבית א׳ שכולתי בבית ב׳ ואני לא אשכול עוד ע״כ

It is possible that the dotted letters of the last colophon (f. 216a) are intended to indicate the date of the MS, viz.:

ובכ̇אן נשלם זה הביא̇ור נפלגה תו̇עלת...

= 5412 A.M. = 1652 C.E.

123

Analytica Priora of Aristotle in Hebrew, ס׳ ההיקש, and fragment of another treatise.

Paper. 4to. 22 × 15 c. ff. 72, 1b–4b bl. Cent. XV–XVI. Spanish-N. African Rabbinic and current hands.

(1) Ff. 5–64, ספר ההיקש, complete.

(2) Ff. 65–end, different treatise, by another hand.

124

(1) **Commentary of Averroes** (ibn Rušd) on Aristotle, *de Anima*, in Moses ibn Tibbon's translation.

(2) **Short** *Ma'amar* **on** *Debequth* by Moses ibn Tibbon.

(3) ס׳ העגלות הרעיוניות [" **The Intellectual Circles** "] by Baṭalyusi, translation by Moses ibn Tibbon.

(4) Continuation of (2).

Paper and vellum. 4to. 22 × 15·5 c. ff. 80, numbered ק״ה to ק״פא. Dated 1446. Italian-Rabbinic hand. The vellum leaves are the first and last of each quire.

(1) Ff. 1a–51a, Ibn Rušd's commentary on Aristotle, *de Anima*, ending:

ובכאן נשלם המאמר הזה ובהשלמתו נשלם הספר: ותהלה לאל אשר לו נתכנו עלילות הנותן אמרי שפר: והעתקתיו אני משה

[1] Cf. *Ber. Rab.* xcii; *Midr. hag-Gad.*, ed. Schechter, col. 648 and note *in loc.*

בר שמואל בר יהודה בר שאול ז"ל מרמון ספרד מלשון הגרי ללשון עברי ונשלמה העתקתו שנת חמשת אלפים וששים ושלשה ליצירה ל"ג לעמר ת"לח יתברך...

Date of completion of translation = Sunday, 10th of *Iyyar* (ל"ג לעמר) 5063 = 5th May 1303.

(2) Ff. 51b–54b, Samuel ibn Tibbon's commentary on Ecclesiastes (see Benjacob, p. 473, No. 558. Benjacob knows only of one copy, viz. MS De Rossi, No. 272) is mentioned at the beginning.

(3) Ff. 55b–73a, Moses ibn Tibbon's translation of ספר העגלות הרעיוניות by Baṭalyusi.

See Benjacob, p. 429, No. 67; according to this reference, the work has not been printed. In point of fact it has been published by D. Kaufmann, Buda Pesth, 1880.

(4) Ff. 73b–77b, additional מאמר, belonging to (2), on various philosophical topics. At the end of (2) there is the following note:

הפוך בסוף ס' עגלות רעיוניות ותמצא שם מאמר' אחר' נמשכים לזה והם הגיעו לידי אחרי כתבי זה

The MS was in the Library of John Lee. See Howell and Stewart's *Cat.* No. 2864. List of contents on ff. 71b and 77b.

Owner's name on f. 71b, מרדכי בר אשר הלוי

Colophon on f. 73a:

השלמתיו לכתבו לעצמי אני מרדכי פינצי בליל ג' י"ג לחדש ריצימרו ר"ז לפרט בעיר מנטואה...

Date = Tuesday, 13th December 1446 = 24th *Kislev* 5207.

Treatise on the Creeds by Maimonides, see 70 (4).

125

The *Moreh Nebukhim* ["**Guide of the Perplexed**"] by Moses Maimonides, in Samuel ibn Tibbon's translation.

Paper. Folio. 28 × 21 c. 156 leaves (besides some blanks), two columns of 35 lines each to the complete page, marginal notes. Cent. XIV–XV. Sef.-Ital. hand, Rabbinic character, headings in square. Water-mark, a basilisk similar to No. 2639, vol. I of C. M. Briquet, *Les Filigranes* (1907), Paris. Ferrara, 1415. See Neubauer, p. 161, F, 1.

The MS contains prefaces, פירוש מהמלות זרות f. 131a and index of biblical citations (זכרון פסוקים f. 146a), which are printed in the Sabionetta edition of 1553, Steinschneider, col. 1895, 6513, 102.

Colophon on f. 13a:

נשלמו שלשת חלקי המאמר הנכבד... ב״ז בטבת שנת תתקסה ליצירה בארדלי המדינה...

This date, 7th *Ṭebeth* 4965 = Tuesday, 30th Nov. 1204, refers to the completion of ibn Tibbon's translation, see Gross, *Gallia Judaica*, p. 80. ארדלי is a mistake for ארלדי, Arles (*Arelate*). See Gross, p. 74, where a similar instance of the error is given. The פירוש המלות זרות contains many verbal variations. This MS belonged to Eliah del Medigo. See Friedlander's Trans. ed. Routledge, 1904, p. xxx, line 26.

The binder's leaf contains the following[1]:

(*a*)

שלי נפתלי בר ברוך כ״ץ

(*b*)

(ברוך ?) בֹּכֹאֹ[א] יוסף נפתלי הכהן י״ץ ז״ל ידיה) דלמדיגו

(*c*)

שלי איהו דאלמדגו (מי ?)קנה בתמוז שנת ל״ה (1445)

(*d*)

מורה נבוכים שא שלומי עם שלום כל יודעי דת ופי סכלות בלום
מכיר בערכו טור בטורי יהלום סורר ומורה סור ואל תקרב הלום:

G. and Berl.[2] read דעת for דת and הנבוכים; Berl. has שור for טור.

(*e*)

אמת מורה אמת קרך ככנור יתריו בו לפי חכמה קשורים
... פתי ולא ידע לנגן ונגן ובו...שחית היתרים:

G.'s version has been given in full, *vide infra*. Davidson (p. 276 No. 6056) refers to a German translation.

(*f*)

בלשון האש עבר מורה אבן לנרות לשון דמה
כי בלשונות אישים נלחם לשואל את מספרם מה
יענה חלקי מורה הכו איש את אשו במלחמה

[1] Poems (*d*), (*e*) and (*h*) have been collated with those in a MS belonging to Rabbi Sir H. Gollancz. Variants are marked G.

[2] For Berl. see p. 120, l. 19.

(*g*) On the burning of the *Moreh*.

מה בערו החושבים כי בערו ספרי חמודות יקרו מזהב
אש אוכלה המה ואיך אש תאכלם בינו לזאת נערים עוזרי רהב
לא כן אבל עלו כמו תשבי לאל באש וכמלאך בתוך הלהב

(*h*) On the burning of the *Moreh*.

קמו מורי׳ שוא על מורה׳ צדק [ונתצוהו ?] חרץ
חלק לבם׳ ויפרץ בם׳ האל פרץ׳ תחת פרץ
שתו בש׳ מים פיהם׳ ולשונם תהלך בארץ׃

F. 1a contains owner's signature, see (*a*), with the addition of מפאדוואה. The signature is repeated at the end of Part II (f. 81b).

According to G., (*e*) reads thus:

אמת מורה אמת קרך כבינור יתריו בו לפי חכמה סדורים
ובא פתי ולא ידע לנגן ונגן בו והשחית היתרים׃

In G. this is headed לר׳ יצחק אל מוצולי

In (*h*) G. reads ונתנוהו in l. 1 and לפני for תחת in l. 2; so does Berl.

(*g*) and (*h*), by Abraham Maimonides, exhibit variants from the text in *Lit. Blatt. d. Orients*. 1, No. 24, 1840, col. 380, ed. by Carmoly: (*e*) is given by Dukes, *ib*. IV, No. 47, 1843, col. 748: (*g*), (*d*) and (*h*) are given by A. Berliner in *Meqize Nirdamim*, Sammelband, Jahrg. 1, pp. 15–18, Nos. 42, 51 and 60.

126

Commentary on Maimonides' "Guide" by R. Mordecai b. Eliezer Comṭino [Kumaṭyano].

Paper (נייר משי). 4to. 19×13c. ff. 118. Cent. XV–XVI. Spanish-Rabbinic hand. See Neubauer, p. 161, F, 2, and Friedländer's English translation of the *Guide*, preface, pp. xiv and xix (p. xxxiii of the 1904 ed. Routledge).

The MS was formerly in the collection of the Duke of Sussex, but is not in Pettigrew's *Catalogue* nor in *Jewish Encycl*. vol. IV, p. 203. A note by Ginsburg states that the text was printed soon after the author's death. Neither Steinschneider nor Neubauer nor Benjacob mentions the work. The last named, p. 468, No. 404, mentions a commentary on מלות הגיון by this author. See Neubauer's *Cat*. Nos. 1911, 7 and 2187, 3.

Owner's signature, f. 2a, אברהם ברוך בלבני׳ם

F. 2a begins:

למה שהיתה הצלחת האדם האחרונה היא המכונת בבריאתו כי הוא התכלית למציאותו והיתה הצלחה הזאת לא הגיע פתאום...

The MS is complete; Part I ends on f. 58b, with the words:

נשלם באור החלק הראשון תהלה לאל על כל ראשון
יבא אחריו החלק השני תהלה לאחד ואין לו שני:

Part II begins on f. 58b, and ends on f. 100b:

נשלם ביאור החלק השני בעזרת אשר אין לו שני
יבא אחריו החלק השלשי בעזרת צור קדושי:

Part III, ff. 100b–end; colophon on f. 118b:

הנה בארנו מזה הספר כל ההכרח ומי שיפקח השם עינו לבבו יבין דבר מתוך דבר ויתמיים פסוק אז תפקחנה...העם ההולכים בחשך... עליהם׳ בריך רחמ׳...

תם בֵּילֹאוֹ נשלם הפירוש שפירש החכם מורינו ורבינו הכ״ר מרדכי כומטיינו זל״ה בכ״ר אליעזר...

יסוד מורא, see 88 (4).

127

מכלל יופי ["Perfection of Beauty"] by R. Samuel Zarzah (צרצה or סרסא).

Paper. Folio. 28 × 22 c. ff. 138. Cent. XVI. Spanish and Italian-Rabbinic hands, headings in square character. See Benjacob, p. 326, No. 1167; Hirschfeld, 282; Neubauer's *Cat.* Nos. 1296, 1297; Pettigrew, p. xxvi, 16.

For Zarza's title ibn Saneh, see *Descr. Cat. of...Library...of the late Dr Louis Loewe...* by James H. Loewe, p. 11, No. 83[1]. See also Buxtorf, *Bibl. Rabb.* p. 121, and שפתי ישנים, ed. Amst. (St. col. 2230, 4) 42, 163.

The reference in Pettigrew to the first ed. refers to another work by the same author, מקור חיים, printed at Mantua, 1559.

According to Neubauer, *loc. cit.*, the treatise was composed in 1369. Buxtorf, *loc. cit.*, gives the date as 1490[2], and states that the *Editio Princeps* was printed at Salonica in 1567. Neither Benjacob nor Steinschneider mentions any printed edition. This work is, however, quoted in the preface

[1] See also *Jew. Enc.*, s.v., and J. Fürst, *Litbl. d. Orient.*, No. 2, 11 Jan. 1840, col. 18, foot.

[2] Impossible: Zarza lived in Valencia in the late XIV cent.

to the letter sent by Isaak אחדב to the author. (Printed at the end of the Mantua ed. of the מקור חיים, Steinschneider, col. 2498, No. 7085, 1.)

The work is divided into seven שערים and 151 (?) *Peraqim*. The MS begins at the end of *Pereq* 12 of the 1st שער and ends at the 16th *Pereq* of the 5th שער.

128

חובות הלבבות ["The Duties of the Heart"] by R. Baḥai b. Joseph (ibn Baquda) and ספר הגן ["The Book of the Garden"] by R. Isaac b. Eliezer מוסי.

Paper. 4to. 20 × 14 c. ff. 68. Cent. XVI–XVII. Italian-Rabbinic hand. Steinschneider, col. 780 and 1107; Benjacob, p. 169, Nos. 129 *seq.* and p. 98, No. 159.

(1) Ff. 4a–53a, חובות הלבבות: divided into portions for daily recitation, vide ff. 8a, 12b, 18b, 24a, 29b, 41a etc.

The concluding poem is given in Brody and Albrecht's *New Hebrew School of Poets*, p. 61, No. 53. It begins:

בני יחד יחידתך לצורך

Ff. 53b–55b are blank.

(2) Ff. 56a–end, ספר הגן.

The MS has been compared with the Prague edition (1597, St. col. 1107, 5343, 2) and with the Brody edition of 1830 (Abraham b. Judah Loeb). F. 56a=f. 15 of Prague edition and § 1, line 5 from foot, of the Brody edition.

The MS is fuller than the Prague edition in some places, e.g. it expands the text after

ואם יעשה כן ודאי יהיה בעל מעשים טובים

(Prague edition 2nd *recto*, two lines from foot). The portion for the second day is not marked in the MS.

F. 57a=f. 3b, line 1 (Prague ed.), and f. 2a, paragr. 2, in the Brody edition.

See Neubauer, p. 163, H, 7; Steinschneider, *Cat.* col. 1107.

Owner's signature, f. 3b: של יוסף זכריה סנרי

Colophon, f. 68b:

נכתב על ידי הצעיר (על פי ?) אני יהודה ניצה צרפתי לבית טרבוט אל אל אתחנן יזכני לקיים דברי הספר...

The scribe's name is given again on f. 1a:

ליהודה ניצה צרפתי (לבסת ?) טרב[וט]...

See Gross, *Gallia Judaica*, p. 394, "Juda de Nice, de la famille Trabot, écrivit un commentaire sur מקדש מעט, Moses Rieti."

129

A collection of letters, formularies, *Qinoth* etc. and אגרת אל תהי כאבותיך by Profiaṭ Duran.

Paper. 4to. 19 × 14 c. ff. 102. Cent. XVII. Italian-Rabbinic and current hands. Neubauer, p. 164, 2.

Some of the letters are signed, e.g.:

F. 54b:

כתב ששלח כמ״ אליעזר מפאנו יצ״ו אל כמ״ה משה עמרם לאטינו חותנו אביר הרופאים יצ״ו (Cf. Italian letter, f. 97a)

F. 59b:

כתב ששלחתי אל כ״מ אליה דאיינה גיסי יצ״ו

F. 63b:

אל כמה״ר יוסף בכמ״הרר הלל מויארונה יצ״ו

This and several others are signed by עזריאל

F. 91:

אגרת אל תהי כאבותיך

Ff. 101b and 102a, a poem beginning:

עסק התורה ולשמה
עזר אל אדם וחומה
ולבש יראה עם ענוה...

Perhaps עזר אל, in line 2, is meant to indicate the writer's name עזריאל. F. 76a Censor's mark, *Fr. Hipp*^{s} 1602.

130

Portions of הודאות בעל דין by Don David Nasi of Candia, brother of Don Joseph, and כלימות הגוים by Profiaṭ Duran.

Paper. 4to. 22·5 × 18 c. ff. 7. Rashi character: modern.

(1) הודאות בעל דין, title-page and ff. 1–3; the MS contains the first חלק. The original work was written A.M. 5190 (= 1430). See Benjacob, p. 135, No. 261; not in שפתי ישנים.

(2) כלימות הגוים, four leaves; the MS ends in the middle of *Pereq* 3, at the words:

עוד בפי״ח לנזכר אמר שיותר נקל הכנס בנקב המחט מהכנס האיש עשיר במלכות שמים הנה לא נתן ההמנע כ״א לעשיר וחוזר...

The treatise contains 12 *peraqim*. This MS has been collated by the Rev. B. Berliner, with one in his own possession, and he has kindly furnished me with the above particulars.

Poem by Abraham ibn Ezra, see 85 (3).

131

מקדש מעט ["The Small Sanctuary"] by R. Moses Rieti (but not אגרת יער לבנון as stated on cover); a didactic poem dealing with Jewish philosophy, literature and biographies of learned men; in *Terza Rima.*

Paper. 12mo. 16×11c. ff. 109 (and blanks). Cent. XVII. Italian-Rabbinic hand. Printed by Goldenthal at Vienna in 1851. See Benjacob, p. 365, No. 2098; p. 11, No. 221; St. col. 1986. Marginal comments by a later hand. After בא סנחריב, last line of concluding stanza, the words ומחריב עירי have been added. Not in Goldenthal; on this see St. col. 1987.

132

מעון השואלים, Poems ["The Abode of the Questioners"] by R. Moses Rieti, and another poem. Hebrew and Italian, in *Terza Rima.*

Paper. 4to. 16·5 × 12 c. ff. 32. Cent. XVII. The Hebrew is pointed, Italian hand, square character. Water-mark M, beneath a six-pointed star, within a shield. Illuminations on ff. 1a, 23b, 24ab, 25ab and 26a. See Neubauer, p. 164, 2; Steinschneider, col. 1987; Benjacob, p. 349, No. 1683; Hirschfeld, No. 124, 5, E; Neubauer's *Cat.* No. 2266, 6.

For biography of Moses Rieti, see Neubauer's *Cat.* col. 767, l. 3. The vocalization of the MS is very faulty.

(1) מַעוֹן הַשּׁוֹאֲלִים (the first stanza is missing), begins:

בַּאתִי הַיּוֹם מַךְ וּמְעַי ה[וֹמִים]

יוֹדֵעַ בִּי כִּי דֶלֶף לְגִיחוֹן

מוֹצֵא מְימַי אֶל נַחַל קְדוּמִים

"Vengo con tribulati merori,
Che tal che de [?] una goccia de aqua al mare
El mio tratato in vero anticessori."

The poem is a very fine penitential confession in 112 stanzas, each of three lines, except the last which has four. The text corresponds to that of the Jews' College MS mentioned above. מעון השואלים was printed, together with an Italian translation, by Eliezer Maçliaḥ at Venice, in 1585 (di Gara). But the version in the MS differs completely from the editions of 1600 (M. Lazaro da Viterbo) and of 1609, printed by Samuel of Castel Nuovo. I could not procure a copy of the 1585 text. At all events this Italian version cannot be that of Eliezer Maçliaḥ.

(2) The second poem is similar in character. It contains 20 stanzas. Last leaf missing.

F. 31a. Owners' names:

Questo libro è di Zacaria Blanes a Bitante (abitante?) In Sonzana.
Anzi dico di Isach Uzielli del f° Moise Uzielli.

F. 32b bears date (1751?) by later hand.

Marginal notes occasionally, e.g. (f. 10b *lin. ult.*).

Text:

שְׁאוֹר שִׂבְעִיסַה עַקּוֹב יַעְקוֹב

Margin:

רוֹצֵה לוֹמַר יְצֶר הָרַע

133

Ode, headed by a later hand, שיר אשר חבר כ"מר אליעזר מפין לעת הכנם ק"ק של גראדיסקא לחינוך ב"הכ החדשה ר"ח תמוז הת"קכט. Not אלגראדיסקא, as a note in MS states.

Paper. 16mo. 16 × 11 c. ff. 10. Dated 1769. Square characters. Date *Rosh Ḥod.* 1 *Tammuz* 5529 = Thursday, 6th July 1769. Neubauer reads הת"קט, but the above is correct.

F. 1a bears owner's note, in Italian:

"Se questo libro si perdisse èd il nome de (luis?...) questo libro è di carta, questa carta è di straveia[1], questa strascia[1] è di lino, questo Lino è di terra, questa terra è d' Iddio, questo libro è mio. Se poi vuoi apagarti di sapere il nome mio, mi chiamo N.N. vivi felice, addio."

No. 2221, 13 (Neubauer's *Cat.*) was copied by Joel b. Benjamin Luzzatto at Gradiska on the very same date. Note similarity of date, place, and

[1] Straccia, floss-silk (?).

name Luzzatto, *vide infra*. That MS is a ספר פלפול or anti-Christian *Haggadah*.

The poem consists of 40 rhyming stanzas each of four lines, followed by a refrain of two lines, repeated after every stanza. The scheme of the sextet is *a b b a c c*, e.g. stanza 1.

(*a*) אשיר בחנוך זה ופה אגילה (Not in Davidson)
(*b*) מעי וכליותי ולב וקרב
(*b*) זאת היא תהלתי ביום וערב
(*a*) בה אמצאה מזור צרי אוחילה
(*c*) חסדי יי ימינו ישע
(*c*) יבא לציון גיל לשבי פשע

Two of the chief members of the congregation, אברהם and יצחק, are indicated in stanzas 31 and 33, ff. 7a and b, though possibly the patriarchal names are pseudonyms.

Owners' names:

(1) F. 8b, מאיר בר יצחק לוצצאטו

also on f. 10b, after an alphabet.

(2) F. 10b, foot, Leon (de) Meir Luzzatto. See Neubauer, p. 163, J, 1.

Poem by Luzzatto, see 76.

Poem by Abraham Zarka, see 88 (2).

Short Poems, see 24, 33, 36, 40, 85 (5), 104, 113 (2), 120, 125, 129, 140.

Short Poems, Qabbalistic, see 112.

Short Poems on מורה נבוכים, see 125.

Short Poems for three Festivals, see 113 (2).

שיר הכבוד וגו', see 74, 77.

פרקי שירה, see 110 (2), 138 (3).

שארית יוסף, see 138 (2).

XI. BIOGRAPHY

134

שבחי מהרחו [Biography and visions of Ḥayyim Viṭal] by Moses Viṭal.

Paper. 4to. 21 × 15 c. ff. 27. Cent. XVII. *Sephardic*-Oriental-Rabbinic hand, headings in square. See Benjacob, p. 563, No. 217. End incomplete. Printed by Aaron b. Jonah at אוסטרהא, 1826. MS corresponds to this text. The second paragraph of f. 1a = P.T. 2a. The first paragraph, containing הקדמה etc., is not in P.T. MS ends on the last page of P.T. five lines from foot, at the words,

והנה הוא בעל הבית הזאת

The MS contains a note by R. Eliyahu Ḥazzan, late Ḥakham Bashi of Alexandria, stating that he presented it to R. Aqiba Schlesinger on *Purim* 5641 = 1881. It was originally in the library of the Qaid Nessim Scemama. According to a note on f. 1a, the text was copied from a MS belonging to Ḥayyim Viṭal.

135

King Arthur epic, a fragment, in Judæo-German rhyme, of the Romance of the Round Table.

Paper. 4to. 18 × 13 c. ff. 85 (f. 7 blank). Cent. XVI. *Ashkenazic* hand, current character. Author, Scheftel of Kojetein, Moravia. See Neubauer, p. 164, No. 4b: *Jew. Quart. Rev.* IV, 1892, p. 686; M. Gaster, pp. 230–52, *Papers...Angl.-Jew. Hist. Exhib.*, London (*Jew. Chron.*), 1888; *Jew. Enc.* ii, 147.

Colophon:

דער דש בוך גישריבן הוט׳
דער אישט בֹּון גוֹטיין אויז דער שטאט׳
ער זיצט גֵּיגן דש טור אוביר׳ (ueber)
ער אישט בֹּון לויטן גרוס אונ׳ בידר׳
ער אישט בֹּון דען הולץ איין מאן׳
דש מן דיא רבנים אויש שנידן קאן׳
שעפטיל (Scheftel) מיט זיין נאמן גינאנט׳
דער דא אישט אונטר אלי גוטי שלעמר (Schlemmer) ביקאנט׳

גוטיין, in line 2 = גאיטיין, Kojetein (pr. Goitein) in Moravia. See Steinschneider, *Cat. Index Geogr.* col. lxxxxii, No. 146.

Overleaf:

זה שלי הספר ווידווויליט ברענדלן שת׳
אשת היקר והמשכיל כמ׳ יקותיאל כ״ץ יצ״ו
בן משה יעקב יצ״ו מוויניזיא (Venice?)

The curious ווידווויליט or ווימוויליט is read by Neubauer as וויבווילים.

The beginning of MS is wanting. Ginsburg suggests that this MS may be identical with the extremely rare "Brandtspiegel," printed at Basle in 1602. What Ginsburg means is not clear: at all events the MS has no connection with Moses Enoch's book (St. col. 1823, No. 6473, 1) which is an adaptation of Brant's *Navis stultifera* or of the *Speculum Stultorum*.

136

Judæo-German stories, rhyme and prose.

Paper. 4to. 21·4 × 15·4 c. ff. 31. Cent. XV–XVI. *Ashkenazic* hand, current character. Neubauer, p. 164, No. 4.

(1) Ff. 2–3b, humorous paraphrase, for *Purim*, of צור משלו, dealing with a fire etc. on the Rialto.

(2) Ff. 4–9b, end missing; humorous paraphrase of המבדיל. This seems to be a *Badḥan's* song in reply to that of a rival named Hillel. The first stanza runs thus:

המבדיל בין קודש לחול
צווישן מיר אונ׳ הילל דען נבזה הנול ?
דער דא איז חסרונות אזו ואל
ככוכבים בלילה:

(3) Ff. 10a–14a, beginning missing, מעשה מראנצק, prose.

(4) Ff. 14b–23a, complete, מעשה ממענין, prose.

(5) Ff. 24a–31a, complete, מעשה בון וירומש (Worms) prose.

Paris and Venus (ויאנה) No. 158.

השטן ביום הכפורים, No. 157.

XIII. SCIENCE AND ASTRONOMY (CALENDAR)

137

מעשה מכונה?

Paper. 4to. 20·2 × 13·4 c. and smaller sizes. Fragment of 24 leaves. Cent. XVIII–XIX. *Ashkenazic* current character, headings in square, rough diagrams. The title is not mentioned by Benjacob and Buxtorf and seems incorrectly given at the head of the work, by a later? hand. The treatise deals with the vessels of the משכן.

138

Anonymous treatise on calendar, שארית יוסף, by R. Joseph b. Šemṭob, and **פרקי שירה** by R. Elias Levita.

Paper. 8vo. 14 × 9 c. ff. 46, and leaves from the cover, now bound up as a separate MS No. 151, dates 1718 and 1716. Spanish-Rabbinic characters, headings in square characters: partly pointed.

(1) Ff. 1–4b. Anonymous treatise on calendar for the year כח"תן = 1728. Ff. 2b, 4b contain rough diagrams, begins:

לעולם בשנה פשוטה פרשת צו ואחֹך פסח

Colophon on f. 4b:

בריך רחמנא דסייען...תם...ונגמר בשנת והוא כחתן לפ"ק:

(2) Ff. 5a–24a. **שארית יוסף** by R. Joseph b. Šemṭob b. Ješua' Ḥai, treatise on the calendar and leap years. In rhyme, with prose commentary. Begins:

אַי"ב תַּשְׁצַ"ג שְׁאֵרִית הוּא
לְחֹדֶשׁ יְסוֹד בַּהַ"דַר בְּנוֹת
עַלַיו שְׁאֵרִים

הפי' דע כי חדשה של לבנה...

See Benjacob, p. 562, No. 182; Neubauer, 164, 1a. Printed at Salonica 1568 (St. col. 1528, 2); the MS begins at f. 3b of P. T. and ends at f. 37b. It

does not contain the comments of Daniel b. Peraḥya ha-Kohen. The work ends on f. 23b. Colophon on f. 24a:

ופה נשלם מה שכיוונתי והשבח והתהלה׳ לנורא עלילה׳ יתברך ויתעלה׳ שמו לדור דורים ולנצח נצחים מטה ומעלה אכ״ר תוש״לבע׳: היום יום שישי י״ט לחדש אב רחמן משנת כ[י] היא חכמתכם ובי]נתכם לעיני העמים אשר ישמעון...

Date = Friday, 19 *Ab* 5476 = 7th Aug. 1716 (Gregorian) or 27th July 1716 (Julian).

Below:

שלי הצעיר בעברי השם ברוך הוא שמואל אברהם? כ״א יצ״ו

A second signature, illegible, has been written beneath, partly obscuring the former: see also f. 46b. Neubauer reads the name as ...שמואל אבו.

(3) Ff. 25a–46. פרק שירה by Elias Levita (R. Elijah b. Asher ha-Levi). Similar to ed. Frankfurt 1689, St. col. 941, 42. The MS does not contain the הקדמה but begins on f. 4a of P.T. at the words:

השיר הראשון באותיות וחלוקתם

The MS ends on the last page of P.T. before the lists of accents. See Benjacob, p. 498, No. 1201; Neubauer, 164, 1, b.

(4) A number of loose leaves, separately bound. See MS No. 151.

F. 46b contains times for *Tequphoth* of *Tišri*, *Ṭebet*, *Niṣṣan* and *Tammuz*, for תת״קה (1745).

Maimonides on laws of Calendar קדוש החדש, see 64.

Notes on Calendar, see 67 (2), 83.

Calendar tables of R. Naḥšon, see 66 (2).

Commentary on שש כנפים ["Six Wings"] by R. Solomon b. Mešullam Avigdor, see 88 (5).

דרשות הר״ן, see 30.

139

ספר מעלות המדות ["Book of the Degrees of Attributes"] by R. Yeḥiel b. Yequthiel ʿAnaw (Rome, 1260–89).

Vellum. 22×15 c. ff. 160. Dated 1431. Franco-German-Rabbinic hand. Complete. A homiletical treatise divided into 24 מעלות. The *Editio princeps* was printed at Cremona, 1556. See Benjacob, p. 351, No. 1738. Steinschneider, col. 1279.

Many marginal notes. Colophon on f. 158a:

כאשר זכיתי להתחיל ולגמור מלאכה הזאת כן יזכה[1] להגות בו הוא[1] וזרעו[1] וזרע זרעו[1] [וסיימתיו ?] היום יום א׳ ר״ח מרחשון קצ״ב

Date = Sunday, 28 *Ḥeshvan* 5192 = 4th November 1431.

F. 158b has the following notes:

(*a*)

אני הח״מ מודה לכל רואה חתימתי זאת דלמטה הודאה גמורה שרירא וקיימא איך שמכרתי זה הספר הנקרא מעלת המדות להנעלה הר יעקב בר שמחה הכהן ז״ל הדר בעיר וירונה ומכרתי לו זה הספר מצד האלמנה...גליקל שתח׳ ? וקבלתי דמי הפירעון מידו לידי בשלימות והגעתי ליד האלמנה הנ״ל ומרוצה ומפויים אני אמת מצד הפירעון הנ״ל ועלי לסלק אתם מכל תעות ועירעור והנעשה היום יום א׳ כ״א ימים לחדש אייר שנת רנ״ד לפ״ק פה בעיר פדואה הכל שריר וקים יהושע מאיר בר׳ יצחק ז״צל הסופר הדר בעיר פדואה

Date = Sunday, 27th April 1494.

(*b*) Illegible.

(*c*) Beginning of (*a*), struck out.

(*d*) F. 159a, verses from Scripture, scribblings.

ואלה המשפטים אשר תשים...

...לך...הגדולה...

[1] The 3rd person pronouns are dubious.

F. 159b:

אשרי האיש אשר לא הלך בעצת...

(*e*) F. 160b:

תבשיל פגומה יומא צערא
לחם נשרף חדש עברה
בגד נשחת שנה חדה
אשה מרה תמיד צרה:

This is repeated.

(*f*)

השואל מן הכלאי בקשה
כשואל חכמה מן האשה
וצנועות מן הקדשה
והדגים מארץ יבשה:

The verses are repeated and in two instances כדגים is erroneously written for והדגים.

Censor's mark below (*Visto Sig*^{a} *ex re... Comitesse*?).

140

דרשות [Discourses] on the Pentateuch, by R. Šemṭob b. Joseph b. Šemṭob and fragment of *Responsum* at end.

Paper. 4to. 19 × 14 c. ff. 270. Dated 1566. Spanish-Rabbinic hand. See Neubauer, p. 160, No. 3; Benjacob, p. 123, No. 574. Printed Venice, 1547 (St. col. 2536, 1).

The scribe has erroneously written the author's name as Shemṭob b. Shemṭob (f. 1b). The same error occurs in MS No. 898 (Orat. 107) of the *Oratoire* MSS, Bibliothèque Nationale, Paris. This MS is a treatise by R. Šemṭob b. Joseph b. Šemṭob entitled המאמר בסבה התכליתית. Munk (*Zeitsch. f. Hebr. Bibliogr.* ed. Freimann, Frankfurt a.M., Kauffmann, XII, No. 3, p. 81) states:

"En tête de l'ouvrage, on lit après le titre

להחכם הכולל לר׳ שם טוב בן שם טוב:

Mais le traité suivant, attribué au même auteur (לחכם הנזכר), porte à la fin le nom de l'auteur, tel que nous venons de le donner. L'auteur florissait...entre 1460–1480, et non pas en 1430, comme le disent Wolf et De Rossi. Ces deux auteurs ont commis une erreur très grave, en confondant le philosophe R. Schemṭob, auteur du commentaire sur le Moré, et qui est le même que le nôtre, avec son grand-

père, R. Schemtob, auteur de l'ouvrage antiphilosophique ספר אמונות, et qui, selon le Youhassin, mourut en 1430. Voir Koré ha-Doroth, fol. 27a."

See also Steinschneider (col. 2534) who deals with the question: *ib.* col. 2536, he states that the original work was completed on 2 *Niṣṣan* 1489, and quotes Gedalya b. Yaḥya (f. 49a) and others.

The MS does not contain all the דרשות which are in the printed text. It ends after the discourse on וזאת הברכה (P.T. f. 71a, inner col.). The concluding words differ slightly. The scribe has erroneously headed the last פרשה, "פ׳כי תבא." The discourse however is that given in P.T. for וזאת הברכה. The MS ends:

יו״מ אלהי השמ׳ כשם שזכיתי להשלים זה הספר כך יזכה יצחק בני לעיין ולהבין בו אויר בילאו...

Colophon (f. 270a):

יהלל פי ונשמתי לאל המטיב והטוב:
אשר נתן...כח לאין אונ׳ לכתו׳ בן שם שוב
ושאלתי בבקשתי מאלהי שתתן לי חכמה ודעת יראת יי:
סלח צורי לעווני לפשעי ושמור דרכי מחטוא בלשוני:
פנה אלי בחמלתך אל נאדר והוד והדר הוא לי חדש אדר:
והיתה השלמתו יום ה׳ כ״ג ימים לחדש אדר ראשון
שנת חמשת אלפים ושלש מאות וששה ועשרים
ליצירה פה אלקסר כביר[1]: על יד הצעיר יוסף בר אאֿ
ר׳ יצחק הכהן ז״ל הסופר: תנצבה ה׳ יזכני להשלים
פי׳ התורה של רא״בע ז״ל:

The date of the MS is incorrectly given. Either the month or the day of the week is wrong, e.g.

(1) If אדר ראשון is correct, then the date was Tuesday, not Thursday, 12th February 1566, *Adar* i.

(2) If Thursday is correct, then ראשון is wrong and the date must be Thursday, 14th March, *Adar* ii, 1566.

[1] Kasr-el-Kebir or Alcasar-Kebir (Sp. Alcazar-quivir), in Fez, 58 m. S. of Tangier (Lippincott, ed. 1911, p. 933, outer col. foot). Prof. Bevan kindly adds two references: (1) Ibn Batuta (p. 151, vol. II, ed. C. Defrémery and B. R. Sanguinetti, Paris, 1854) who gives an alternative name, i.e. Kasr abdul Kerim. (2) Abulfeda, *Geogr.*, p. 132=p. 184 of trs. vol. I, ed. M. Reinaud, Paris, 1848.

141

ס׳ שבתות ה׳, Homilies by Abraham b. Jonathan b. Immanuel b. Joseph Manṣano (מאנסאנו).

Paper. Folio. 28 × 17 c. ff. 127. Cent. XVII. Spanish-Rabbinic hand, headings in square. Neubauer, p. 160, D, 1. Ff. 115*, 126–7 are blank, and the foliation is from 1 to 124. Two columns to the page. Title-page has rough illuminations and binding is crudely tooled. Possibly, this is author's own holograph. A note by later owner states that this is not the work mentioned by Benjacob, p. 567, No. 299.

The MS contains:

Ff. 1–51, 10 homilies for שבת בינתים.

Ff. 52–76, 5 homilies for שבת כלה.

Ff. 77–99, 5 homilies for שבת הגדול.

Ff. 100–115, 5 homilies for שבת זכור.

Ff. 116–123, 1 homily for למעלת השבת.

F. 124b, an extra prayer, by a later hand.

142

Sermons, delivered in Jerusalem on various occasions.

Paper. Folio. 29·6 × 20·5 c. ff. 73 (2 bl.). Two columns, usually of 44 lines each to the complete page. Various dates, *circa* 1740. Author's Holograph[1]? Spanish-Rabbinic hands, headings in square. Neubauer, p. 160, D, 2.

(*a*) F. 1a. Delivered on Saturday נח, 2nd day of *R. Ḥ. Ḥeshvan* 5501 = 11th October 1740. Headed על פטירת אבא מארי.

(*b*) F. 5b. Delivered on Saturday, 13th of *Kisleu*, הת״קז 5507 = פרשת וישלח 15th Nov. 1746.

(*c*) F. 7b. Delivered on Saturday, פרשת שמות, 23 טבת, הת״קו = 4th January 1746.

(*d*) F. 11b. For פרשת וארא.

(*e*) F. 13b. Delivered, פרשת משפטים, הת״קג = Sabbath *Sheqalim*, 29 *Shebaṭ*, 12th February 1743.

(*f*) F. 17b. Delivered on שבת זכור (פרשת ויקרא), 9th of *Adar* ii, הת״קה = 1745. Sabbath זכור and ויקרא fell on 9th *Adar* ii in 5505 (2nd March *Julian*, 13th March *Greg.* 1745).

[1] Unlikely: f. 69b, foot, has ע״כ מצאתי.

(*g*) F. 21a, headed:

דרוש שדרשתי בע"הק ירושלים תו"בב יום ד' לחדש אדר ב' הת"קה (1745) על אשת חיל מרת מרים אחות השר המרומם כמ"הר דוד זונאנה אמה (*sic*) של הגבר נשא ורם כמ"הר שמואל הלוי סדר ויקרא (i.e. Monday before ויקרא, 4th *Adar* ii, 5505, 25th February 1745).

(*h*) F. 24a. Delivered on Saturday פ' שמיני, *Nisṣan*, הת"קד = *Maḥor-Ḥodesh*, 29th *Nisṣan* 5504, 31st March 1744.

(*i*) F. 28b, headed:

דרוש שדרשתי בע"הק ירושלים תו"בב...יום שבת קדש י"ז לחדש אייר הת"קו (Sabbath אמור, 17th *Iyyar* 5506, 26th April 1746) והיתה באותה (*sic*) שבוע מכת הארבה וגם שמועה מהחכמים השלמים ה"ה כמה"רר אליא חאקו מאיזמיר (Smyrna) והחכם השלם החסיד המקובל כמה"רר יצחק פרץ שנפטר בטבריא יום ה' ד' לח' אדר (Th. 13th Feb.) תנצבה

(*j*) F. 32b. Delivered on the occasion of the death of Isaiah Pinto, פ' בהר. The year הת"ך (1660) is probably an error for הת"ק, 24th *Iyyar* 5500, Saturday, 10th May 1740.

(*k*) F. 37b. Delivered on the occasion of the death of ברוך אגימאן, 25th *Iyyar*, הת"קד (Thursday, 26th April 1744).

(*l*) F. 40b. Delivered on 16th *Siwwan*, פ' בהעלתך, הת"קג (Sat. 28th May 1743).

(*m*) F. 44a. Delivered on 20th *Siwwan*, פ' קרח, הת"קה (= 1745). This date is incorrect. In 5505 the 20th *Siwwan* was the Sunday after קרח, בהעלתך was read on Saturday 3rd *Tammuz*, 22nd June. If *Siwwan* 26 is the true reading, i.e. כו and not כ', then the *Pericope* of the day (Sat.) was שלח לך.

(*n*) F. 47b. Delivered on the occasion of the death of Isaak שאקי 9th *Tammuz*, פ' בלק הת"קו, Monday before פ' בלק 5506, 16th June 1746.

(*o*) F. 50b. Delivered on the occasion of the death of Raphael Joseph Israel, 26th *Tammuz*, פ' מטות הת"קד, Monday before פ' מטות 5504, 25th June 1744.

(*p*) F. 54a. Delivered on Saturday, 23rd *Ab*, הת"קד (21st July 1744), פ' עקב.

(*q*) F. 58a. Delivered on 27th *Ab*, הת"קו (5506), פ' ראה, Saturday, 2nd Aug. 1746.

(*r*) F. 60a. Delivered on the occasion of the death of Raphael טריויש,

3rd *Ab*, הת"קב (1742), פ' שפטים. There is an error in this date since פ' שפטים can never be read before *Ellul*: probably שפטים is wrongly written for דברים. In 5502 *Ab* 3 was Friday, 23rd July (before דברים) 1742.

(*s*) F. 62b. Delivered on Sabbath between כפור and סכות, הת"קו, פ' האזינו. This was Sat. 13th *Tishri* 5506, 28th September 1745.

(*t*) F. 66a. Delivered on Sat. חול המועד סכות, הת"קד (1744), פ' וזאת הברכה. (Note that this פרשה was read on חול המועד.)[1] In 5504 the 1st intermediate day, *Tishri* 17, was Sat. 24th Sept. 1743.

Ff. 70, 71 contain index of texts and subjects.

The paper bears several interesting water-marks of various types and dates.

143

Sermons and homilies (פלפול) by R. Abraham b. Saul Broda (1640–1717), and others; some delivered at Frankfurt. Not in Benjacob nor in Neubauer's *Cat.*: not included in author's works in *J. E.* iii, 392.

Paper. 4to. 18·8 × 16·5 c. ff. 132. Cent. XVIII–XIX. German cursive hand.

144

Sermons for various occasions, in Hebrew, by R. Raphael Joseph b. Rabbi (author of *Derekh ham-Melekh*, Benj., p. 118, No. 449); probably holograph.

Paper. 4to. 21 × 16 c. ff. 107. Cent. XVIII. Spanish and Maghrebine hands, current character.

The owner's name has been torn out, the words שלי הצעיר alone remaining. Presented to the Rev. W. H. Black by the author's grandson.

The sermons are dated: Ff. 10a, 18a, הת"ק (1740); 27a, הת"קב (1742); 49a, 62b, הת"קג (1743); 68a, פ' שרה הת"קד (1744); 77a, 80a, הת"קד (1744); 91a, הת"קה (1745).

F. 22a, headed, דרוש שדרשתי בעד כ"הר ליאון

F. 36b, headed, דרוש שדרשתי...לפטירת...יוסף נחמיאש

F. 47a, headed, דרוש...בעד...חיים גיאכיל

F. 59a, headed, (1753) דרוש...בעד...שמועה הבאה פ' וילך הת"קיג

[1] Cf. MS No. 22 *k*, and reference there given to MS No. 73.

F. 59b, headed, דרוש...בעד חיים ן עטר

F. 67b, headed, דרוש...בעד הבחור דניאל

F. 70a, on the occasion of the death of האשה ריינה

F. 84b, on the occasion of the death of ר׳ יוסף צבי

F. 86a, on the occasion of the death of ר׳ אליעזר נחום

F. 96a, on the occasion of the death of ר׳ יוסף [אלוינדה or אלוינרו] in הת״קג (1743).

F. 97a, on the occasion of the death of ר׳ שלמה הרירה

See Neubauer, p. 160, D, 4.

145

דרשות [Sermons] and homiletical notes on certain *Ṣidroth* **and funeral orations** (הספד׳) by חיים כ״ץ?

Paper. 4to. 19·5 × 16 c. ff. 25. About 28 lines to the complete page. Cent. XVII. *Ashkenazic* Rabbinic characters. Water-mark, two anchors and a crown.

F. 1, comments on פ׳ תולדות. The top, left-hand portion has been cut away.

F. 5a, end of Genesis, bears the following note:

עד כאן כתבתי מכאן והלאה אני אכתוב עוד

F. 7a (end of יתרו), illegible footnote; the lower half of the leaf has been cut out.

F. 7b, blank. פ׳ ויקרא ends on f. 16b and פ׳ מצורע begins on f. 17a. Only a few *Ṣidroth* are dealt with, e.g. no sermons between ויקרא and מצורע.

F. 16b bears the following note:

זה ההספד דרש מר״נא ורב״נא כמה״ורר חיים כ״ץ על הגאון המופלג זקן וק״ח מר״נא ורב״נא כמהו״ר יוסף אשכנזי ז״ל י״ו א׳ ז׳ אדר שני שפ״ח לפ״ק

(= Sunday, 2nd March 1628).

The MS seems complete as there is a scribal note on f. 1b (אנסה את הקולמוס) which should mark the beginning and f. 25b bears the concluding formula תם וגו׳, not merely סליק as is the case after each *Ṣidra*. The *Custos* is correct and the MS has been numbered by a later owner.

The comments on נצבים are arranged in separate paragraphs with the key-words in the margin. There is a הספד attached to ויקרא and האזינו.

XV. MISCELLANEOUS

146

Marriage contract.

Parchment, beautifully illuminated. 67·5 × 51·5 c. Date Wednesday, 14th of *Niṣṣan* (ערב פסח!) 5509, 22nd March 1749. Venice. Bridegroom, Mordecai b. Samuel Ḥai Pizaro (חי פיסארו). Bride, Buona (בונא) bath Isaak Pacifico (פאציפיקו). Signed by Marco Pezaro, sposo, Graciosa Pezara..., Solomon Pezaro, and Samuel Marsiglio....

147

Marriage contract.

Parchment, beautifully illuminated. 82 × 56 c. Friday, 12th *Ab* 5473 = 24th July 1713. Venice. Bridegroom, Gershom b. Hezekiah Joel Belgrado. Bride, Rachel bath Moses Cividal (ציווידאל). In addition to 1300 Venetian ducats, from the father to the bride, the dowry includes a sum from the congregational fund, of the community of Leontini, for the purpose of endowing brides: also a sum has been made out in a שטר נוצרי or מינטו"איסטר, drawn up by the Public Notary Antonio Pratina (פראטינא) on Aug. 2nd, 1713. Witnesses, David b. Solomon [Altaras] אלטאראס and Solomon da Silva [סילווה]; Solomon b. Isaiah ניצה. See Neubauer, p. 164, 3, a.

148

Marriage contract.

Parchment, beautifully illuminated. 77 × 54 c. Friday, 12th *Šebaṭ* 5509 = 20th January 1749. Venice. Bridegroom, Abraham b. Solomon ha-Levi (מינץ). Bride, פארינצו Abr. בת ריקא. Witnesses, Joseph b. Raphael Ḥayyim בודיכו and Abraham b. Isaak Pacifico [פאציפיקו]. The property mentioned includes shops in the Jewish street of this city called Ghetto Nuovo גיטו נובו, let to Judah מאודיני and the brothers Ephraim and Isaac קלירלי...a house in the Jewish street called Ghetto Vecchio גיטו ויקיו, let to Isaac b. Israel מלאך.

149

Marriage contract.

Parchment, beautifully illuminated. 80 × 55·5 c. Friday, 2nd *Niṣṣan* 5492 (17th March 1732). Trieste. Bridegroom, Judah b. Jacob ha-Levi (ha-Rophe). Bride, Esmeralda (שמיראלדה) bath Hezekiah ha-Levi. Witnesses, Menahem b. Isaac, Jacob

זעלגמאן בן שמעון פערשט : לאוודי

The right-hand column bears traces of an erased document.

150

[History of white and black Jews of Malabar.] Scroll.

Vellum. Square characters. 35 columns of 23 lines each, width 23·5 c. Copied from ספר סכרטריאה[1] by Abraham b. Yaḥya שרף ha-Levi, in 1781 (*vide* col. 3). Mentions Eldad the Danite and gives lists and statistics at end.

151

Fragments from the binding of various MSS. Fragments 1–18 are from MS No. 136; 19, 20 are from No. 79; 21 is an isolated fragment not belonging to any MS.

Nos. 1–18 are paper slips, about 13·4 × 8·5 c. in Maghrebine cursive hand, Hebrew and Spanish in Hebrew characters, giving lists of members and synagogue accounts of some Moorish or Gibraltar congregation called חבורת התמימים (see 18), and private matters.

1–7 are lists of names. 8 seems to be an account

אקוא...טודו פור...בלאנס...דאין גובין אמריליו...

"Acqua...todo por...balance...."

17, 18 seem to be writing exercises, though the handwriting is identical with that of the other leaves. The same line is written about 20 times, the words being arranged in columns. It is also possible that these leaves are Qabbalistic.

17a :

אישטאש דוש רגלאש סיראן פור קאזו קי [אביה] נינן (וינה ?) און נאביא

[1] Probably Governor Moens' account.

"Estas dos reglas seràn por caso que hay? niño un novio (or, vino en navio)?"

...וואישטרו אושטאבייש...

"Vuestro ustaves?"

17b:

קי לו [האדי?] קין [קטל?] אמורים כומו דיבו די [היר?] קאזו די אישטאש דוש

18a:

לאל ית׳ קי לה פריזינטי ווש האליי בהבורת התמימים אה ווש אי טורה

18b:

לה פריסייאדה וואישטרו טודו פור לה קואל סופי קי לה גיזאייש בין של...

"Lo preciado vuestro todo por lo cual supe que lo..."

19, 20 are Latin parchment slips.

21 is a Halakhic fragment of two leaves.

152

List of subscribers and patrons to Simon Silberberg's Bible. (MSS 16, 17.)

Paper. 8vo. 22 × 14 c. ff. 85. The volume is of great interest as it contains the signatures of many famous men, as well as their commendations of the author's task.

153

Hebrew version of the Acts of the Apostles, written on note paper, various sizes, and pasted on to larger leaves 25·5 × 17·5 c.

As some of the sheets are letters addressed to Thomas Yeates, it may be assumed that he is the author.

154

Various treatises by Thomas Yeates (?).

Paper. Folio. ff. 132. Cent. XVIII.

(1) Ff. 1–55. Of the sounds and powers of the Hebrew Letters.

(2) Ff. 57–67. *Liturgia Dioscuri Patriarchæ Alexandrini.* Ethiopic in Hebrew characters.

(3) Ff. 69–end. "Sacred Chronology restored"; other notes.

155

Various treatises by Thomas Yeates (?).

Paper. Large 4to. ff. 136.

(1) Ff. 1–16. Genesis i, 1–vii, 14. Hebrew transcribed into Latin characters.

(2) Ff. 17–50. Vocabulary to first ten chapters of Genesis. Hebrew in Latin characters.

(3) Ff. 51–77. Genesis i, 1–v, 32. English and Hebrew in Latin characters.

(4) Ff. 81–95. Translation of Romans i–viii, 20, into Hebrew.

(5) Ff. 96–end. Various notes.

156

ברוך שאמר ["Blessed is he who said"] by R. Samson b. Eliezer.

Paper. 4to. 20 × 14 c. ff. 16. Cent. XVI. German-Rabbinic hand. See Benjacob, p. 83, No. 570. The MS has been collated with the Sokolow edition, 1804 (Steinschneider, col. 2634, No. 7234, 1). Beginning and end are wanting but the other leaves are complete.

The MS begins at the words א, נקודה ראשונה (f. 7a, line 15 from foot of P.T.) and ends at the words תפירות ארוכ׳ ונפיק (חורבה) מנייהו (line 3, paragr. 2, f. 15a of P.T.).

The MS was wrongly described as ספר תנין but identified by the very Rev. Dr M. Gaster. It contains extra marginal glosses, not in P.T.

See Hirschfeld, 150, 4.

157

השטן ביום הכפורים ["The Satan on the day of Atonement"]. A story in the form of a vision, directed against the *Maskilim*, by Moses Aaronstein, dated Tuesday, 26th *Ṭebet* 5618 = 12th January 1858.

Paper. Large 4to. 26·8 × 21 c. ff. 7. Rashi characters, complete. The numeration is by pages, i–xiii, f. 7b being blank.

Page i, last line mentions סאדגורא as author's town. Page ii, line 3 mentions ר׳ ישראל מרוזין, a relative of R. Israel Baal Shem of Poland. Page xii, paragr. 3, line 2, mentions letter to Sir Moses Montefiore.

158

PRINTED BOOK

פאריז און ווינה, a poetical Romance in Judæo-German. Printed at Verona in 1594 [3?] by Francesco dalle Donne (vid. fol. ult.). Ff. 72, ff. 1–24 missing. 4to.

See Benjacob, p. 455, No. 10; Neubauer, p. 159, c, 5a, and *Hebr. Bibliogr.* (*ham-Mazkir*, M. Steinschneider, A. Asher und Co. Berlin, 1865), vol. VIII, 16.

Illustrated. The book was translated משפת רומי by Elijah Baḥur (Levita).

The last leaf contains a laundry list, in Italian.

Letters, see 129.

Letter of Abraham Maimonides, see 85 (4).

Letter of Azriel to Joseph Hillel of Verona, see 129.

Letter of Eliezer of Fano, see 129.

Letter of Isaac of Corbeil, see 69.

Letter of Profiaṭ Duran, אל תהי כאבותיך, see 129.

Letters, treatise on (Alphabet) R. Abraham Giqaṭilla, see 33 (3).

ספר המשלים, R. Abraham Giqaṭilla, see 33 (2).

159

Complete Pentateuch, roll.

3919*c*. 54 pieces of leather. 194 columns, 48 lines to column. Yemenite. Cent. XIV. Beautifully written.

This roll was received after the catalogue had been compiled.

INDEXES

AUTHORS AND TRANSLATORS

Aaronstein, Moses, *haṣ-Ṣatan beyom hak-Kippurim*, 157
Abarbanel, see Isaac Abravanel
Abraham b. David, commentary on *Yeçirah*, 108 (3)
Abraham ibn Ezra, commentary on Proverbs and Daniel, 40
Abraham ibn Ezra, commentary on Leviticus (fragm.), 85 (5*e*)
Abraham ibn Ezra, *Yeṣod Mora*, 88 (4)
Abraham ibn Ezra, poem for termination of Sabbath, 85 (3)
Abraham ibn Ezra, riddle, 26
Abraham Giqaṭilla, riddles, 33 (4)
Abraham Giqaṭilla, treatise on alphabet, 33 (3)
Abraham Giqaṭilla, ספר המשלים, 33 (2)
Abraham b. Jonathan...Manṣano, *Ṣepher Ṣabbethoth Adonay*, 141
Abraham Klausner, *Minhagim*, 73
Abraham Luria, *marginalia*, p. 115
Abraham Maimonides, letter, 85 (4)
Abraham Maimonides, poems on *Moreh*, p. 120
Abraham Ṣabba', commentary on Ruth, 59 (3)
Abraham Ṣabba', commentary on Esther, 59 (2)
Abraham b. Samuel Abulafia, אמרי שפר, 118
Abraham b. Saul Broda, sermons, 143
Abraham b. Šemṭob Bibago, *Derekh 'Emunah*, 121
Abraham, מימי"ן, poem, 112
Abravanel, see Isaac
Abulafia, see Abraham
Al-, see under following letter of word
Albuṭini, see Judah b. Moṣes
Almosnino, see Joseph
'Anaw, see Yeḥiel
'Aramah, see Isaac b. Moses
Ari, see Isaac Luria
Aristotle, *de Anima* (ibn Rušd), 124 (1)
Aristotle, *Categories*, 122 (3)
Aristotle, *Interpretations*, with commentary of ibn Rušd, 122 (4)
Aristotle, *Analytica Priora*, 123
Armilus, see Samuel
Averroes, on Aristotle, *de Anima*, 124 (1)
Avigdor, see Solomon b. Abraham, Elqanah b. Yeroḥam
'Azriel, letters, 129

Bahai, see Baḥya
Baḥya b. Joseph (ibn Baquda), *Ḥoboth hal-hebhabhoth*, 128 (1)
Baṭalyusi, ס' העגלות הרעיוניות, 124 (3)
Benjamin b. Judah, grammar, 88 (3)
Benjamin, three *Piyyuṭim*, 80 (p. 76)
Bibago, see Abraham b. Šemṭob
Birdugo, see Judah
Broda, see Abraham b. Saul

Çabba', see Abraham Ṣabba'
Çarçah, see Samuel Zarzah
Castro, see Jacob Qastro
Chikaṭilla, see Abraham or Joseph Giqaṭilla
Comṭino, see Mordecai b. Eliezer
Constaṭino, see Enoch b. Solomon al-Qonstaṭini
Corbeil, see Isaac of

David Narboni (?), commentary on Lamentations, 39
David Nasi of Candia, הודאות בעל דין, 130 (1)
David Qimḥi, commentary on Psalms, 45
David Qimḥi, commentary on Isaiah, 35, 36
David Qimḥi, commentary on Major and Minor Prophets, 34
David Qimḥi, commentary on Minor Prophets and part of Isaiah, 36
David Qimḥi, *Mikhlol*, 89
Del Vecchio, commentary on Isaac Alphaṣi, 55, 56
Dondon, see Isaac
Dueren, see Isaac of
Duran, see Profiaṭ

El'azar b. Judah of Worms, *Ṣodhe hat-T'fillah*, 85 (1)
Elias Levita, see Elijah b. Asher
Eliezer of Fano, letter, 129
Eliezer כפין, Ode, 133

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Elijah b. Asher, trs. of Paris and Venus, 158
Elijah b. Asher ha-Levi, *Pirqe Sirah*, 138 (3)
Elqanah b. Yeroḥam, *Ṣepher haq-Qanah*, 103
Enoch b. Solomon al-Qonstaṭini, *Ṣepher Mar'oth 'Elohim* (commentary on visions of Isaiah, Ezekiel and Zechariah), 38 (1)

Galigo, see Raphael b. Abraham
Geršonides, see Levi b. Geršon
Giqaṭilla, see Abraham or Joseph

Ḥayyim Kaç, sermons, 145
Ḥayyim Viṭal, *'Eç Ḥayyim*, 101, 102
Ḥayyun, see Joseph

Ibn Ezra, see Abraham, Moses
Ibn Roshd, Rušd, Rushd, see Averroes
Ibn Thibbon, Tibn, Tibbon, see Moses, Samuel
Ingmethorpe, Thomas, Hebrew trs. of Bk. of Common Prayer, 86
Isaac, letter, 69
Isaac Abravanel, commentary on Judges and Canticles (?), 32
Isaac Dondon, commentary on Pent., 27
Isaac of Dueren, *Ša'are Dura*, 66 (3), 68
Isaac of Dueren, *Hora'oth*, 66 (1)
Isaac of Dueren, *Hilkhoth Niddah*, 67
Isaac b. Eliezer מוסי, *Ṣepher hag-Gan*, 128 (2)
Isaac b. Joseph of Corbeil, *Semaq* or *'Amude hag-Golah*, 69, 70 (2)
Isaac hal-Levi (?), 26
Isaac Luria, *Ṣiddur*, 82
Isaac Luria, *Responsa*, 106 (11)
Isaac Luria, prayers and *Kawwanoth*, 106 (12)
Isaac b. Moses 'Aramah, commentary on Ecclesiastes, 47 (1)
Isaac b. Moses 'Aramah, commentary on Esther, 47 (2)
Isaac b. Solomon b. Israel, commentary on *Aboth*, 59 (1)
Isaac אלמוצולי, p. 120

Jacob b. Asher, *Ṭur 'Oraḥ Ḥayyim*, 71
Jacob Provenzale (?), commentary on Canticles, 46
Jacob Qastro, קשות הנסך, *Novellæ* on *Šulḥan 'Arukh*, 52
Japhet, see Yepheth
Jehiel, see Yeḥiel
Jehudah, see Judah
Jephet, see Yepheth
Jikaṭilla (Giqaṭilla), see Abraham or Joseph
Joseph Almosnino, commentary on *'Erubin*, 41 (2)
Joseph Giqaṭilla, *Ša 'are 'Orah*, 115, 116
Joseph Giqaṭilla, *Ša 'are Çedeq*, 117
Joseph Ḥayyun, commentary on Canticles, 46
Joseph b. Naḥmias, commentary on *'Aboth*, 60 (1)
Joseph b. Šemṭob, *Šĕrith Yosef*, 138 (2)
Joseph Zarka, Poem on Messer Leon, 88 (2)
Judah Birdugo, *Sepher Mayyim 'Amuqqim*, 28 (1)
Judah Birdugo, *Gale 'Amiqatha*, 28 (2)
Judah b. Moses Albuṭini, commentary on *Yad* of Maimonides, 65
Judah b. Solomon Qanpanṭon, *'Arba'ah Qinyanim*, 120
Judah b. Yehiel Messer Leon, *Libhnath haṣ-Ṣappir*, 88 (2)
Judah b. Yehiel Messer Leon, treatises, 122 (5, 6)
Judah b. Yehiel Messer Leon, commentary on Porphyry's *Introduction* to Aristotle and on Averroes, 122 (2)
Judah Leb b. Joseph Pochawitzer, *Da'ath Ḥokhmah*, 110

Kaç, see Ḥayyim
Kanpanton, see Judah b. Solomon Qanpanṭon
Kastro, see Jacob Qastro
Kimḥi, see David or Moses Qimḥi
Klausner, see Abraham
Komtino, see Mordecai b. Eliezer
Konstaṭini, see Enoch b. Solomon al-Qonstaṭini

Levi b. Geršon, commentary on Proverbs and Daniel, 39, 40
Levi b. Geršon, commentary on Ecclesiastes, Ruth, Esther and Canticles, 39
Luria, see Isaac or Abraham
Luzzatto, see Moses b. Abraham

al-Maghribi, see Samuel ha-Rofe
Maimonides, see Abraham or Moses
Mansano, see Abraham b. Jonathan
Messer Leon, see Judah b. Yeḥiel
Mordecai b. Eliezer Comṭino, commentary on *Moreh Nebukhim*, 126
Morpurgo, Samuel Vita, Liturgy, in Italian, 75
Moses b. Abraham Luzzatto, Liturgical Poem, 76
Moses b. Abraham Luzzatto, Hebrew Grammar, 91

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Moses b. David Narboni, commentary on Lamentations, 39 (7)
Moses b. Jeremiah, poem, 104
Moses b. Maimon, *Moreh Nebukhim*, 125
Moses b. Maimon, commentary on *Aboth*, 70 (5)
Moses b. Maimon, treatise on Creeds, 70 (4)
Moses b. Maimon, *Mishneh Torah*, 58, 62
Moses b. Naḥman, commentary on Job, 44
Moses b. Naḥman, fragm. of commentary on Leviticus, 85 (5*e*)
Moses Qimḥi, commentary on Proverbs and Daniel, 40
Moses Rieti, *Miqdaš Me'aṭ*, 131
Moses Rieti, *Me'on haš-Šō'ălim*, 132
Moses b. Samuel ibn Tibbon, Aristotle, *de Anima* (ibn Rušd) and Baṭalyusi, ס' הענלות הרעיוניות, 124 (1, 3)
Moses ibn Tibbon, on דבקות, 124 (2)
Moses Viṭal, biogr. of Ḥayyim Viṭal, 134
Moses Zakutha, poem, 112

Naḥmanides, see Moses b. Naḥman
Naḥšon, twelve tables, 66 (2)
Naphtali b. Isaac hak-Kohen, *Ṣepher Ṣemikhath Ḥakhamim*, 57
Nasi, see David
Nathan Spira, *Megalleh 'Amuqoth*, 113 (1)
Niṣṣim, דרשות on Pentateuch, 30

Obadiah Ṣforno, commentary on Job, 43

Pochawitzer, see Judah Leb b. Joseph
Portaleoni, see Samuel b. Elisha
Profiaṭ Duran, אגרת אל תהי כאבותיך, 129
Profiaṭ Duran, כלימות הגוים, 130 (2)
Provenzale, see Jacob

Qamḥi, Qimḥi, see David or Moses
Qanpanṭon, see Judah b. Solomon
Qastro, see Jacob
Qonsṭaṭini, see Enoch b. Solomon al-

Radaq, see David Qimḥi
Ralbag, see Levi b. Geršon
Rambam, see Moses b. Maimon
Ramban, see Moses b Naḥman
Ran, see Niṣṣim
Raphael b. Abraham Galigo, *Ḥešeq Ṭobh*, 51
Raphael Joseph b. Rabbi, sermons, 144
Rashi, see Solomon b. Isaac
Rieti, see Moses
Rofe', Rophe', see Judah b. Yeḥiel, Samuel al-Maghribi
ibn Rušd, see Averroes

Ṣa'adyah ibn Danan, commentary on Isaiah lii, 13 and other treatises, 33 (1)
Ṣabba', see Abraham
Ṣamson b. Eliezer, *Barukh Šĕāmar*, 156
Samuel, Index to *Zohar*, 119
Samuel Armilus Rophē, commentary on Canticles, 46 (2)
Samuel b. Elisha Portaleoni, three commentaries on *Yeçira*, 109
Samuel ha-Rophē al-Maghribi, commentary on Genesis, 23
Samuel ibn Tibbon, trs. of Maimonides on *Aboth*, 70 (5)
Samuel ibn Tibbon, trs. of Maimonides, *Moreh Nebukhim*, 125
Samuel ibn Tibbon, trs. of ס' העגלות הרעיוניות, 124 (3)
Samuel Vita Morpurgo, Italian Liturgy, 75
Samuel Zarza, *Mikhlol Yōfi*, 127
Sarsah, see above
Ṣaul Ṣerero, commentary on Proverbs, 41
Šĕ'ār Yašubh, see Samuel Armilus Rophē
Šeftel of Kojetein, King Arthur (Yiddish), 135
Šemṭobh b. Joseph, Homilies on Pentateuch, 140
Serero, Serido, see above
Sforno, see Obadiah
Šolomon b. Abraham Avigdor, commentary on *Šeš Kanaphaïm*, 88 (5)
Solomon b. Isaac (Rashi), commentary on Proverbs and Daniel, 40
Spira, see Nathan

Del Vecchio, comm. on Alphaṣi, 55–6
Virdugo, see Judah Birdugo
Viṭal, see Ḥayyim, Moses

Yeates, Thomas, grammar, 93
Yeates, Thomas, Hebrew vocabularies, 95–100
Yeates, Thomas, Hebrew version of Acts, 153
Yeates, Thomas, treatises, 92, 154 (1–3)
Yeates, Thomas, translations, 155 (1–5)
Yeḥiel b. Jekuthiel 'Anaw, *Ṣepher Ma'aloth ham-Middoth*, 139
Yehudah, see Judah
Yepheth ibn 'Ali, commentary on Genesis, 24
Yepheth ibn 'Ali, commentary on Numbers, 25
Yepheth ibn 'Ali, commentary on Joshua, 31
Yepheth ibn 'Ali, commentary on Minor Prophets, 37

Zakutha, see Moses
Zarzah, see Samuel

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

TITLES

A. English

Acts of Apostles (Hebrew), Thomas Yeates, 153
Alphabet, treatise on, Abraham Giqatilla (?), 33 (3)
Alphabets, Arabic, Greek and Gothic, 92 (3)
Alphabets, Qabbalistic, 28 (3), 108 (2)
Amos, 11–13, 21
Analytica Priora of Aristotle, 123
de Anima, Aristotle, 124 (1)

Benedictions, see Blessings
Bibles, Scrolls, see Esther, Pentateuch
Bibles (text), complete, 11, 12, 21
Bibles (text), separate books, see under respective names
Bible commentaries, see under commentaries
Biography of Ḥayyim Vital, 134
Blessings for Esther, 10
Blessings for *Haftaroth*, 22 (p. 11)
Book of Commandments, smaller, סמ"ק, Isaac of Corbeil, 69, 70 (2)
Book of the Garden, Isaac b. Eliezer, מוסי, 128 (2)
Book of Riddles, Abraham Giqatilla, 33 (3, 4)

Calendar notes, שארית יוסף, Joseph b. Šemṭob, 138 (2)
Calendar, notes on, 67 (2), 83
Calendar, tables, Naḥšon, 66 (2)
Calendar, treatise on, 138 (1)
Canticles, text, 11, 12, 14, 21, 22
Categories of Aristotle, 122 (3)
Chronicles, 11, 12, 21

Commentaries, Biblical, A:
Commentaries on Pentateuch;—
— unnamed, 26
— ס' סגולת מלכים, Isaac Dondon, 27
— ס' מים עמוקים, Judah Birdugo, 28 (1)
— נלי עמיקתא, Judah Birdugo, 28 (2)
— דרשות, Niṣṣim, 30
— on various verses (fragment), 38 (3)
— on Genesis, Elqanah b. Yeroḥam, 103
— on Genesis, Jephet ibn 'Ali, 24
— on Genesis, Samuel ha-Rophē al-Magribi, 23
— on Genesis, fragm., 29
— on Genesis (*Zohar*), 104
— on Exodus (*Zohar*), 104, 105
Commentary on Leviticus (fragm.), Abraham ibn Ezra and Moses b. Naḥman, 85 (5e)
— on Numbers, Yepheth ibn 'Ali, 25
— on Joshua, Yepheth ibn 'Ali, 31
— on Judges, Don Isaac Abravanel, 32 (1)
— on Major Prophets, David Qimḥi, 34
— on Visions of Isaiah, Ezekiel and Zechariah, Enoch b. Solomon al-Qonsṭaṭini, 38 (1)
— on Isaiah, David Qimḥi, 35, 36
— on Vision of Isaiah, Enoch b. Solomon al-Qonsṭaṭini, 38 (1)
— on Isaiah lii, 13 etc., Ṣa'adyah ibn Danan, 33 (1)
— on Vision of Ezekiel, Enoch b. Solomon al-Qonsṭaṭini, 38 (1)
— on Minor Prophets, David Qimḥi, 34, 36
— on Minor Prophets, Yepheth ibn 'Ali, 37
— on Vision of Zechariah, Enoch b. Solomon el-Qonsṭaṭini 38 (1)
— on Esther, Abraham Ṣabba', 59 (2)
— on Esther, Isaac 'Aramah, 47 (2)
— on Esther, Levi b. Geršon, 39
— on Ruth, Abraham Ṣabba', 59 (3)
— on Ruth, Levi b. Geršon, 39
— on Ruth, fragm., 29
— on Lamentations, Moses b. David Narboni, 39
— on Ecclesiastes, Isaac 'Aramah, 47 (1)
— on Ecclesiastes, Levi b. Geršon, 39
— on Canticles, בן פורת יוסף, 38 (2)
— on Canticles, Don Isaac Abravanel (?), 32 (2)
— on Canticles, Joseph Ḥayyun, 46 (1)
— on Canticles, Levi b. Geršon, 39
— on Canticles, Samuel Armilus Rophē, 46
— on Canticles (*Zohar*), 106 (1)
— on Psalms, David Qimḥi, 45
— on Job, unknown author, 42
— on Job, Moses b. Naḥman, 44
— on Job, Obadiah Ṣforno, 43
— on Proverbs, Abraham ibn Ezra, 40
— on Proverbs, Levi b. Geršon, 39, 40
— on Proverbs, Moses Qimḥi, 40
— on Proverbs, Solomon b. Isaac (Rashi), 40
— on Proverbs חנוך לנער, Saul Ṣerero, 41
— on Daniel, Abraham ibn Ezra, 40
— on Daniel, Moses Qimḥi, 40
— on Daniel, Levi b. Geršon, 39, 40
— on Daniel, Solomon b. Isaac (Rashi), 40

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Commentaries on Talmud and Halakhah, B:

Commentary on *Aboth*, Isaac b. Solomon, 59 (1)
— on *Aboth*, Joseph b. Naḥmias, 60 (1)
— on *Aboth*, Moses b. Maimon, trs. by Samuel ibn Tibbon, 70 (5)
— on *Hullin*, 39 (8), 61
— on *Hošen Mišpaṭ*, 72
— on *Yad haḥazaqa*, Judah b. Moses Albutini, 65
— on *Moreh Nebukhim*, Mordecai b. Eliezer Comtino, 126
— on קדוש החדש (Maimonides), 64

Commentaries on Liturgy, C:

Commentary on Liturgy and Rubric, 83
— on Prayers, 84, 85 (1)
— on *'Azharoth*, 60 (2)

Commentaries on Qabbalah, D:

Commentary on *Yeçirah*, Abraham b. David, 108 (3)
— (three) on *Yeçirah*, Samuel b. Elisha Portaleone, 109 (1, 2, 3)
— on ten *Ṣephiroth*, 111
— on *Šeš Kanaphaïm*, Solomon b. Abraham Avigdor, 88 (5)
— on *Ma'arekheth ha-'Elohuth*, Pereç b. Isaac, 108 (4)

Commentaries on Philosophy, E:

Commentary on Porphyry's *Introduction* to Aristotle, Judah b. Yeḥiel Messer Leon, 122 (2)
Commandments, smaller book of, סמ"ק, Isaac of Corbeil, 69, 70 (2)

Daniel, 11, 12, 21
De Anima, Aristotle, 124 (1)
Deuteronomy (scroll), 1, 3, 4, 159
— (text), 11–21
— of Maimonides, see משנה תורה
Dictionary, see Lexicon
Duties of the Heart, Baḥya b. Joseph, 128 (1)

Ecclesiastes, 11, 12, 14, 21, 22
'Eç Ḥayyim, Ḥayyim Viṭal, 101, 102
Epic of the Round Table, 135
' Erubin, commentary, 41
Esther (scroll), 5–10
Esther (text), 11, 12, 14, 21, 22
Exodus (scroll), 1, 2, 159
Exodus (text), 11–21
Ezekiel, 11, 12, 13, 21
Ezra, 11, 12, 13, 21

Five Rolls, 11–12, 14, 21–2. See also under separate books: some liturgies contain the rolls
Fragments from bindings, 151

Genesis (scroll), 1, 2, 159
Genesis (text), 11–21
Genesis (Hebrew in English characters), Thomas Yeates, 155 (1, 3)
Geographical notes (Portuguese), 122 (1)
Glosses in Rashi (German), 94
Grammar:—
— paradigm, 90
— Preface, Benjamin b. Judah, 88 (3)
— מכלול, David Qimḥi, 89
— Judah b. Yeḥiel Messer Leon, 88 (2)
— Moses Luzzatto, 91
— Thomas Yeates, 92 (1), 93
Grammatical notes, 88 (1)
Guide of the Perplexed (see also מורה נבוכים), Moses b. Maimon, 125

Habakkuk, 11, 12, 13, 21
Haftaroth[1], 14, 16, 17, 18, 22
Haggai, 11, 12, 13, 21
Hagiographa (see also under names of separate books), 11, 12, 21
History of Jews of Malabar, 150
Homilies, see דרשות
Hosea, 11–13, 21

Index to *Zohar*, 119
Interpretations (Aristotle), 122 (4)
Introductio ad linguam Sanctam, 92
Isaiah, 11, 12, 13, 21

Jeremiah, 11, 12, 13, 21
Job, 11–14, 21
Joel, Jonah, Joshua, Judges, 11, 12, 13, 21

Kethubboth, 146–9
Kethubim (see also under names of separate books), 11, 12, 21
King Arthur, Yiddish, 135
Kings, 11–13, 21

Lamentations, 11, 12, 14, 21, 22

[1] *Haftaroth* will be found in some of the liturgies.

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Laws of *Get* and *Kethubbah*, 70 (3)
Leaves from bindings, 39, 151
Lectionary, see *Haftaroth*
Letters etc., 129
Letter of Abraham Maimonides, 85 (4)
— of Azriel to Joseph Hillel of Verona, 129
— of Eliezer of Fano, 129
— of Isaac of Corbeil, 69
— אל תהי כאבותיך, Profiat Duran, 129
Leviticus (scroll), 1, 4, 159
Leviticus (text), 11–21
Lexicon to difficult words in Rashi, 94
Lexicon, Thomas Yeates, 98, 99, 100
List of passages quoted..., 54
List of subscribers to Simon Silberberg's Bible, 152

Liturgy A, Daily Prayers:

Liturgy, Daily, Roman rite, 81
— Daily (in Italian), *Ashkenazic* rite, 75
— Sabbatical, *Ashkenazic* rite, 16, 17

Liturgy B, Festival:

Liturgy for Festivals, Roman rite, 81
— for Atonement, New Year and Fasts, Roman rite, 80
— for New Year etc., *Ashkenazic* rite, 77
— for *Yom Kippur Qaṭon*, *Ashkenazic* rite, 78

Liturgy C, Propitiatory Prayers:

Seliḥoth, Avignon rite, 79
Seliḥoth, *Ashkenazic* rite, 76

Liturgy D, Poems and Private Devotions:

Liturgical poem, Abraham ibn Ezra, 85 (3)
Liturgy containing שיר הכבוד and שיר היחוד, 74
Liturgy of Ari, 82
— of Ari, and meditations, 106 (12)
— private and notes, 106 (8)
— private prayers for those going on a sea voyage, 26

Liturgy E, Christian:

Church of England (Hebrew), 86, 87

Liturgia Dioscuri (Ethiopic in Hebrew characters), Thomas Yeates, 154 (2)

Malachi, 11–13, 21
Marriage Contracts, 146–149
Megilloth, Five (see also under names of separate books), 11, 12, 14, 21, 22
Metempsychosis, גלגולים, 51 (2), 114
Micah, 11–13, 21
Midraš on Psalms, 48, 49
Minhagim of Abraham Klausner, 73

Naḥum, 11–13, 21
Necrology, 83
Nehemiah, 11–13, 21
Novellæ on Alphasi, Del Vecchio, 55, 56
— on Bible and Talmud, 50
— on Mishna, Naphtali b. Isaak hak-Kohen, 57
— on Mishna, Raphael b. Abraham Galigo, 51
— on *Sulḥan 'Arukh*, Jacob Qastro, 52
— on *Ṭur*, 53
Numbers (scroll), 1, 3, 4, 159
Numbers (text), 11–21

Obadiah, 11–13, 21

Parables, book of, Abr. Giqaṭilla, 33 (2)
Paradigms of Hebrew verbs, 90
Paris and Venus (Printed book), 158
Pentateuch, texts, scrolls, 1–4, 159
Pentateuch, texts, volumes, 11–21
Pereq Širah, see פרק שירה
Philosophical treatise (ד' קנינים), Solomon b. Judah Qanpanṭon, 120
Poems (short verses etc.), 24, 33, 36, 40, 85 (5), 104, 113, 120, 125, 140
— Abraham ibn Ezra, 85 (3)
— מעון השואלים, Moses Rieti, 132
— מקדש מעט, Moses Rieti, 131
— פרקי שירה, Elias Levita, 138 (3), 110 (2)
— Gradiska, 133
— Hebrew and Italian, 113 (2)
— Joseph Zarka, 88 (2)
— Qabbalistic, Abraham, 112
— Qabbalistic, Moses Zakutha, 112
Porphyry's *Introduction*, see commentaries E
Prayer, see Liturgy
Prophets, Former, Major and Minor (see also under names of respective books), 11–13, 21
Proverbs, 11, 12, 21
Psalms, 11, 12, 21

Qabbalistic alphabets, 28 (3), 108 (2)
— chart and treatise, 112
— commentary on Genesis, Elqanah b. Yeroḥam, ספר הקנה, 103
— notes, 85 (2), 88 (1), 106
— poem, Abraham, 112

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Qabbalistic poem, Moses Zakutha, 112
— treatise, 106 (7, 9, 10)
— treatise ספר הבהיר, 117
— treatise שערי אורה, Joseph Giqaṭilla, 115, 116
— treatise שערי צדק, Joseph Giqaṭilla, 117
— treatise ס׳ מנלה עמוקות, Nathan Spira, 113 (1)
— treatise גלגולים, 51 (2), 114
Quran (*Surah* 64), 92 (2)

Responsa, 33 (1), 70 (1, 3), 106 (5)
— Isaac Luria, 106 (11)
Riddle, ibn Ezra, 26
Riddles, Book of, Abraham Giqaṭilla, 33 (4)
Rolls, see Five Rolls
Romance, Yiddish, 136
Romance, Yiddish, King Arthur, 135
Romans i–viii (Hebrew), Thomas Yeates, 155 (4)
Round Table, epic, 135
Row of the Way of Life, טור א״ח, Jacob b. Asher, 71
Rubric (see Laws, Commentaries, C)
Rubric for Day of Atonement, 84
Ruth, 11, 12, 14, 21, 22

Sacred Chronology Restored, Thomas Yeates, 154 (3)
Samuel, 11–13, 21
Sermons, see דרשות
Sketch of the rise of the *Halakhah*, 88 (1)
Song of Songs, see Canticles
Soul (Aristotle), 124 (1)
Stories, Yiddish, 136

Talmud, see also *novellæ*, commentaries, rubric etc.
Talmud דרך ארץ, 74
Talmud כלה, 74
Targum to Pentateuch, 14
Treatise by Judah b. Yeḥiel Messer Leon, 122 (5, 6)
— by Sa'adyah ibn Danan 33 (1)
— by Thomas Yeates, 95–6, 154, 155 (5)
— on alphabet, 33 (3)
— on Calendar שארית יוסף, Joseph b. Semṭob, 138 (2)
— on Calendar, 138 (1)
— on Creeds, Moses b. Maimon, 70 (4)
— on Grammar and History, Thomas Yeates, 97
— on Hebrew sounds, Thomas Yeates, 154 (1)
— on Religion דרך אמונה, Abraham b. Semṭob Bibago, 121

Vocabularies, Thomas Yeates, 95, 96, 97
Vocabularies to Genesis, Thomas Yeates, 155 (2)

Yeçirah, 108 (1), 109

Zechariah, 11–13, 21
Zephaniah, 11–13, 21
Zera'im, *Mishneh Torah*, 62

B. Hebrew

אגרת, עיין Letters
אור ישועות 72
איסור והיתיר ר׳ יצחק מדורא 68 ,(3) 66
אל תהי כאבותיך פרופיט דוראן 129
אמרי שפר ר׳ אברהם ב׳ שמואל אבואלעפיה 118
ארבעה קנינים ר׳ יהודה ב׳ שלמה קנפנטון 120

ביאור, עיין Commentary
ביאור ס׳ נשים ר׳ יהודה ב׳ משה אלבוטיני 65

בן אלישע ר׳ שמואל בן אלישע פרטאליון (1) 109
בן פורת יוסף (2) 38
בן רחל ר׳ שמואל בן אלישע פרטאליון (2) 109
בן שמואל ר׳ שמואל ב׳ אלישע פרטאליון (3) 109
ברוך שאמר ר׳ שמשון ב׳ אליעזר 156
ברית אברהם (3) 110
ברכת ה׳ ר׳ נפטלי ב׳ יצחק הכהן 57

גלי עמיקתא ר׳ יהודה ברדוגה (2) 28

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

חולין (פירוש) 61
חנוך לנער ר׳ שאול סרירו 41
חשק טוב ר׳ רפאל ב׳ אברהם גאליגו 51

טור א״ח ר׳ יעקב ב׳ אשר 71

יסוד מורא רא״בע (4) 88
ס׳ יצירה 109, (1) 108

כוונות האר״י (12) 106
כלה 74
כלימות הגוים ר׳ פרופיט דורן (2) 130
כתובות 9-146

לבנת הספיר ר׳ יהודה ב׳ יחיאל (2) 88
לוח הבנין 90
לוחות ר׳ נחשון (2) 66

ס׳ מאמרות אריסטו׳ (3) 122
ס׳ מגלה עמוקות ר׳ נתן שפירא (1) 113
מדרש שוחר טוב 48, 49
מורה נבוכים רמ״בם 125
— נבוכים פירוש ר׳ מרדכי ב׳ אליעזר כמטינו 126
מחזור עיין Liturgy
ס׳ מים עמוקים ר׳ יהודה ברדוגה (1) 28
מכלול רד״ק 89
— יופי ר׳ שמואל סרסה אבן סנה 127
ס׳ מלחמות ה׳ ר׳ אברהם ב׳ משה ב׳ מיימון (4) 85
מנהגים ר׳ אברהם קלוזנער 73
מעון השואלים ר׳ משה ריעטי 132
ס׳ מעלות המדות ר׳ יחיאל בן יקותיאל 139
מערכת האלהות עיין Commentary
מעשה מכונה 137
מפתחות הזוהר 119
ס׳ מצות קטן ר׳ יצחק מקורביל (2) 69, 70
מקדש מעט ר׳ משה ריעטי 131

נלנולים 114, (2) 51

דבקות 124
דברי חכמים עי׳ דעת חכמה
דעת חכמה ר׳ יהודה ליב ב׳ יוסף פוחאויצר (1) 110
דקדוקי עניות 63
דרך אמונה ר׳ אברהם ב׳ שם טוב ביבאנו 121
דרך ארץ 74
דרשות 5-140, 30
— ס׳ שבתות ה׳ ר׳ אברהם מאנסאנו 141
— ר׳ אברהם ב׳ שאול ברודא 143
— עם הספד ר׳ חיים כ״ץ (?) 145
— רפאל יוסף ב׳ רבי 144
— על התורה ר׳ נסים 30
— על התורה ר׳ שם טוב ב׳ יוסף 140

ס׳ הבהיר 117
ס׳ הגן ר׳ יצחק ב׳ אליעזר מוסי (2) 128
ס׳ ההקיש אריסטו׳ 123
הודאות בעל דין דון דוד נשיא מפַּנְדיה (1) 130
הוראות ר׳ יצחק מדורא (1) 66
היכלות 105, 107
הלכות נט וגו׳ (3) 70
— נדה ר׳ יצחק מדורא 67
ס׳ המליצה אדיסטו׳ (4) 122
ס׳ המשלים ר׳ אברהם גיקטיליה (2, 4) 33
ס׳ הקנה ר׳ אלקנה ב׳ ירוחם 103
השטן ביום הכפורים ר׳ משה אהרנשטין 157

זוהר בראשית 104
— שמות 104, 105
— שיר השירים (1) 106

חובות הלבבות ר׳ בחיי ב׳ יוסף (1) 128

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

פירוש, עיין Commentary
פרק שירה (2) 110
פרקי שירה ר' אליהו ב' אשר הלוי (3) 138

קדוש החדש, פירוש 64
קשות הנסך ר' יעקב קסטרו 52

שארית יוסף ר' יוסף ב' שם טוב (2) 138
שבחי ר"חו 134
ס' שבתות ה' ר' אברהם מאנסאנו 141
ש"ות (5) 106, 83, 70 (1, 3), 33 (1)
— ר' יצחק לוריה (11) 106
שוחר טוב 9–48
שיר היחוד 74
שיר הכבוד 74
שער אריה (3) 109
שערי אורה ר' יוסף גיקטיליה 115, 116
— דורא ר' יצחק מדורא 68 (3), 66
— צדק ר' יוסף גיקטיליה 117

תפלה, עיין Liturgy
תקוני מלויקיו 55, 56
תש"בץ 83

מראה מקומות 54, 125
ס' מראות אלהים ר' חנוך ב' שלמה אלקנשטנטיני (1) 38
משלים (2) 33
משנה תורה רמ"בם 58, 62
משפט צדק ר' עבדיה ספורנו 43

בי ס' נשים ר' יהודה אלבוטיני 65

ס' סגולת מלכים ר' יצחק דנדן 27
סודי התפלה (1) 85
סדור, עיין Liturgy
ס' סמיכת חכמים ר' נפטלי ב' יצחק הכהן 57
ס"מק ר' יצחק מקורביל (2) 70, 69
ספירות 111, 112

ס' העגלות הרעיוניות (3) 124
עמודי הגולה ר' יצחק מקורביל (2) 70, 69
עץ חיים ר' חיים ויטאל 102, 101
עשרה הרוגי מלכות (2, j) 113
עשר ספירות 112, 111

פאריז און וויענה 158

SCRIBES

Abba Mari b. Samuel Yarḥi, called Salves Samuel, 40 (2)
Abraham b. Yaḥya Sarraph, 150
Astruk d'Escola, 11
Aṣulin, Makhluph b. Jacob, 46

di Bailo, Joseph b. Senior, 13

Çeror, Mordecai, 28 (2)

Finzi, Mordecai, 124 (3)

Gabbai, Joseph b. Abraham, 59
Galigo, 51 (1)

Hayyim b. Remokh, 33 (1)
Ḥazzan, Jacob, 25

Isaac b. Simḥah, 14
Isaac b. Ze'eb, 83
Isaac יודלין, 58
Israel b. Abraham Lago, 89

Jacob Ḥazzan, 25
Jacob Riša, 90
Joseph b. Abraham Gabbai, 59
Joseph b. Isaac, 140
Joseph b. Senior di Bailo, 13
Joshua Meir b. Isaac of Padua, 139
Judah of Nice, of the family Trabot, 128
Judah Ṣini Karo, 44

Karo, Judah Ṣini, 44

Lago, Israel b. Abraham, 89

Makhluph b. Jacob Aṣulin, 46
Maçliah b. Moses, 113

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Mas'ud ibn Ḥaywān, 120
Mordecai Çeror, 28 (2)
Mordecai b. Elias, 103
Mordecai Finzi, 124 (3)
Morpurgo, 75
Moses b. Abraham Ṭoledano, 28
Moses b. Jeremiah, 104

Nathan מאיגרא, 58

Padua, Joshua of (b. Meir), 139
Padua, Solomon of, 82

Qušri, Solomon b. Samuel, 70

Raphael b. Abraham Galigo, 51
Riša, Jacob, 90

Salves Samuel, see Abba Mari, 40 (2)
Samuel Vita Morpurgo, 75
Sarraph, Abraham b. Yaḥya, 150
Saul Ṣerero, 41
Silberberg, Simon, 16, 17
Simḥah, Isaac, 14
Simḥah פיהם (?), 78
Simon Silberberg, 16, 17
Simon Solomon (Artist), 90
Ṣini, 44
Solomon of Padua, 82
Solomon b. Samuel Qušri, 70

Ṭoledano, see Moses, 28
Trabot, de (Judah of Nice), 128

Vita, 75

Yarḥi, Abba Mari b. Samuel (Salves Samuel), 40 (2)

OWNERS

(Names written on margins, persons cited, etc.)

A. English

Aaron הלוי, 88
Aaron b. Jonah, 134
Abba Mari, 142
Abençur, 103
Abitur (Abiathar), 33
Aboab Cotisus, 79
Abraham Barukh בלבנים, 126
— Cohen, 57
— Cohen di Hebreo, 106
— ibn Ezra, 26
— Franco, 44
— Luria, 120
— Pacifico, 148
— פארינצו, 148
— Ruti (Nagid), 46
— b. Solomon הלוי מינץ, 148
— Salvator, 106
Alexander, 86
Allatino, 129
Altaras, 147
Amram Allatino, 129
Angel Pinechas, 106
Anshel Cohen, 58
'Anskiz?, 58
Antonio Pratina, 147
'Aqiba Schlesinger, 134
Asher b. Isaiah, 58
Ashkenazi, 145
'Aṣi'o, 41
Astruc, 79
'Aṭar, 28, 79, 144
'Azri'el, 129
Azulai, p. 91

Baal Shem, Israel, 157
Band, 78
Barukh אנימאן, 142
— of Metz, 73
— b. Naphṭali כ"ץ, 125
Baṣan, 119
Belgrado, 147
Biccolomini, Tranquillo, 118
Blanes, 132
Bono Astruco, 79
Brant (Sebastian), 135
Buona bath Isaac Pacifico, 146
Buonet de Vives, 79

Cividal, 147
Corcos, 56, 106
Corono, 56
Cotisus, 79

Daniel הבחור, 144
Da Silva, 147
David Altaras, 147

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

David ʿAṭar, 79
— Gallichi, 118
— b. Solomon, 147
— Usielli, 111
— Zonana, 142
De Flaminy, 40
Delmedigo, 125
De Vives, De Vivas, 79
Di Hebreo, 106
Dreux(?), 79

Elia Ḥaqu, 142
Elias?, 129
— חאקו of Smyrna, 142
— Gavade (?), 56
Eliezer of Fano, 129
— b. Jacob, 1
— of Metz, 73
— Nahum, 144
— of Worms, 76
Elijah Ḥazzan, 134
— דאיינה, 129
— Delmedigo, 125
— b. Ishmael, 56
Elisha b. Isaac of Carcassonne, 79
Ephraim קלירלי, 148
Esmeralda bath Ḥezekiah ha-Levi, 149
Ezra b. Šemaryah Mizraḥi, 103

Femel, 77
Ferrante, 106
Fersht, 149
Flaminy, 40
Fontanella, 119
Francesco dalle Donne, 158
Franco, 44

Gallichi, David, Issachar and Solomon, 118
Gallichi, Isaac, 106
Galigo, Raphael Ḥayyim, 51
Gavade, 56
Gentilomo, 115
Geršon b. Ḥezekiah Joel Belgrado, 147
Geršon b. Solomon of בריירש (Beziers?), 88
Glucckel, Widow, 139
Graciosa, 146

Ḥaqu, 142
Ḥayyim Vital, 134
Ḥayyim ibn ʿAṭar, 28, 144
— ניאקיל, 144
— Napu, 59
— Paltiel, 73
Ḥazradh, 59
Ḥazzan, 134
Hebreo, di, 106
Hererah, 144
Hillel, 136
— b. Barukh, 117
Hirsch, 119

Isaac, 26
— Ashkenasi, 73
— b. David, 44
— Gallichi, 106
— b. Israel Mal'akh, 148
— hal-Levi, 26, 149
— of Magdeburg, 73
— Pacifico, 146, 148
— Pereç, 142
— Rieti, 118
— of Siponto, 73
— Usielli, 132
— Yudlin (?), 58
— b. Zeeb Wolf, 83
— שאקי, 142
Isaiah Pinto, 142
Israel Baalshem, 157
— Baal Shem, 157
— Benjamin b. Isaiah Baṣan, 119
— Berekhyah Fontanella, 119
— Corono, 56
— Dreux (de Vives), 79
— מרוזין, 157
Issachar Gallichi, 118

Jacob Abensur, 103
— of Arles, 40
— Cotisus, 79
— Raphael Leon Leui, 76, 77
— b. Simḥah, 139
— b. Simon זעלגמאן, 149
— לאוודי, 149
Jeḥiel b. ʿAzriel, 117
— of Paris, 73
Jekuthiel b. Moses Jacob, 135
Joel ha-Levi, 73
— b. Nathan Luzzatto, 116
Johanan haq-Qanah, 26
Jonathan hak-Kohen, of Lunel, 88
Joseph, 60
— ibn Abitur, 33
— אלוינרו, 144
— Ashkenazi, 145
— Çebhi, 144
— Çemaḥ, 79
— Ḥazradh, 59
— b. Hillel of Verona, 129
— Naḥmias, 144
— b. Raphael b. Ḥayyim, 148

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Joseph Rieti, 118
— b. Samuel Portogalles, 89
— Zarqa, 88, 106
— Zechariah Ṣegre, 128
Joshua Meir b. Isaac, 139
Judah b. Barzillai of Barcelona, 88
— b. Jacob, ha-Levi, 149
— Maçliaḥ, 119
— of Sens, 73, p. 57 (37)
— מאודיני, 148

Kaç, 125, 135

Leb Wetzler, 64
Leon, 144
— de Meir Luzzatto, 133
Lionetto, 106
Lurya, Abr., 120
Luzzato, see Joel, Leon and Meir

Maçliaḥ, 119
Maimun al-Ḥazzan, 60
Marco Pizarro, 146
Marsiglio, 146
Maṣ'ud 'Aṣi'o, 41
Meir Abulafia, 88
— Band, 78
— b. Isaac Luzzatto, 133
— b. Nathan, 14
Menaḥem 'Azariah of Fano, 103
Menaḥem 'Azaryah Padua, 51
— b. Isaac, 149
Menasseh Joshua Padua b. Judah Maçliaḥ, 119
Mešullam, 73
Michael Çebhi טויבער, 78
Miriam Zonana, 142
Mizraḥi, 103
Montefiore, Moses, 157
Mordecai b. Asher, hal-Levi, 124
— b. Ḥabib Toledano, 59
— b. Samuel Pizarro, 146
Morpurgo, 75
Moses b. Abraham Ruti (Nagid), 46
— Amram Allatino, 129
— b. Çebhi Hirsch, 119
— Corduero, 106 (6)
— b. Enoch, 135
— b. Jacob מצרפת, 88
— of Lunel, 79
— Montefiore, 157
— Nahon, 46
— b. Nathan, 113
— Spira, 113
— Uzielli, 132

Naḥmias, 144
Nahon, 46
Nahum, 144
Naphṭali b. Barukh כ"ץ, 125
Napu, 59
Nathan מאינרא, 58
Nessim Scemama, 134
Niṣṣim, 26

Pacifico, 146, 148
Padua, 51, 119
Pereç, 88, 142
Pezara, Pezaro, Pizaro, 146
Pinto, 142
Portogalles, 89
Pratina, 147

Rachel bath Moses Cividal, 147
Raphael טריוויש, 142
— Ḥayyim, 22
— Ḥayyim b. Abraham Galliko, 51
— b. Isaac of Norzi, 105
— Joseph Israel, 142
Reqa bath פארינצו, 148
Rieti, Isaac and Joseph, 118
Rophē, 149
Ruti, 46

Sabato Gentilomo, 115
Salvator, 106
Samuel, 66
— Abraham, 138
— ha-Levi, 142
— Lionetto, 106
— Marsiglio, 146
— Vita Morpurgo, 75
— b. חותני (חפני) hak-Kohen, 73
Scemama, 134
Schlesinger, 134
Segre, 128
Seligman b. Simon פערשט, 149
Shapira, 113, p. 56
Silva, da, 147
Simon Solomon, 90
Simson Sposenga, 56
Solomon, p. 28
— b. Adrat, 88
— Altaras [אלטאראס], 147
— Coen, 56
— Cotisus, 79
— of Dubno, 85
— Hererah, 144
— b. Isaiah נייצה, 147
— b. Joseph Gallichi, 118
— b. Meir el-Falāç, 46
— b. Nathan, 113

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Solomon Pezaro, 146
— haṣ-Ṣephardi, 70
— da Silva, 147
— Spira, 113
Spira, 113, p. 56
Sposenza, 56

Toledano, 59
Tranquillo Biccolomini, 118
— Corcos, 56, 106

Uzielli, 111, 132

Vita, 75
Vital, 134
Vives, 79

Wetzler, 64

Yedidya del Medigo, 125
Yedidyah b. Menaḥem מטרצינה, 14
Yeḥiel b. 'Azriel, 117
— of Paris, 73
Yequthiel b. Moses Jacob, 135

Zarqa, 88, 106
Zechariah Blanes, 132
Zeligman b. Simon Fersht, 149

B. Hebrew

אבן צור 103
אגימאן 142
אודיני 148
אזולאי p. 91
אינרא 58
אלאטינו 129
אלוינרו־אלוינדה 144
אלטאראס 147
אלפלאין 46
אסיאו (?) 41
ארדלי 40, 125

באסאן 119
בואניט 79
בודיכו 148
בלבנים 126
ברענדלן 135

גיאקיל 144
גליקל 139

דאיינה 129
דארלי 40, 125
דובנא 85
דוויוש 79
דוויוש, דוויואש 79
די הבריאו 106
דריוש 79

הבריאו 106
הרירה 144

ווידווויליט (?) 135
וועצלער 64

זונאנה 142
זרקא 88, 106
זעלגמאן בן שמעון 149

חאקו 142
חזראד 59

טויבער 78
טולדאנו 59
טרבוט 128
טריוויש 142

יודיל 58

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

יודלין 58

לאוודי 149
לוצצאטו 116, 133

מאודיני 148
מאינרא 58
מזרחי 103
מינץ 148
מלאך 148
מסעוד אסיאו (?) 41
מרוזין 157

נהון 46
נחמיאש 144
ניצה 147
נפו 59

סנרי 128
סילווה 147

עטר 28, 79, 144
ענשביז 58

פאציפיקו 146, 148
פארינצו 148
פורטוגליש 89
פיסארו 146
פלטיאל 73
פערשט 149
פראטינה 147
פראנקו 44
פרץ 142, 88

ציווידאל 147

קלירלי 148

ריינה 144
ריקא 148
רותי 46

שאקי 142
(אבן) שטאנש 33
שמיראלדה 149
שפירא 113, p. 56

GEOGRAPHICAL

A. English

Ait Isfoul, p. 115
Alcasar-quivir, 140
Alexandria, 115, 134
Alkhorbat, p. 115
Ancona, 113, 115
Arelate (Arles), 125, p. 35
Auerbau, 78
Austria, 73, p. 58, *lin. ult.*
Avignon, 11, 79, 120

Barcelona, 88
Beyrout, p. 115
Beziers (?), 88

Cairo, 25
Camarino, 113
Candia, 130
Carcassonne, 79
Castile, p. 27
Corbeil, see index of authors
Cracow, 113

Danzig, 136
Dueren, see index of authors

Fano, 103, 129
Ferkla, p. 115

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

Fez, 41
Florence, 51, 56
Frankfurt, 143

Gibraltar (?), 151
Gradiska, 133
Granada, p. 118, l. 1

Hâvre de Grâce, 90
Hoellischau, 78
Hungary, 73, p. 59, l. 1

Isfoul, p. 115

Jerusalem, 65, 105, 142, p. 94
Joigny (?), 73, p. 57 (29)

Kasr Abdul Kerim, 140 (p. 135, note)
Kasr-al-Kebir, 140 (p. 135, note)
Khorbat, p. 115
Kojetein, 135
Krems, 73, p. 59 (ix)

Leontini, 147
London (?), 73, p. 58 (55)
Londres, 73
Lunel, 40, 79, 85, 88

Magdeburg, 73, p. 57 (20)
Maintz (?), 73, p. 57 (28); 136
Malabar, 150
Malaga, 33
Mannheim, 78
Mantua, 124
Mauerbau, 78
Mersburg, 73, p. 57 (20)
Metz, 73, p. 56 (6), p. 57 (28)
Molina, 120
Montpellier, 85

Nice, 128
Norzi (?), 105

Padua, 76, 82, 115, 125, 139
Paris, 73, p. 58 (46)
Piza, 115
Poland, p. 91
Posquières, 88
Provence, 85

Reggio, 119
Rothenburg, 73, pp. 56 (2), 57 (16), 58 (39), 59 (viii); 115

Sadagora, 157
Sens, 70; 73, p. 57 (37)
Sienna, 118
Siponto, 73, p. 57 (35)
Smyrna, 142
Sons (?), see Sens
Sonzana, 132
Spier, 70
Steiermark, 73, p. 59, l. 3

Tagodast, p. 115
Tangier, p. 135, note
Tarudant, 26
Tashbacht, p. 115
Tiberias, 105, 142
Toledo, 88, 115
Trieste, 149

Venice, 76, 77, 112, 113, 119, 135, 146–8
Verona, 129, 139, 158
Verviers, 78
Vienna, 73, p. 58 (i); p. 101, l. 11 fr. foot

Wolcz or Wolocz, 83
Worms, 85, 136

B. Hebrew

אוסטרהא 134
אוערבויא 78
אושטריך 73, p. 58, *lin. ult.*
אינרא 58
איזמיר 142 (Smyrna)
איננילטירה 115
אלכורבאת (נהר) 120
אלכסר קביר 140

אנקונה 113, 115
ארדלי (=ארלדי) 40, 125 (Arelate, Arles)
אשכנז 73, p. 59, l. 4; 116

בורבינצא 85 (Provence)
ברירש (בדירש prob.) 88 (Beziers)

גוטין 135 (Kojetein)
גראדיסקא 133

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

ניצה 128

סאדאגורה 157
סולכאת 1
סיינה (Sienna) 118
סינפוט (35) 73, p. 57

פאדווה 139, 125, 115, 82, 76
פאנו 129, 103
פאס 41
פדוואה 139, 125, 115, 82, 76
פולין p. 91
פושקיירש (Posquières) 88
פיזא 115
פצבורך (Würzburg?) 70
פרייש (46) 73, p. 58

צרפת 73, p. 59 (vi); 88, p. 122, foot

קאמירינו (Camarino) 113
קארקאשונה (Carcassonne) 79
קאשתיליא p. 27
קראקא 113
קרימזא (Krems) (ix) 73, p. 59

רוטנבורק, רוטורבורק
73, pp. 56 (2), 57 (16), 58 (39), 59 (viii); 115
ריניו (Reggio) 119
רינס (ריטס?) (vii) 73, p. 59
רמון ספרד 124

שאנץ שנץ (37) 70; 73, p. 57
שפירא 70
שטיירמרק 3 73, p. 59, l.

תארודאנת 26
תאשואשת (possibly 13) 120
תיפלא 83

דאנציק 136

האוֶור דֶע נרַאם 90
הנר (Hungary) 73, p. 59, l. 1
הוניין 120
העלישויא (Hoellischau) 78

וואלטש (Wolcz) 83
ווינא (Vienna) 73, p. 58 (i); p. 101, l. 11 fr. ft
וויניציא 8–146, 135, 113, 112, 77, 76
ווירומש (Worms) 136
ווירונה 158, 139, 129
וועַרבויא (Verviers) 78

טאושת (possibly 120) 13
טוליטולה (Toledo) 115, 88
טרצינה 14

כורבאת (נהר אל-) 120
כפר פרעם 83

לונדרש (55) 73, p. 58
לוניל 88, 85, 79, 40

מאועַרבויא 78
מאלקה 33
מולינה 120
מונטפזליר 85
מיירבורק (Mersburg, Magdeburg?)
(20) 73, p. 57
מינץ (?) (28) 73, p. 57
מיין (28) 73, p. 57
מנטואה 124
מענערש תיפלא 83
מענץ 136
מצר אלמחרוסה 25

נהר אלכורבאת 120
נורצי 105

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

DATES

(Dates in square brackets are by later hands and refer to the sale or acquisition of the MS or to family events.)

Date	No. of MS
1051 (erroneous, see *Cat.*)	24
[1303]	124 (1)
1400	39 (end)
[1413]	14
1419	11
[1431]	58
1431	139
1433 (?)	83
1434	89
[1445]	125
1446	124 (3)
1454 (?)	88 (2)
[1458]	68
1465	103
1474	13
1476	33 (3)
1478	40 (1)
1479	40 (2)
[1482]	33 (1)
1485	p. 26
1493 (?)	70
[1494]	139
1504	120
1519	65
1528	33 (1)
1538	59
1562	33 (4)
[1565]	118
1566	140
1580	41
[1581]	118
1591	46
[1597]	118
1603 (?)	24
[1606?]	25
[1628]	145
1632	86
[1632]	86
[1652]	122
[1663]	106
1696	113
[1709]	41 (2)
[1711]	83
[1712]	118
1713	147
1716	138 (2)
1718	151
1728	138 (1)
1732	149
1740, etc.	142
[1742]	118
1742, etc.	144
1745	118
1749	146, 148
1750	92
[1751]	132
[1753]	76–7
1769	133
[1770]	106
1774	90
1775	51 (1), 78
[1785]	78
[1790]	119
1797	93
1799	97
[1847?]	28
1858	157
[1881]	134

N.B. The following numbers contain errors in dating:

14 Year omitted by scribe.
24 Seleucid era probably confused with A.M. by scribe.
25 Error by scribe either in day of week or day of month.
40 Error by scribe either in day of week or day of month.
41 (2*c*) Year wrong in owner's entry.
59 The scribe missed an entire line containing month and day.
70 Year wrong. Scribe's error.
90 Day of week wrong. Scribe's error.
140 Day of week wrong (probably). Scribe's error.
142 The author of this holograph (?) has three dates incorrect.

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

WATER-MARKS

Basilisk, Ferrara, 1415, 125
Basilisk, 34

Car with two wheels, Lucca, 1467, 40 (2)
Column and cross, Narbonne, 1488, 40 (2)

Fleur de Lis, Coblentz, 1589, 101

Gauntlet and star, 1471–95, Genoa, 1495, 30

Hand and star, Colmar, 1529, 69

M, beneath a six-pointed star, 132
Mermaid in circle, Naples, 1480, 49

Pair of scissors, Florence, 1450, 34

R, surmounted by cross, Palermo, 1456, 45

Various coats of arms, crossed arrows, crosses, initials, etc., 105

CENSORS

☞ Aurelio, Marc, 1634, 118
Comitesse?, 139
Durallano, Fra de, 1640, 109
Enriquez, Antonio Francisco, Avignon, 1687, 79
Hierosolomitano, Dominico, 107, 111
Hippolitus, 1602, 129
Jagel, Camillo, in Lugo, 1611, 55, 56, 105
Paulus, Fra, 1673, 108
Scipione, Alessandro, 1597, 107, 111
Vistorini, Giovanni Dominico, 1609, 107

The first Censor is hitherto unknown.

LANGUAGES OTHER THAN HEBREW

Arabic MSS, 23, 24, 25, 31, 33, 37, 87, 92; Notes, 46, 60
Ethiopic MS, 154
French, Note, 73
German and Judæo-German MSS, 84, 94, 135, 136, 158; Notes, 61, 73, 78, 152
Italian MSS, 75, 132; Poem, 113; Notes, 51, 76, 77, 79, 106, 118, 133
Portuguese Notes, 122
Spanish Notes, 46, 151; Binder's leaf, 39

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Unless it is otherwise stated, numerals refer to the numbers of the manuscript, not to pages.

GENERAL INDEX

OF PERSONS, PLACES AND SUBJECTS NOT INCLUDED IN THE FOREGOING

A. English

Ab, Ninth, *Habdalah*, p. 56
Ab, Ninth, *Qaddiš*, p. 59
Abrahams, I., viii, x, xi
Adams, H. M., ix
Alant, p. 60
Aldis Wright, vii foll.
Anti-Christiana, p. 31, Nos. 129, 130
Auction, record of, p. 73

Barnett, L. D., x, No. 46
Berliner, B., x, p. 124, No. 130
Betrothal formula, p. 61
Bevan, A. A., x, Nos. 25, 140
Black, W. H., vii
Blondheim, D., x, No. 73
Brandspiegel, p. 129
Brann, x
Buber, S., viii, No. 49
Büchler, A., x, pp. 9, 11
Bugloss, p. 60

Canon (biblical), p. 24
Celandine, p. 60
Charm against evil eye, p. 61
Chaytor, H. J., x, Nos. 39 etc.
Childbirth, prayer for women in, p. 61
Circumcision, astringent remedy, p. 60
Codex Hellali, No. 21
Cohen, A., x, No. 22

Drunkenness, p. 59

Elecampane, p. 60
Evil eye, p. 61
Excommunication, p. 63

Fasting, p. 26
Fotheringham, J. K., xi
Foucauld, Ch. de, p. 115

Gaster, M., ix, x, No. 156
George III, p. 83
Get, procedure in case of changed name, p. 54
Ginsburg, C. D., vii, *passim*
Giuseppe II, p. 66
Gold Wuerze, p. 60
Gollancz, H., x, No. 125
Golomb, Dr, p. 115
Grace after meals (psalms for), p. 66
Grace after meals (order of), p. 66
Grace after wine (at *Seder*), p. 59

Habdalah after ninth *Ab*, p. 56
Haemorrhage, remedy, p. 60
Haftaroth, rubric, p. 59
— benedictions, p. 11
— variant selections, No. 22
— for weddings, No. 22, pp. 9, 59
Halakhoth Gedholoth, pp. 9, 11
Haskamoth, p. 109, No. 152
Hirsch, S. A., vii
Hirschfeld, H., ix, xi, *passim*

Illuminations and illustrations, Nos. 10, 21
Interest, ban, p. 63

Jenkinson, F. H., p. 108

Kapporeth, rubric, p. 59

Ladislaus, p. 101
Laurel, p. 60
Lazarus, H. M., xi, No. 73
Leveen, J. xi, No. 120
Loewe, J. H., pp. 85, 121
Lorbeer, p. 60
Lulab and *Ethrog*, p. 25

Maimonides, funeral of, p. 105
— mentioned in *Qaddiš*, p. 106
Margoliouth, G., xi, Nos. 24, 46
Marranos, p. 27
Maskilim, p. 143
Maṣorah, Nos. 11 and following number (especially 21)
Metonic cycle, p. 79
Midraš Rabba, cited, No. 26
Mill Yard, vii
Minhagim of Rashi, p. 56
— of various towns, 59
Mishna, Arabic trs., p. 29
Moens, Governor, p. 141
Monday called "the blessed," p. 17 foot
Moneylending, p. 63
Montefiore, C. G., ix

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

Name, change of, p. 54
Necrology, p. 78
Neubauer, x, *passim*
Niger, vii
Ninth *Ab*, *Habdalah*, p. 56

Ochsen Zungen, p. 60
Omission of priestly benediction on *Kippur*, p. 57

Parodies, p. 130
Passover ritual, p. 59
Populeon, p. 60
Priestly benediction, omitted on *Kippur*, p. 57
Purim comedies, p. 130

Qaraitica, Nos. 1, 2, 3; see also Yepheth, under Authors
Qiddus̆ (Passover), p. 59

Rashi, *Minhag* on 9 *Ab*, p. 56 (8)
Reading desk called מגדל, p. 59
Rogers, A., p. 108

Sa'adyah's alleged trs. of Gemara, p. 29
Sabbath *hag-Gadhol*, observance of, No. 22, p. 9
Samuel ibn Tibbon, p. 118
Schell Kraut, p. 60
Schiller-Szinessy, vii; p. 28
Schram, x
Scribe's speed in copying, p. 35
Seder, grace at, p. 59
Seleucid era, No. 24
Sheppard, x, No. 11
Sick, prayer for, p. 61
Simhath Torah, observance of, No. 22, pp. 9, 11, 59
Synagogue, accounts, No. 151
— dedication of, p. 126

Talmud, trs. into Arabic, p. 29
Tax-payers, prayer for, p. 61
Thomas, E. J., xi, No. 46

Unity of Isaiah, p. 24
Usury, p. 63

Wedding *Haftarah*, pp. 9, 59
Wine bill, p. 109
Wright, Aldis, vii foll.

Yehiel, father of ראי"ש, p. 106

Zohar, cited, No. 26
Zuckermann, x

B. Hebrew

הלכות גדולות pp. 9, 11
הפטרות pp. 9, 11, 59, No. 22
הסכמות p. 109, No. 152

חרם p. 63

ט' באב pp. 53, 59

כי טוב (=Monday) p. 17
כפרה p. 59

לולב p. 25
לחישה p. 61

מגדל p. 59
מהר"יקש No. 52

אב (ט') pp. 53, 59
אמביר p. 39
אנומים p. 27
אף (מדרש) pp. 50, 60
אפרכל p. 115
אתרוג p. 25

ברכה על היין p. 59
ברכת המזון p. 66

גט p. 54
גנזי מילירד vii

דוכן p. 59

הבדלה p. 56

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

קדוש pp. 59, 66
קדושין p. 61
קדיש p. 106
קנאה pp. 50, 60

ר״ש p. 106 (son of, teacher of)

שבת הגדול p. 9
שטר קידושין p. 61
שמחת תורה pp. 9, 11, 59

מילירד vii
מי שברך p. 61
מנהגים pp. 56, 59
מסורה Nos. 11–21
משכילים p. 143

סדר של פסה p. 59

עין הרע p. 61

פורטאדי p. 39

The Hebrew indexes are subsidiary to the English which should be consulted in the first instance.

PRINTED BY W. LEWIS, M.A., AT THE CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS

211237 |Library LHeb.Bb
Author Cambridge, Univ.of. Trinity College. C 1784c
Title Catalogue of the manuscripts in the Hebrew character... by Loewe.

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU